POSTHUMAN; BEDENİN TOPLUMSAL İNŞASININ SONU
BİO-KONSTRÜKTİF SANAT

GÖKHAN BALKAN

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

POSTHUMAN; BEDENİN TOPLUMSAL İNŞASININ SONU
BİO-KONSTRÜKTİF SANAT

GÖKHAN BALKAN

Girne Amerikan Üniversitesi, İşletme ve Ekonomi Fakültesi, İşletme Bölümü, 1997

Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Ana Sanat Dalı

Resim Yüksek Lisans Programı, 2015

Bu Tez, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne

Yüksek Lisans (MA) derecesi için sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ

2015

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

POSTHUMAN; BEDENİN TOPLUMSAL İNŞASININ SONU
BİO KONSTRUKTİF SANAT
YÜKSEK LİSANS TEZİ
GÖKHAN BALKAN

ONAYLAYANLAR:

Prof. Balkan Naci İSLİMYELİ (Tez Danışmanı)	Işık Üniversitesi	
Prof. Dr. Halil AKDENİZ	Işık Üniversitesi	
Prof. Dr. Nilüfer ÖNDİN	Mimar Sinan G.S.Ü.	

Onay Tarihi: 14/05/2015

POSTHUMAN; BEDENİN TOPLUMSAL İNŞASININ SONU
BİO-KONSTRÜKTİF SANAT

ÖZET

Posthuman (insansonrası), hümanizma karşıtı temeller üzerine kurulu yapısı ile türlerin ittifakının gerçekleştiği, normal bedenleri belirleyen normların bio-teknolojiler sayesinde yıkılarak, doğa ile barışık bir yaşamın paylaşıldığı geleceğin öznesidir. Posthuman, evrim sürecinde oluşan bedenin üzerinde toplumsal müdahaleler ile şekillenen cinsiyetlenmiş bedenleri, farklılıklar üzerinden kurgulanan aidiyetleri ve toplumsal beden müdahalelerini, insanın kendi bedeni üzerinde müdahale inisiyatifini ele alması sayesinde sonlandırma potansiyeline sahiptir. Bio-konstrüktif beden günümüz teknoloji çağında bir Postmodern meta ve iktidar mücadelesinin verildiği platform olmaktan çıkarak, insansonrası öznenin inisiyatifinde nesnelleşmektedir. Bio-teknolojilerin beden üzerinde gerçekleştirdiği yapısal yıkım ve dolayısıyla gelen toplumsal inşanın yıkımı, teknolojik beden tezahürleri, bedenin ve insanın nesnelleşerek türler arası ittifak ile gezegeni kapsayan yaşamın yüceltilmesi, insansonrası sanat yapıtlarına da sirayet etmektedir. Sanat ile ileri teknolojilerin içiçeliği beraberinde sanatçı ile bilimadamı arasındaki sınırı da muğlaklaştırmaktadır. Böylelikle, yaşadığımız teknoloji ve bilişsellik çağında, Bio-konstrüktif sanatın ilgi alanı yaşayanın tekrardan yapılandırılması olarak özetlenebilir.

Anahtar Kelimeler: Posthuman, Transhümanizma, Bio-konstrüktif Sanat, Toplumsal beden, Teknolojik beden

POSTHUMAN; END OF THE SOCIAL CONSTRUCTION OF THE BODY
BIO-CONSTRUCTIVE ART

ABSTRACT

Posthuman is the subject of futuristic body form that is structured on anti-humanistic basis which causes destruction of the norms that create the normal body and alliance with all species and nature by the improvements in bio-technologies. Posthuman has the potential to end both the identities and the gendered body formed either by evolution or social construction by retaining the initiative to shape his own body. Bio-Constructive body, shaped by the Posthuman subject, emanates from its Postmodern platform where the power conflict takes place. Posthuman artistic creativity is shaped accordingly with the structural destruction of the body by the Bio-technologies and the destruction of the social body and appereance of technological bodies as a result. Posthuman Art is reformed by the alliance of the species and glorifying life all around the planet. Association of Art and future technologies eleminates the border between artists and scientists. Under such circumstances, in the contemporary technological and cognitive era, the interest of the bio-constructive art can be summarized as reconstruction of the living.

Key Words: Posthuman, Transhumanism, Bio-constructive art, Social Body, Technological Body

Önsöz

Yakın gelecekte insanlık tarihinin akışını temelden sarsacak teknolojik gelişmelerin gerçekleşmesi beklentisinin, insan bedeni üzerinde yarattığı yeni tartışmaların izinde insansonrası (Posthuman) yaşamı tez konusu olarak ele alarak incelemek, hem heyecan verici hem de yorucu bir serüvene atılmama sebep oldu. İnsansonrası durumun incelenmesini, sanatın değişen yaşam koşulları, ekoloji ve beden ile beraber yükleneceği anlamı ve sanatçıların bürünecekleri yeni kimliklerin ve üstlenecekleri görevlerin irdelenmesi açısından gerekli bulduğumdan tez konusu olarak ele almak istedim. İnsansonrası durumu tartışırken insan bedeninin geçirdiği travmatik değişim ile toplumsalın elinden kurtulmasını, teknoloji ile evrimin seyrinden çıkmasını, beden ve maddenin yapısal bir tekrar tasarlama ile yeniden inşa edilmesini ve bu sürece sanatçının bilimadamı edasında katkıda bulunmasının gerekliliği tezimin ana hatlarını oluşturdu.

Bio-teknolojiler ile yeniden, insan eli ile, şekillenen teknolojik bedenlerin, sosyolojik, ekonomik ve felsefi izdüşümlerinin sanat ile nasıl görselleştirildiğinin tezime yansıması ve bu edim ile üretilen sanat yapıtlarının bulunması meşakkatli bir araştırma içine girmemi gerektirdi. Böylesi bir araştırma serüvenine atılma cesaretini, desteğini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Balkan Naci İslimyeli ‘ye, program boyunca derslerine girdiğim tüm hocalarıma ve felsefe hocam Prof. Rıfat Şahiner ‘e borçlu olduğumu söylemek isterim.

Bedenler üzerindeki tarihsel, kültürel ve toplumsal müdahalelerin incelenerek deşifre edilmesinin İnsansonrası yaşamın, sosyal, ekonomik ve ahlaki meselelerinin, yeniden şekillenmesi sürecine katkıda bulunacağını düşünüyorum. İnsan bedenine yüklenen fazlalıkların atılıp bedenin himaye altına alınamayacak şekilde yeniden yapılandırılmasını, gezegenin tümünde yaşamın yüceltilmesi hususunda gerekli gördüğümden bu konuyu tez içerisinde postyapısalcı düşüncenin izinde tartışmaya çalıştım. Böylesi bir yapıbozum süreci neticesinde sanatın teknoloji ile içiçeliği, ve teknolojik sanat üretimlerinin ve yaşayan madde üzerinde yapılandırılan bio-konstrüktif sanat düşüncesini örnekleri ile açıklamaya çalıştım, Umarım tez çalışmam ile, bu konuda bir tartışma ortamı yaratacak fikirleri ortaya koymayı başarabilmişimdir.

İçindekiler

GÖRSEL LİSTESİ

1. GİRİŞ

Hayatımızın hemen hemen her alanı teknoloji ile donatılmış, yeniden şekillendirilmiştir; bir yerden bir yere gitmek, bilgiye ulaşmak, tedavi görmek, eğitim almak, iletişim kurmak hepsi teknoloji sayesinde veya teknoloji destekli yapılır hale gelmiştir. Bilimsel, tıbbi, askeri, sosyal ve görsel her alan ile teknoloji artık iç içedir. Öyle denebilir ki bugün, insan metabolizması, çoğunlukla teknolojik gelişmeler ve imkanlar ile tatmin olacak şekilde teknolojiye bağımlı bir hal almıştır. İnsansonrası öznenin sahip olduğu bu teknolojik beden doğadan kopmuş, evrim ile yollarını ayırmakta ve hatta üzerinde oluşturulan toplumsal inşaatı da altüst eder olmuştur.

Zihinlerimizin dahi elektronik ağlar (internet vb.), kodlamalar, ortamlar, simülasyonlar kısacası teknoloji ile süregelen, zaman içerisinde yoğurulup şekillenmesi söz konusu olduğu bir durumda, sanat nasıl böylesi bir etkilenmenin dışında kalabilir ki? Bugün hayatın her alanını agresif bir şekilde işgal eden bio-teknolojiler, nanoteknoloji, genetik bilim, robot bilim ve öncesi geçmiş teknolojiler, sanat ile tarih boyu beraber ve karşılıklı bir etkileşim içinde olmuşlardır. Bilimin salt rasyonellik peşinde katılaşan soğuk ampirik (deneye dayalı) yapısı, sanatın duygu ve anlam yüklü doğası ile optimal bir yaşam oluşturacak şekilde dengelenmiştir çünkü insan oynayan bir canlıdır (homo-ludens). Lascaux ‘daki mağarada çizilen ilk çizgiden, bugün gelinen ileri teknoloji ve bilgi çağına kadar bu ilişki iyice içiçe geçerek devam etmiştir. Günümüzde bilimadamları ve sanatçıların da benzer bir şekilde içiçe girdiği, kişiyi sanatçı veya bilimadamı yapan sınırların yok olduğunu, yaratıcılıklarının ve eserlerinin niteliklerine bakıldığında, söylemek, mümkündür. Meseleye temsiliyet açısından bakıldığında, eseri ile bir bağ kuran sanatçı için eser sanatçıdan ayrı değerlendirilemez, yine yarattığı insansonrası bedenler ile mimetik

bir bağ kuran bilimadamı da benzer şekilde kendi inisiyatifi ve yaratıcılığı ile şekillendirdiği bedenler sebebiyle sanatçı gibidir. Böylesi bir bağ Pedro Almadovar 'ın 'The skin I live in' (içinde yaşadığım deri, 2011) isimli filminde beyaz perdede görselleştirilmiştir. İçinde bulunduğumuz çağın bilimsel, teknolojik ve sosyal ruhunu iyi anlamak, günümüz sanatını şekillendirmenin öncelikli şartı olarak karşımıza çıkar. Bu sebeple insansonrası sanatsal yapıtlar, cisimleşmiş veya cisimleşmemiş halleri ile insansonrası felsefi görüşlerin izinde ve onlardan ilham alarak teknolojinin kullanımı ile şekillenmektedirler. Tez boyunca bahsedilmeye çalışılan konular ve iddialar insansonrası sanat yapıtlarının temel alacağı düşünülen bu meselelerden oluşmaktadırlar.

İnsanın, teknolojiyi hayatına katana kadar geçirdiği uzun varoluş serüveninde, varlığına şekil vererek hayatta kalmasında kritik rol oynayan kazanımlar genlerine biyolojik kodlar ile yazılmıştır. Kalıtım sayesinde bu kazanımlar bir sonraki kuşaklara DNA 'larına yazılan bilgiler ile aktarılarak, insan bedeni evrimsel gelişimine devam etmektedir. İnsanın gen yapısı bugün dahi tam olarak bilinmeyen birçok sır ile sihirli biyolojik bir varlık gibidir, öyle ki babanız kalp krizi geçirerek öldüyse sizin de kalp krizi geçirme riskiniz yüksek, anneniz mavi gözlüyse sizin de mavi gözlerinizin olması muhtemeldir. Evrimin insan genlerine müdahalesi doğal seleksiyon ile olur ama doğal seleksiyonun çalışmasını kim beklemek ister ki? Ayrıca doğal seleksiyon kaç nesil feda ederek bazı şeyleri değiştirebilir? Onun yerine mavi gözlü olmak veya kalp krizi riskini ortadan kaldırmak insan genlerine müdahale edip gerekli düzeltmeleri insan eli ile yapmak neden olmasın? Böylesi bir seçim, bir tarafta 'muhafazakarlık', diğer tarafta da 'insan doğasından vazgeçmek' olan yol ayrımına geldiğimizi gösteriyor gibidir. İnsansonrası bio-teknolojilerin ve genetik bilimin bizleri getirdiği bu nokta insanlık tarihinin belki de en kritik kırılma anlarından biri olarak, insan oluşumuzun veya insansonrasını oluşturuşumuzun tartışılmasını beraberinde getirir. İnsansonrası durum (Posthuman) ikinci bölümde detaylandırarak açıklanmaya çalışılmaktadır.

Unutulmamalı ki serüven halen bitmiş değil ve evrim insanı nasıl tek hücrelilerden bugünkü haline getirdiyse, gelecekte biyolojik hücresiz bir form ile var olması da

dahil farklı ve insanüstü bir noktaya da getirebilir. Fakat evrimin kusurları vardır, teknolojiden çok daha yavaş ilerler, geleceği öngöremez ve çıkmaz sokaklardan birine sapması dahil birçok riskin önceden tahlilini yapamaz. Öyleyse insan ırkının bu öngörüsüz varoluşa teslim olmasını beklemek acaba en akılcı seçim midir? Aslında tercih çoktan verildi, belki de farkında dahi olmadan, *'bilişsel melezleşmeye'* giden bu eğilimin modern çağlarda değil, insanların konuşmaya başladıkları dönem kadar eski bir süreç olduğunu ve o zamandan bugüne sınırlarını genişlettiğini söyleyen Andy Clark, evrim ve teknoloji etkileşimi tartışmasını çok daha erken çağlara taşımıştır. '*İnsanlar artık evrimleşmeyecek, eserlerini evrimleştirecek*' diyerek Stanley Kubrick 'in 1968 yılında insansonrası düşünceye dair, evrimin sonunu öngören fikrin temellerini de atarak tartışmaya katkıda bulunduğu söylenebilir.

Toplumsal inşa sürecinde beden üzerinde yapılan müdahaleler neticesinde, evrimin etkisi neredeyse yok sayılabilir şekilde, günümüz insan bedeni bugünkü görünümünü almıştır. Bugün için 'beden' halen, dini, siyasi, sosyal, ekonomik ve toplumsal birçok müdahale ile şekillenmektedir. Kimi zaman iktidar sahiplerinin kimi zaman dini çevrelerin egemenlik alanı olarak kullanılan bizim bedenimizdir. İleri kapitalizm bedenimizi ve hatta gezegendeki tüm yaşam unsurlarını ve zeki maddeyi müdahaleleri ile metalaştırmaktadır. Bedenin üzerine giydirilen aidiyetler neticesinde sahip olduğu kimlikler üzerinden düzenlemelere tabi tutulmasının yanında, acı, korku, tehdit, savaş ve ölüm ile yönetilir olmaları, insansonrası teknolojilerin getirileri sayesinde beden üzerinde yapılan inşaatın çökmesi ile imkansızlaşabilir. Beden, buharlaşarak iktidarın malzemesi olmaktan çıkarken, bilimin ve insansonrası öznenin inisiyatifine girer. Öyleyse verili, katı bir bedenden söz etmek olanaksızlaşırken, bedenin akışkan ve değişkenliği, ele avuca sığmaz insansonrası hali net olarak karşımıza çıkar. Tezin dördüncü bölümünde toplumsal müdahaleler tartışılarak, insansonrası öznenin özerkliği hakkındaki fikirler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bio-teknolojilerin gelişimi ile insansonrasının muazzam vaatlerinin yanında tehdit ve kaygıları da beraberinde getirdiğini söylemek gerekir. Bu düşünce çerçevesinde

mesele temel olarak iki yola ayrılmış gibi duruyor, insanoğlunu, insansonrası durumda (Posthuman Era), katastrofik bir son mu yoksa tekno-insan (tekno-beden) sentezi bir gelecek mi beklemektedir? İnsansonrası bedenin mükemmelliğinin sınırları zorlandığında, kapitalist ve çıkar odaklı bir genetik ve yaşamsal sermaye arayışına mı yöneleceğimiz yada ölüm teknolojileri geliştirerek tehdit ve savaş ile gelen bir yeni dünya düzeni mi oluşturacağımız konusunda da düşünmemiz gerekir. Beşinci bölümde bu konuda fikir verebilecek bilgiler ile şekillenen düşünceler aktarılmaya çalışılmaktadır.

Hollywood uzunca bir süredir bilim, bilimadamı ve ileri teknolojik gelişmeleri ele alırken bir canavar gibi betimlemeyi tercih etmiştir. Bunun altında yatan sebepler geçen yüzyıla damgasını vuran Nazi Almanya'sı döneminin öjenik "Ari Irk" yaratma denemeleri ve bu deneylerin dehşet verici sonuçları olabilir. Bugün için sinema sektöründen başlayarak bu algının farklılaştığını görebiliyoruz, artık bilimadamları sapkın kişiler olmaktan çok insanlığı geleceğe taşıyacak, bir sanatçı veya yaratıcı güce sahip olarak betimlenebiliyor (Transendence; Wally Pfister 'ın yönetmenliğini yaptığı film, 2014) ve laboratuvarlarında genetik yapı ve genom araştırmaları üzerine çalışmalar yapabiliyorlar. Bugün için SymbioticA isimli bio-konstrüktivist deneyler ve araştırmaları sanatlarına taşıyacak sanatçılar yetiştiren bir üniversite programı bile kurulmuş durumda. dolayısıyla bio-katastrofik algının değişerek, bio-konstrüktif bir anlayışın yaygınlaşmaya başladığını müjdelemek yanlış olmayacaktır.

Bio-mürekkepler ile insansı organların yazıldığı, biyolojik hafızanın dijital ortamda saklanabilir olduğu ve bilinç nakli ve transplantasyonunun konuşulduğu bugünlerde zaten betimlenmesi gereken biyolojik yıkımdan daha çok biyolojik bir yaratıcılık ve hatta tanrının da müdahale alanı dışında kalan bir sanatsal biyolojik eser olmalıdır.

Orlan, Stelarc, Marina Abramovic gibi performans sanatçıları, Braidotti 'nin de bahsettiği şekliyle insansonrası durumu anlatan, bedenin sınırlarını zorlayan ve ötesine geçmeyi arzulayan, insansonrası beden formasyonu hakkında fikir veren performansları ile tez kapsamında incelenecek sanatçılardan bazılarıdır.

Insansonrası durumun kalbinde her ne kadar nanoteknoloji, genetik bilim, robot bilim ve yapay zeka yatıyor olsa da, insansonrasını iyi anlamak, bedenin canavarlaşması olarak da nitelendirilen insandışılığını iyi anlamak ile de yakından ilgilidir. İnsansonrası teknolojik ve bio-konstrüktif beden, ötekileştirilen ucube varlıkları belirleyen normları un ufak ederek, türlerin sınırlarının yok oluşunu bedenleştirmesi, insanı istisnai kılan düşüncelerin yıkılarak doğa ile birleşmesinin felsefi ve kuramsal sorunsalları, ve bu sorunsallar üzerine oluşan yeni sanat anlayışı tez bünyesinde tartışılmaya çalışılmıştır.

2. POSTHUMAN - İNSANSONRASI

İnsanlık (humanity), bugün her ne kadar teknolojik ve toplumsal ilerlemeler kaydedilmiş olunsa da unutulmamalı ki, 4 milyar yıllık, rehberi olmayan, doğal bir kimyasal ve biyolojik deneyin sonucudur. Bu oluşumun neticesinde, Evrim, bizleri bugünkü bizler yapan oluşuma verilen genel tanımdır. Evrim, rastlantılar ve mutasyonlar ile bir takım deneyimlemeler ve öğrenimler ile oluşmuş, insan ve diğer varlıkları, doğada var oldukları gibi şekillendirmiştir. Bunun sonucunda, İnsan düşünen bir varlık olarak evrimleşmiştir, (homo-sapiens) ve uzun yıllar süren bu gelişim sürecini tamamen, doğal ve kontrolü mümkün olmayan rastlantılara bırakmış da değildir. Sosyal yaşamın şekillenmesi, toplumsal etkileşimler, beden, ırk, cinsiyet ile farklı düzenleme ve iktidar deneyimleri ile gerçekleşmiştir. Bugüne gelinene kadar evrim ve toplumun kendisi insanı insan yapan her şeyin oluşmasında sosyal ve doğal etmenler olmuşlardır.

Bu bağlam çerçevesinde ‘insan’ kavramını incelemek gerekirse, Aristoteles’e göre insan, ‘zoon politikon’ (toplumsal hayvan) olurken, çok daha sonraları İsveçli doğa bilgini Linnaeus’a göre ‘homo sapiens’ (düşünen canlı) olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar doğru ama eksik görülebildiği için açılmaya ihtiyaç duyulmuş, ve ‘homo faber’ (araç kullanan canlı), ‘homo symboli-cum’ (simgesel araçlar kullanan canlı), endüstri devrimi ve kapitalizm yaygınlaşması ile ‘homo economicus’ (ekonomik değerleri kullanan canlı), daha sonraları ‘homo loquens’ (konuşan canlı), ‘homo ludens’ (oyuncu canlı), ‘homo religious’ (tapınan canlı) gibi özelliklerine, yaptıklarına ve insanın gelişimine göre değişen birçok tanımlamalar ortaya konmuştur [1]. Bu tanımlamalar çok masum ve yapıcı görünürler biraz daha gerçek

---

[1] Alaeddin Şenel, (2006) Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi, s.11-12

insanı anlatmak adına, belki ‘sömüren insan’ ‘savaşan insan’ ‘para için öldüren insan’ ‘köleleştiren insan’ ‘doğayı yok eden insan’ ‘diğer türleri katleden insan’ ‘zevk için öldüren insan’ ‘fetiş, zevk düşkünü insan’ gibi birçok insan-dışı görülen ama bizzat insanlık (Humanity) içinden gelmiş tavırları içinde bir tanım bulmamız gerekir.

Platon ‘Symposion’ (Şölen) adlı diyaloğunda, ellerinden ve boynundan zincirlenerek mağarada, gerçekleri göremeden, sadece gerçeklerin gölgeleri ile yaşayan insanları tarif eder. Belki bu bahsi geçen mağaradan çıkmak ışığa ve gerçeklere bakmak insansonrası (Posthuman) için mümkün olabilecektir. Hominidler (insansılar) mağaraya nasıl arzın merkezinden gelip homo-sapiens olarak zincirlendilerse, insansonrası (Posthuman) da aynı şekilde bu zincirleri kırıp gerçekler ile yüzleşebilecek kapasiteye sahip olana yapılan tanımlama olarak görülebilir. Mağaradan çıkıp gerçekler ile yüzleşmek herhangi bir son olarak algılanmamalıdır. Işıklı dünya yüzeyine ayak basmak, insansonrasını evren ile baş başa bırakır. İnsansonrasının önünde açılan evren, birçok soru ve bilinmezi içinde barındırır ve insansonrası, bedenin muktedir olduğunun ötesinde konumlandığından, bu insan ötesi gerçekliği açıklayabilecek aşkınlığa sahip olabilmelidir.

Evrim ile bu mağaradan çıkmak ne zaman mümkün olacaktır? Veya mümkün müdür? Toplumsal düzenlemeler insanoğlunun mağaradan çıkmasına ne kadar müsaade etmektedir? Her şeyden önce, Evrimin önemli bir sorunu vardır, geleceği öngöremez. Evrim insanoğlunun veya evrenin ne tür bir gelecek vadettiğine karar veremez, o yüzden evrimin, insanın gelecekte nasıl bir yaşam istediğini düşünüp, karar verip ona göre gerçekleştirmesi mümkün değildir. Evrim insanın hayatta kalması için en temel, gerekli ihtiyaçlarını gerçekleştirmek üzere rastlantısal çalışır. Ama bugün insanoğlu sadece hayatta kalıp neslini devam ettirmekten daha fazlasını istemektedir. Bu istek belki cennet vaatlerinin ortaya atıldığı günlerde başlamış olabilir, yada cennet vaadi bu isteğin bir tür ispatı olarak görülebilir. Bazıları için bugün mağaradan çıkmak zaten cennete gitmek gibi değil midir.. her ne kadar insansonrası (Posthuman) dinlerin ötesinde, seküler (uygulanan anlamından öte

gerçek insansonrası anlamıyla) bir yapıda olsa da, ekolojik [2] ve türler arası bir bütünlük ve ittifak müjdelemesi açısından, 'yeryüzünde bir cennet' düşüncesine yakın görülebilir.

'İnsan, "insan tabiatına" ilişkin toplumsal sözleşme halini almış tarihsel bir inşadır.'[3] Braidotti 'nin bu deyişi çok net bir şekilde, insan oluşumuzun nedeninin sadece doğal koşullar ve evrim süreci olmadığını özetlemektedir. Bugün ve şimdi sahip olduğumuz beden ile insan oluşumuz 'da toplumsal inşa, en az doğal koşullar ile oluşumuz kadar etkili bir süreçtir. İnsan kültür ile yoğrulmuş bir varlıktır. Judith Butler 'da performatif beden iddiasını ortaya koyarken, bedenlerin, hatta cinsiyetlerin, doğal olarak varoldukları düşüncesini altüst eder. Zaman içinde tekrarlanan performanslara bağlı olarak şekillenen beden saptaması, [4] şimdi ve burada sahip olduğumuz bedenin katılığını derinden sorgular. Böyle bir durumda insansonrası oluştan bahsetmek hem doğal (evrim) ile sahip olunan, hem de toplumsal olarak inşa edilmiş olanın ötesinde bir oluştan (görünür veya görünmez / bedenleşmiş veya cisimleşmemiş) bahsetmeği gerektirir. İnsansonrası durum toplumsal inşanın ötesinde bedene direkt müdahale ile şekil vermekte dahil, insan elinin bu oluşa aracısız değmesinin, bilinçli müdahalenin yaşandığı durumdur.

Yaşayan organizmanın evrim ile verili uzuvlarının veya genetik yapısının insan eli ile iyileştirilmesi düşüncesi, Amy Youngs 'ın 1999 yılında gerçekleştirdiği heykel-enstalasyon çalışması 'Dikensiz Opuntia 'nın yeniden silahlandırılması'nda (Rearming the Spineless Opuntia) canlandırılmıştır. İnsansonrası bio-teknolojik sanat örneği olarak karşımıza çıkan bu çalışma, kalıcı ve güçlü olarak sonradan yapılma robotik dikenlerin, bitkiye yerleştirilen sensörler sayesinde tehlike sezildiğinde bitkinin bedenini korumak amaçlı kapanmasını görselleştiren interaktif heykeldir. Bitkinin evrim ile geliştirdiğinden çok daha etkili bir donanımın tasarlanarak bitkiye monte edilmesi, robotik bir düzeneğin organik yapı ile birlikteliği neticesinde oluşan insansonrası yapı, bio-konstrüktif sanat düşüncesinin de erken örneklerindendir. İleri

[2] Canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini tek tek veya birlikte inceleyen; çevre bilimi ile ilgili olan
[3] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.37
[4] Judith Butler, (1999) Cinsiyet Belası, Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi, s.222

teknolojilerin kullanımı ile bedenin muktedir olduklarının ötesine geçerek verili olanın sınırlarını aşan yeni bir varlık yaratılmasının görselleştirilmesi aynı zamanda İnsansonrası oluşumların aşkın, siborgyen yapısını da sembolik olarak temsil ettiğini söyleyebiliriz. İnsansonrası bedenler de benzer şekilde tekrar tasarlanarak, verili olanın, teknolojinin kullanımı ile iyileştirildiği, zaaflarının giderildiği biyolojik yapılar olarak düşünülebilir.

Resim 1 : Amy Youngs, Dikensiz Opuntia ‘nın yeniden silahlandırılması (Rearming the Spineless Opuntia), 1999, Canlı dikensiz Opuntia (kaktüs) bitkisinin etrafını koruyacak şekilde yerleştirilen robotik dikenli düzenek, mikroişlemci ve ultrasonik sensörler ile gerçekleştirilen bio-konstrüktif enstalasyon, heykel, 150 x 75 x 75 cm.
(http://www.realtimearts.net/article/issue51/6866)

İnsansonrası beden, morfolojik [5] eksikliğinin tamamlandığı, sızıntıların tıkandığı, acılarının ve ağrılarının giderildiği, kusurlarının örtüldüğü, biyolojik hastalıklarının tedavi edildiği bir beden olarak görmekten öte, bütün bu bahsi geçenlerin herhangi bir farklılık veya öteki yaratmamak üzere tarihe gömüldüğü bio-konstrüktif beden, diğer bir deyişle bedenlerin barışıklığı olarak görülmelidir. Böylesi bir melez beden, Postmodern insan bedeni normal kabul edildiğinde, tam bir ucubedir, hatta canavardır. İnsandışılık olarak görülen insanlık tarihine ait kirli eylemler (savaşlar, katliamlar, ayrımcılık, doğa ve diğer türlerin yok edilmesi, cinsel ayrımcılık ve istismar vb.) insanın dışında değil aksine içindedir ve üzerleri tarihsel ve kültürel olarak inşa edilen beden ve deri ile örtülmüştür. İnsansonrası beden, bu yüzden insan dışılıkların üzerini kapatan anlamsız insan bedeninin ters yüz edilip içinin boşaltılmış halidir. İnsansonrası öznenin muktedir oldukları yine bugünkü bedenin sınırlarının çok ötesindedir. insansonrası özne zafiyetlerinin de farkında olacaktır, ve sahip olduğu aşkınlık ile bunların üstesinden gelebilir. Bu durum kadere hükmetmek gibi de algılanabilir. Fakat farklı bir bakış açısından düşünüldüğünde, Transhümanizma, [6] insanlık için ortaya konmuş olan kader mefhumunu topyekûn ortadan kaldırır.

İnsansonrası özne normal addedilen ile ötekinin birleştiği kendi bedenin bütünlüğünü elde ettiği ile kalmaz, türler arası ilişkileri de yeniden yapılandırır. '*Türler ve insan sonrası özneler arasındaki yeni transversal ittifak, toplulukların yeniden inşası, bizzat insanlık ve etik aidiyet biçimleri açısından beklenmedik imkanlar doğurmaktadır.*' [7] Hümanizma insanın yüceltilmesini, ve farklılaşmasını ortaya çıkartmıştır, insan diğer türlere göre üstün, veya diğer her türler insan için yaratılmış / varolmuş gibi bir yanılsamayı doğurmuştur. İşte tam burada Transhümanizma bu yanlışı düzeltecek potansiyele sahiptir diyebiliriz. Donna Harraway 'inde 'Siborg Manifestosu' nda tasvir ettiği siborg (sibernetik organizma) mit 'i insan ile hayvan arasındaki ayrımı, makine ile insan arasındaki ayrımı ve hatta fiziksel olarak varolan ile fiziksel olmayan arasındaki ayrımı yok etmeyi amaçlar, insansonrası öznenin türleri birleştirebilecek potansiyeli de benzer şekilde görülmelidir. Öyleyse

[5] Canlı ve cansız varlıkların dış görünüş, form ve yapılarını inceleyen bilim dalı ile ilgili olan
[6] İnsanın fiziksel ve bilişsel yeteneklerinin arttırılması ve yaşlanma ve hastalanma gibi arzu edilmeyen veya gereksiz görülen yönlerinin ortadan kaldırılması amacıyla teknoloji ve bilimden faydalanılması gerektiğini öne süren uluslar arası bir entelektüel ve kültürel harekettir.
[7] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.115

İnsansonrası özneyi, genetik akrabalarımız olan hayvanları ve hatta tamamen yeryüzünü tek bir teşekkül olarak aynı konumda yapılandırmak mümkün olabilir.

'Otuz yıl içinde muhtemelen daha da yakın bir zamanda insan beyninin tam haritasına ve her bölgesinin nasıl çalıştığını gösteren matematiksel modellerin tamamına sahip olacağız' [8] diyen Ray Kurzweil aslında süper bilgisayarların kullanacağı yazılımında (software) gelişini haber vermektedir. Bu yazılım insan beyninin çalışma sisteminin iyi (gereksiz kısımları temizlenmiş) bir kopyası olacaktır. Bilgisayar ve yazılım olarak bir bütün olan yapay zeka (artificial intelligence), Ray Kurzweil'e göre otuz yıl içerisinde, insan zekâsıyla kıyaslanabilecek biyolojik olmayan bir zeka (intelligence) olarak gerçekleşecektir. Bilgi yüklemek, paylaşmak ve hızlı olarak bilgiyi işlemenin mümkün olacağı yapay zeka, Ray Kurzweil 'e göre bizzat kendi beyinlerimizin içine yerleştirilecektir.[9] Böylelikle sahip olduğumuzdan milyonlarca kat daha da güçlü zeka, hafıza, yorum yeteneği ve diğer yeteneklere sahip bir işletim sistemimiz olacak ve bu eklenti biyolojik bedenimizde sanal gerçekliğin oluşmasını mümkün kılacaktır. Beynimizin içindeki kılcal damarlarda dolaşacak nano-robotların biyolojik sinir hücrelerinin göndereceği sinyallerin önünü keserek onların yerlerine sanal ortam sinyallerini yollamaları ile oluşacak 'sanal gerçeklik' deneyimi, insanın biyolojik varlığının yanında sanal varlık olarak evrimleşmesini de beraberinde getirebilir. Böylesi bir sanal gerçekliğin asıl getirisinin insanlar arasında bir bağ oluşturma fırsatı doğurduğunu söyleyen Kurzweil, yeryüzündeki bütün insanların, hatta her canlının dahil olduğu bir ağ aracılığıyla, bilgiyi anlık paylaşabildiği ve işleyebildiği küresel bir beden oluşumundan bahsediyordur ki bu da insansonrası bir varoluşun tarifi olarak görülebilir.

Bu teknolojik gelişimin getirdiği hızlı değişim, sanki insanlık tarihinin işlendiği dokuda bir kırılma varmış gibi görünür, işte bu kırılma birçok bilimadamı tarafından tekillik (singularity) olarak adlandırılmıştır. [10] 2014 yapımı Wally Pfister 'ın

[8] Ray Kurzweil, (2008) Yeni Hümanistler; Tekillik, s.173
[9] A.g.e. , s.174
[10] A.g.e. , s.175

‘Transendence’ [11] adlı filminde benzer bir transandantal [12] birleşim ile küresel ağın görselleştirilerek, tekillik olgusunun beyazperdeye aktarıldığını söyleyebiliriz. Pfister, dijital ortama aktarılmış bilincin (dr. Will Caster rolündeki Johnny Depp) bedensiz olarak varolup, ileri bilgisayarlar ile etkileşime girmesi sonucunda çok hızlı gelişerek ve sonunda doğayı, İnsanları ve diğer türleri de kapsayacak bir ağ oluşturmasını sinemaya yansıtmıştır. Bedensiz dr. Will Caster insansonrası bir oluşum sergilerken, düşünce yapısı da değişmiştir, insanlar gibi kısa dönemli, korumacı, veya küçük hesapları düşünmek yerine, tüm doğayı ve gezegeni kapsayan yaşamın yüceltildiği ‘vitalist materyalist’ [13] bir düşünceye sahiptir. Postmodernist düşüncenin beden üzerinde yapmaya çalıştığına benzer bir edimle, diğer insanlar (ki aralarında profesör ve akademisyenlerde vardır) insansonrası özne haline gelmiş dr. Will Caster’i tedavi etmek, durdurmak veya diğer deyişle aşkınlığa ulaşarak farklılaşmasını önlemek adına her yolu denerler. Farklılaşan insansonrası özneyi anlamak, yapmaya muktedir olduklarını incelemek yerine, insancılık (hümanizma) için tehdit olarak görüp, içgüdüsel bir korumacılık ile silah kullanarak yok etmeye çalışırlar. Dr. Will Caster ‘ın (bedensiz) salt bilincini yok etmeye çalışan güruhun sembolize ettiği, toplumsal müdahaleler sonucu inşa edilen batılı, sömürgeci, beyaz, erkekinsanın yüce hümanizmasını koruyan silahlanmış emperyalizmden başka bir şey değildir.

Tabi olduğu normlar ile çerçeveleyip açıklayamadığı ve dolayısıyla anlamlandıramadığı insansonrası özneyi, temsil eden kimliksiz dr. Will Caster ’ ı silah kullanarak yok etmek, insandışılığın en temel güdüsü olarak ‘Transendence’da da karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde bio-teknolojiler ve genetik bilim, genom ve robot bilim üzerine çalışmalar yapmanın bir tehdit olarak görülmesi, bir yerde bilimadamlarının yaptıklarının genel geçer kişiler tarafından kolayca anlaşılamamasından kaynaklıdır. Basit bir nedenselliğe oturtma ihtiyacı ile kodlanmış insan beyni, anlayamadığını imha eder veya mitleştirir. Genetik yapı ile oynamak, robot bilim ile kendi başına karar veren makineler üretmek, yapay zeka oluşturmak, içinde yaşadığı ortamı korumaya odaklanmış, değişimden korkan

[11] www.transcendencemovie.com (05.04.2015)
[12] Deney üstü
[13] Dirimselci, maddeci

bireylerin kolaylıkla provoke edilip karşı durabileceği eylemlerdir. Bilim adamlarına karşı oluşan şeytansı algının kırılmasını amaçlayan bir son ile biten 'Transandence' dr. Will Caster 'ın insancılık için değil, yüceltilmesi gereken yaşam olduğu için kendi benliğinden vazgeçtiğini vurgular. İnsansonrası durum da insanın veya başka bir türün istisnai ve korumaya değer olmasını değil, bütün türler için yaşamın yüceltilerek değer kazanması esasına dayanır. Insansonrası felsefesini anlamamız açısından yardımcı olacak bir çok anekdot ile işlenmiş 'Transendence', aynı zamanda insansonrası öznenin bedensizleştiği, kimliksizleşerek doğa ile bütünleşip aşkınlığa ulaşmasını da sıradışı bir tasvir ile görselleştirir. Toplumsal ve evrimsel olarak inşa edilen beden, aslında insanın muktedir olduklarını yapamadığı bir hapishane gibidir, bedenden kurtulmak bu hapishaneden çıkmak, hatta hapishaneyi temelden yıkmak olarak düşünülebilir.

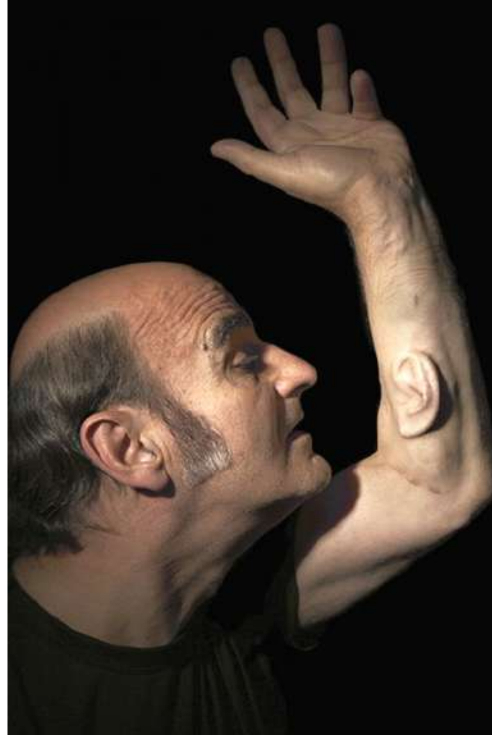
'Stelarc, bedenini elektronik medyayla birleştirerek, insan varlığının siborg yönlerini irdeleyip, insansonrası bir varlığın nasıl meydana gelebileceğine kafa yormak üzere temsili varlıklar yaratmayı amaçlayarak yola çıkan sanatçılardandır.' [14] İlk olarak 1996 yılında Sidney 'de gösterilen 'Ping Body' sinde bedenini internetteki amorf verilerin az çok rastgele gidiş gelişinin denetimine bırakır. Oluşan istem dışı fizyolojik [15] tepkiler neticesinde kolları ve bacakları esrarengiz ve rahatsız edici bir şekilde sallanırmış gibi olurken ortaya çıkan tarih öncesi bir ritüel dansı gibidir.[16] Stelarc 'ın bu performansı insan bedeni ile elektronik ortam arasındaki ilişkiyi tersyüz ederek, insanı bir kullanıcı olmaktan çıkarıp kullanılan beden, elektronik ortamın pingleri [17] ile hareket eden bir varlık haline gelmesini görselleştirmiştir. Rastgele pinglere maruz kalan Stelarc elektronik ortamları kullanan bir özne olmaktan ziyade, ağ içinde bir inceleme konusu haline dönüşür. Cisimleşmiş olan ile cisimleşmemiş olanın birbirine geçtiği bu performans aynı zamanda makine ile bedenin beraber çalışmasının tekinsiz ama uyumlu bir gösterisi gibidir.

[14] Edward A. Shanken, (2009) Sanat ve Elektronik Medya, s.38
[15] Canlıların mekanik, fiziksel ve bio-kimyasal fonksiyonlarının ve sistemlerinin işleyişine dair
[16] A.g.e. , s.40
[17] Dijital ortam gönderisi

Resim 2 : Stelarc, Ping Beden, (istemsiz beden / üçüncü kol) Ping Body (Involuntary body / Third Hand), 1996, multimedya ve robot kolu ile yapılan video performans (http://v2.nl/archive/people/stelarc)

Stelarc, 1980 yılında Yokohama, Waseda Universitesindeki bilimadamları ile birlikte geliştirdiği 'robot uzuv' [18] ile 1980 -1998 yılları arasında gerçekleştirdiği üçüncü kol (Third Hand) veya evrim (Evolution) isimli performanslarında yine et ve metal birlikteliğini, insan sinir hücreleri ile dijital sinyallerin birleşimini görselleştirmiştir. Karın ve bacak kaslarına gönderilen EMG [19] sinyalleriyle hareket ettirilen robot aletlerin kontrolü bu kez Stelarc dadır. Stelarc'ın üçüncü kolu bir uzvun yerine geçmez, aksine varolana eklenen bir uzuv gibidir. Evrimin insan bedenine ekleyemediği üçüncü kolu Stelarc kendisi eklemiştir tıpkı daha sonraları ekleyeceği üçüncü kulak gibi. Stelarc, Evrimin gidişatına direkt müdahale ederken, toplumun normallerine de aykırı, garipsenecek bir canavar, üç kollu bir öteki yaratmaktadır. Stelarc, Ray Kurzweil'in yakın gelecekte oluşacağından bahsettiği bilgi çağının öznelerini andıran, belki de öncü prototiplerinden birini gerçekleştirirken aynı zamanda insansonrası bedenlerin insanların inisiyatifine göre şekillenmesi fikrini performanslarına taşımıştır.

Resim 3 : Stelarc, koldaki kulak, (Ear on Arm), 2007, Nina Sellars 'in fotoğrafladığı protez kulak - performans, (http://www.sensorystudies.org/picture-gallery/ear_on_arm)

[18] www.stelarc.org (05.04.2015)
[19] Elektromiyografi, nörolojik, biomekanik hareket analiz sinyalleri

Böylesi bir inisiyatifin bireylerin kararına bırakılması, evrimin yanısıra tarihsel, kültürel ve toplumsal olarak oluşagelmiş kurgunun da yerle bir edilmesi anlamına gelir. Simone de Beauvoir *"kadın doğulmaz olunur"* diyerek beden üzerindeki toplumsal ameliyatı, özellikle de dişi olarak görülen beden üzerindeki tarihsel ve kültürel müdahaleleri çok net bir şekilde ifade etmiştir. Michel Foucault da bio-iktidar olarak tanımladığı bedenlerde var olan iktidar yapılanmasını, iktidarın bedenleri üzerinden, daha doğrusu iktidarın fizyolojik olarak ele geçirdiği bedenler üzerinden yönettiği toplumları tarif etmek için kullanır. Judith Butler ise cinsiyet ve heteronormativite [20] üzerinden düzenlemelere tabi olan insanlardan bahseder ve kimliksizleşme sayesinde insanın ve toplumun yarattığı normların yıkılacağını öngörür. Butler'a göre beden performatif bir oluş sürecinin ürünüdür. İnsansonrası özne böylesi toplumsal müdahaleleri mümkün kılan şartları, ileri teknolojilerin kullanımıyla, ortadan kaldırmayı başarmalıdır. Toplumsal normların yok olduğunda var olabilen insansonrası özne, tarihsel olarak giydirilen kimlikleri üzerinden çıkartıp, bahsi geçen inşa 'nın sonunu getirebilir.

Böyle bir durumda boşluğu dolduracak olan hakkında düşünmekte gerekir, işte tam burada Francis Fukuyama 'nın bahsettiği yaşlı adamın faşizmi ve iktidarı akla geliyor. Yaşlı çoğunluğun hiyerarşisine dayanan yönetimler ortaya çıkabilir diyerek bizleri uyaran Fukuyama, bu durumun yaşandığı ülkelerde yaşlı diktatörlerin hakim olarak, yeniliklere tamamen karşı politikalar yürütebileceği ihtimalini gündeme getirir. [21]

Yaşlı adamı bilge adam veya bilimadamı olarak da düşünürsek, ve bilimadamlarının özellikle geçen yüzyılda pek te iyi bir repütasyona sahip olmadıkları (yaratılan algı açısından, özellikle İkinci Dünya Savaşından bu yana) tespitiyle yaklaşıldığında Fukuyama 'nın uyarısına kulak vermek doğru gibi görülebilir. Fakat burada

[20] Heteroseksüelliğin toplumsal ve doğal norm olarak kabul edilmesi veya bu kabulü içeren kültürel yapı.

[21] Francis Fukuyama, (2002) Our Posthuman Future Consequences of the Biotechnology Revolution, s. 65

söylemek gerekir ki, insansonrası kolektif bir bilinç ve bilgi ile varolmayı özünde barındırır. İnsansonrası türler içi ve arası farklılıkların yok olması üzerinde inşa edilen bir durumdur. Dahası İnsansonrası özne hümanizma karşıtlığı ile zaten insansı olan yönetim ve iktidar mefhumlarını ortadan kaldırmayı amaçlar, iktidarı bir kesimden alıp diğer bir kesime vermeyi değil.

Fukuyama, '*kendini radikal biçimde tehdit edilmiş bulacak olan şey, insan doğasının ta kendisidir'* [22] diyerek insan doğasının muhafazasının gerekliliğine dikkat çeker ve bu doğanın genetik temellerinin yönetilmesi, Demokrasiyi bundan böyle ciddi bir şekilde tehdit edecek bir anlamda değiştirmemize olanak sağlayacaktır tespit ile eklemesini yapar.[23] İnsan doğasının korunması, insanmerkezci anlayış için elzemdir. Fukuyama'da burada insan doğası (insanın kolaylıkla vazgeçemeyeceği miraslarından bahsediyoruz) ile Demokrasi arasındaki bağı sağlamlaştırmaya çalışır. İnsan doğasına müdahale demokrasiye zarar verirken, (kaldı ki demokrasinin ne kadar başarılı işlediği ayrı bir tez konusu olabilir) Faşizme dayanan bütün diğer yönetim biçimlerine dokunmayacak mıdır? İnsansonrası özne, insan doğasına müdahale ederken, aynı şekilde üzerinde kurgulanan tahakküm sistemlerini de tümüyle alaşağı etme amacı güder. Demokrasinin kaçınılmazlığı üzerine kurgulanmış bu ilişki iki ayağını da sağlam bir temele basamadığı, kaygan bir zemin üzerindedir. İnsansonrası özne, verili olanın eksikliklerini, kurgulanan ile tamamlanmadığını gördüğünden zaten bu bahsi geçen doğallık mefhumuna karşı bir tutum sergilemektedir. Diğer yandan demokrasi ve diğer tüm yönetim biçimleri hiyerarşik yapıları itibariyle, insansonrası düşünceye göre aynı safta yer alırlar ve meşrulukları çok tartışmalıdır.

Evrim yaşanılan ve öğrenilenleri insanın genlerine yazarak, edinilen katılaşmış bilgileri, bir sonraki kuşaklara iletir. O zaman genlerle bu güdülerin taşınması evrimin tek amacı olarak kalır. Fakat insanoğlu bilinç sahibidir ve bilinç ile dünya ve evreni deneyimleyerek, beyninde yansıtarak algılar ve en önemlisi dünya, evren ve insanın kendi bedenini, (müdahale ederek) şekillendirmek ister ve bunu başarır. Bu

[22] A.g.e. , s.7
[23] A.g.e. , s.14

bağlamda, *İnsancılığın (hümanizma);* insan doğasının duygudaşlayım ile anlaşılıp, uygulanması, *Trans-insancılık (Transhümanizma);* teknolojik gelişmeler ile insanlığın en temelden devrimsel gelişime tabi olması, şeklinde metamorfik bir değişime tabi olduğu gözlemlenebilir.

3. HÜMANİZMA KARŞITLIĞINDA GELİŞEN TRANSHÜMANİZMA

> *'Hem Padova'lı hukukçu ve noterlerin klasik merakları hem de Brunetto Latini ve Dante gibi Floransalıların yazınsal yapıtları, 1300 dolaylarında İtalyan kentlerindeki varlıklı ve eğitimli seküler kesimin gerek ortaçağın soylu sınıfının şövalye kültüründen, gerekse de ruhban sınıfının skolastik [24] kültüründen ayrı, yeni bir kültür arayışına girdiğini göstermektedir. Bu kendi yaşam koşullarına verilen doğal bir karşılık olarak oluşan yeni kültür 19. Yüzyıldan beri tarihçilerce "hümanizma" olarak adlandırılır.'* [25]

Ortaçağdakinin aksine, insan için yeni bir sayfanın açılması, odak noktasından Tanrının çıkarılıp yerine insanın yerleştirilmesi, hümanizma anlayışının gereği olarak Rönesans hareketine de şekil vermiştir. Öyleki yine Rönesans döneminde mükemmelliğe ulaşan perspektif çalışmalarının tamamı insanı ve insanın bakış açısını temel alacak şekilde kökten değişmiştir. İnsanı daha iyi anlamak ve ölçü olarak insan bedenini görmek ve kullanmak, referans olarak insanı almak ve mükemmellik ölçülerini bile insan bedeninde aramak hümanizma düşüncesinin insanı merkeze nasıl koyduğunun göstergesidir. İnsana dair olanın yüceltilerek ifşa edildiği, insanın doğasına ait sırların merak edilerek araştırıldığı bu dönem hümanizma düşüncesini belki de gerçek anlamıyla yaşayan dönem olarak da düşünülebilir.

> '*Rönesans hümanizması bir felsefe değildir ama bir düşle; Yunan ve Roma uygarlığı metinlerinin (daha da önemlisi, değerlerinin, en gizli sırrının) yeniden keşfi yoluyla Avrupa toplumunun rahatsızlıklarına ve*

[24] Okul kökenli, temeli teolojiye dayanan ortaçağ felsefesi
[25] Charles G. Nauert, (2006) Avrupa'da Hümanizma ve Rönesans Kültürü, s.11

yetersizliklerine kapsayıcı ve keskin bir çözüm bulma düşüyle yakından ilişkiliydi.' [26]

Montaigne denemelerinde bu düşün gerçekleşmediğini söylerken, belki de ortaçağın karanlığından, skolastik düşüncenin egemenliğinden çıkarken başka tehlikeli bir bölgeye girildiğinden de bahsetmeğe çalışıyordu. İnsanın tek ve temel ölçü olduğu, korunması gereken biricikliği ve sanki bütün evrenin insan için yaratılmış veya oluşmuş olduğu sorgulanması gereken bir sorun olarak karışımıza çıkmaya başlamıştı. Bu durum, antikçağın temel niteliklerini ele geçirerek daha iyi bir gelecek kurma düşüyle Petrarca, Valla, Machiavelli ve Erasmus gibi hümanistlerin entelektüelin rolünü vicdan, kurulu düzeni sorgulayan bir muhalif olarak tanımlamalarına[27] tezat oluşturmaktadır. Zaman içinde, Siyasal liberalizmin özü hümanizma ideolojisinin bu karanlık yüzü, insanlık adına büyük suçlar işleyerek, savaşlar çıkartarak, doğayı ve diğer türleri birer araç/hammadde insanlığı ise katliamlar yaratmak için sebep olarak görmeye başlamıştır. Althusser hümanizmanın bu yönünü *'burjuva ideolojisinin bir biçimi'* olarak görürken, insanmerkezci teorileri (varoluşçuluk gibi) eleştirir. Burada eleştirilen aslında Hümanizmanın mikro bağlamda insan sevgisinden farklı olarak, etkili olduğu toplumun ahlak, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına göre şekillenerek, toplumun üzerinde tahakküm kurma aracı olarak iktidarların elinde gerçek amacından sapmakta olduğudur.

Hümanizma konusunda beni kaygılandıran nokta, bu kavramın bizim ahlakımızın belirli bir biçimini her tür özgürlüğün evrensel modeli olarak sunması. Gelecekte, çok başka gizlerin, çok başka özgürlüklerin, çok başka buluşların mümkün olacağını düşünüyorum. Bunlar, siyasal yelpazenin her ucunda -yani "Sol, Merkez, Sağ" dogmatik bir biçimde temsil edilen hümanizmanın hayal bile edemeyeceği şeyler ...[28]

Transhümanizma artık insanı odak olmaktan çıkartarak, evrendeki herhangi diğer bir varlık gibi görmemizi gerektiren düşünceler etrafında şekillenir. Transhümanizma

[26] A.g.e. , s.291
[27] A.g.e. , s.293
[28] Michel Foucault, iktidar ve benlik üzerine Rux Martin ile söyleşi, s.16

insanmerkezci bakış açısından çoklu bakış açısına geçiştir. Öyleki ölçüleri ile dahi, insansı olan artık önemsizdir, çünkü insanın kusurları ve insan merkezciliğin narsist yapısı ile İnsanlığın yüceltilmesinin sonuçları yıkıcı olmuştur. Bu yıkımın sebeplerinden birinin de, insanlığın diğer canlı türlerinden ve hatta kendi türündeki çeşitlilikten arındırılıp özel bir ırk gibi korunması düşüncelerinin olduğunu söyleyebiliriz. *'Spinoza'ya göre insana özgür bir irade atfetmek onu "bir krallık içinde bir krallık" olarak algılamak demektir. Ancak bir tek krallık, yani doğa, vardır ve insan onun bir parçası olduğu için insan edimleri kurgusal bir özgürlüğe dayanarak değil doğadaki tüm nesneler için geçerli olan temel yasalar çerçevesinde anlaşılmalıdır.'* [29] İnsanı doğadan kopartarak istisnai bir konuma getiren ve doğayı da insanın emrine veren düşüncelere karşıt olarak Transhümanizma doğayı bir bütün olarak görür ve yaşamın yüceltilmesi uğruna tüm türler ve doğayı bir tutmayı hedefler. Transhümanizma ne kadar biyolojik, genetik ve tıbbi meseleleri ile insanlığın öjenik yaklaşım ile ayrıştırılması gibi görünse de aslında insanmerkezciliğin bir sonu veya çıkışı olarak ele alınmalıdır. Transhümanizma, hümanizmanın bir düzeltmesi, geçiş süreci ve insansonrası öznenin yaşam alanı oluşturma eylemi ve aynı zamanda eseridir.

1883 yılında Sir Francis Galton tarafından ortaya konan "öjenik" (soyların ıslahı bilimi) 20. Yüzyılın başlarında 30 kadar ülkeye yayılan öjenist hareketler ile öjenizm, en uygun ırk ya da kökenlere, daha az uygun olanlara baskın çıkmaları için daha büyük bir fırsat vermeye elverişli bir ortam yaratmıştır.[30] Hümanizmanın elinde dönemin parlak bir ürünü olarak şekillenen öjenizm, sadece ırkçı ve gerici bir ideolojiye indirgenmemelidir. Nazi öncesi (rassenhygiene) Almanya'da Yahudiler, vatanı İngiltere'de radikal solun temsilcileri, ABD de feministler ve hatta Danimarka ve Norveç'te sosyal demokrat hükümetlerin, zihinsel özürlüleri hedef alan kriminal kısırlaştırma çabaları ile geniş kitlelerce, genetik bir gerçeklik olarak özümsenmiştir.[31] Fransa'da, 1912 yılında, Charles Richet başkanlığında kurulan "Fransız öjenizm topluluğu" yürüttüğü "soysuzlaşmışlıkla" mücadelesinde aslında

[29] Övünç Cengiz, bir anti-hümanist olarak Spinoza, s.3
[30] Dominique Lecourt, (2003) insan post insan, s.33
[31] A.g.e. , s.34

insanı yüceltmeye yönelik çalışmalar yaptıklarını sanıyorlardı.[32] Bu ve benzeri hareketlerin artarak dünya savaşları ve sonrasına kadar yoğun şekilde görülmesinin, hümanizma pratiğinin genel bir sonucu veya yanlış yorumlanması olduğunu itiraf etmek durumundayız.

İngiliz Galtondan, Alman Josef Mengele 'ye hatta oradan da günümüze kadar uzanan ve insanlığın (humanity) yıkımına sebep olan ırkçı (ayrımcı) süreç aslında, öjenizmin temelini de oluşturan, yanlış ve eksik bilgileri esas almıştır. Johann Gregor Mendel, ve Hugo de Vries 'nin 1901 yılında yaptıkları genetik bilimsel çalışmaları ve 1970 sonrası genetik bilim devrimi, ve 2001 yılında sonuçları açıklanan 'İnsan Genomu Projesi' ırk koruma ve ıslah çalışmalarının anlamsızlığını net bir şekilde ortaya koymuştur. İnsan Genomu Projesi ile çıkartılan harita, insan genomunda sinekteki kadar baz çifti olduğunu gösterirken, genetik kodun evrimle değişmediği, pek çok genin temelde en basit organizmalarda da, insanda da aynı olduğunu kanıtlıyordu.[33] Transhümanizmanın genetik bilim ile girdiği yakın ilişkinin de işte bu yüzden kuşkuyla ve korkuyla karşılanması anlamsızdır. Bio-teknolojiler, öjenizmin hortlamasına neden olacak tehdit gibi görülmelerinin aksine hümanizmanın karanlık yüzlerinden bir tanesi olarak ırkçılığı tarihe gömmeyi başaran fırsatlar sunduklarından insansonrasıdır. Hümanizmanın (ve muhafaza etmeye çalıştığı beyaz, Avrupalı erkek insanın) ürünü öjenizm, genleri ve ırkları koruma ve sahiplenme ile tekleştirme umudunu taşırken, Transhümanizma insan genlerini deşifre edip açarak parçalara ayırır, korunacak ve saklanacak bir gen ve dolayısıyla ırk kalmaz aslında zaten hiç de olmamıştır. İnsansonrası bio-teknolojilerin bize sunduğu bilginin gösterdiği, *'demek ki ortada ne canavar vardı ne de bir yasa! aynı yapı, hem normu hem de normdan sapma gibi görünenleri açıklayabilmekteydi.'* [34]

Yanlış anlaşılmaya imkan vermemek adına şunu belirtmek isterim ki, hümanizma karşıtlığı insanoğlunun doğallığını yüceltmek adına diğer tür ve farklılıklara uygulanan şiddet karşıtlığıdır, batılı beyaz sömürgeci erkek insanın üstünlüğünü ve

[32] A.g.e. , s.34
[33] Alain Corbin, Jean Jacques Courtine, Georges Vigarello, (2005) Bedenin Tarihi 3, Bakıştaki Değişim: 20. Yüzyıl, s.62
[34] A.g.e., s.62

türünü koruma girişimlerinin karşıtlığıdır, insanlık gölgesi altında ortaya konan vahşet karşıtlığıdır, çok net bir şekilde insanın bu evrende biricik olduğu ve evrenin onun varolması için kurulduğu ve yönetilmesi gerektiği düşüncesinin karşıtlığıdır. Transhümanizma bu bağlamda insanlık (humanity) karşıtlığından farklı olarak insancılık (humanism) karşıtlığı ile kendini ifade şansı bulur. Transhümanist düşünce insana evrenin adi bir parçası olduğunu hatırlatırken insanın bir sonraki çağa geçmesi, ve evrenin sırlarını anlayabilmesi için gerekli donanıma sahip olması hususunda ihtiyaç duyduğu teknolojileri gerçekleştirmesini sağlar.

'Bütün hümanizmalar emperyalist olagelmiştir. İnsandan bahsedişleri sınıf, cinsiyet, ırk ve genom vurgusuyla ve bunların çıkarları üzerindendir. İnsanlık adına işlenmemiş bir günah düşünmek neredeyse imkânsızdır.'[35] hümanizmanın tarihsel olarak da düşüşünün (faşizmin neden olduğu yıkım ile komünizmin neden olduğu hayal kırıklığı sebebiyle ABD ve Avrupa'da oluşan radikal hümanizma karşıtlığı gibi..) diğer sebeplerinden biri de emperyalist ve milliyetçi olmasıdır. Sergilediği bu siyasi tavır ile hümanizma insan benliğinin sorunlu kısmını yansıtır, iktidarların egemenlikleri genellikle hümanizma üzerinden ve onu kullanarak elde edilir olmuştur. Hümanizma insan fikrini savunurken aslında insanlığın karşısında kendi eliyle var edilmiş bir iç düşman, mihrak olarak yer almıştır. Transhümanizma böyle bir hegemonyaya ihtiyaç duymaz ve tamamen karşıt olduğunu dillendirir, zaten köhneleşmiş Avrupamerkezci, korumacı sistem ile bir gelecek öngörmez.

[35] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.26

Resim 4 : Marina Abramovic, Balkan Barok (Balkan Baroque), 1997, 3 kanal video enstalasyon ile günde 6 saat süren 4 günlük Performans, XLVII Venedik Bienali (http://www.pbs.org/art21/images/marina-abramovic/balkan-baroque-1997)

Bahsi geçen köhneleşmiş sistemi korumanın anlamsızlığını görselleştirerek eleştirmeyi performanslarının konusu haline getiren Marina Abramovic, tek başına veya partneri 'Ulay' ile birlikte ortaya koyduğu performanslarında, bedenini bir eylem alanı olarak kurgulamıştır. Abramovic bedenin fiziksel ve zihinsel sınırlarını test ederken aynı zamanda, yüceltilen erkekinsan olgusunu tokatlayıp yere sermeyi amaçlar. 1997 yılında enstalasyon ve video performans olarak sergilediği 'Balkan Baroque' benzer insani güdüleri deşifre ederken savaşın getirdiği insandışılığı gözler önüne serer. Balkan Baroque 'da Abramovic iki farklı kimliği canlandırır, birinci kimlik beyaz doktor önlüğü içinde bir bilimkadınıdır (zoolog) ve farelerin katlanılması zor şartlara maruz kaldıklarında birbirlerini katletmelerini sözlü olarak anlatır. Bu anlatımda fareler savaşlarda yaşamak zorunda kalan insanları betimlemektedir. İkinci kimlik ise tipik bir balkan tavernasında dans edip şarkı söyleyerek erkekleri eğlendiren bir şarkıcıdır. Abramovic, savaşların getirdiği yıkımların sorumluluğunu, erkek egemenlerin müstehcen zevk ve kişisel tatmin isteklerine yükler gibidir. Hümanizmanın tarihsel yaratığı erkekinsanın sorumlu olduklarından arınmak gereklidir, ama bu sefer günah çıkartmak gibi arınıp tekrar başa dönmekten farklı, kökten bir arınma gereklidir, ve Abramovic 'Balkan Baroque' performansının devamında bu arınmayı canlandırır. 4 gün boyunca, karanlık ve kapalı bir odada yığınla duran kemiklerden metal fırça ile etleri ayıklar, kemikleri su ve sabun ile temizlerken kemiği etten arındırır. Bu arındırma bireyi kolektif geçmiş günahlarından ayırmak gibidir. Hümanizma düşüncesine atıf bakır bir kaba konan su ile yapılmıştır, Rönesans resim sanatının betimlediği dini arınma ritüellerine (vaftiz) benzer bu sahne tarihselliğe yapılan bir göndermedir. Hem bakır kap içindeki su, hem de Abramovic in bizzat kemikleri etten temizlemesi, hümanizmanın getirdiği total yıkımın insan bedeninden ve benliğinden arınmasını simgelemektedir. İnsansonrasının anti-hümanistliği benzer arınmanın gerekliliğinden kaynaklanmaktadır.

Transhümanizmanın baktığı noktadan, Vitruvius'a özgü, mükemmeliyet ve mükemmel olabilirlik standardı olan erkekinsan ideali harfi harfine kaidesinden indirilmiş ve yapıbozumuna uğratılmıştır. Rosi Braidotti bu durumu aşağıdaki sözler ile açıklar;

> *Mükemmel oranların ölçütü olmak, artık doğa yasası konumuna ulaşan evrensel ideali dillendirmek bir yana, bu insanerkeğin aslında tarihsel bir inşa olduğu ve bu haliyle değerler ve konumlara nazaran olumsal olduğu anlaşılmıştır. Liberal düşünürlerin inanmaya meylettiği üzere, bireycilik, "insan tabiatının" içsel bir parçası değil, daha ziyade tarihsel ve kültürel olarak belirlenmiş bir söylemsel oluşumudur ve giderek daha da sorunlu bir hal almaktadır. Jacques Derrida gibi düşünürler tarafından ortaya atılan toplumsal insancılığın yapıbozum ayağı da hümanist ilkelerin radikal bir biçimde gözden geçirilmesine katkıda bulunmuştur. Söz konusu felsefi neslin (1968 sonrası kuşağın radikal düşünürleri) tamamı, "insan tabiatına" dair edinilmiş hümanist fikirlere başkaldırma çağrısında bulunmuştur.*[36]

Transhümanizma seküler yapısı, politika ötesi oluşu ve kimliksiz veya çoğul kimlik tanımlamaları ve farklılıkları ötekileştirmeyen düşüncesi ile tarihin dayattığı mükemmel insan yapısından tamamen uzaklaşarak, insansonrası öznenin oluşumunu gerçekleştirir. Transhümanizma bahsi geçen anti-hümanist düşüncelere sırtını dayarken, yüzünü de teknolojiye (nanoteknoloji, genetik bilim ve robot bilim) döner. Burada yanlış anlaşılmaya fırsat vermemek adına şunu da belirtmemiz gerekir, aslında insansonrası (basit anlamıyla) insanlığın sonu anlamına gelmez, daha ziyade belli bir insan anlayışının sonunu ifade eder. *'Ölümcül olan şey insansonrası değil, insansonrasını liberal hümanist bir benlik görüşüne nakletmektir.'*[37] Hümanizma karşıtlığı, insansonrası düşüncenin önemli bir ayağını oluştursa da, insansonrası (Posthuman) ancak bilimsel ve bilişsel gelişmelerin öncülüğünde kurguladığı aşkınlığa ulaşabilir. Bio-teknolojiler, nanoteknoloji, genetik bilim ve robot bilim insansonrası 'nın omurgası, bir nevi işletim sistemidir. İnsansonrası, bilim ve bilişsel gelişmeler olmadan ütopik bir bilimkurgu olmanın ötesine geçemez.

Alan Turing[38] yapay zekâyı şu sözlerle ifade eder; *'model olarak insan zekâsına sahip olan, ancak kendi otonomisine sahip ve belki de insan modelini geride bırakıp onun yerini alabilmeye muktedir makine.'* [39]

---

[36] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.34
[37] A.g.e. s.114
[38] İngiliz matematikçi, bilgisayar bilimcisi ve kriptolog, Bilgisayar biliminin kurucusu sayılır. (http://www.alanturing.net)(05.04.2015)
[39] Dominique Lecourt, (2003) insan post insan, s.56

MIT (Massachusetts Teknoloji Enstitüsü) programına başkanlık eden Marvin Minsky insan ile makine arasındaki ilişkiyi su sözlerle anlatır; *"insan beyni mi? Bir et-makineden başka birşey değildir! İnsan bedeni mi? Organik maddeden oluşan kutsal bir karmaşadır. İnsanda önemli olan ruhtur! Günün birinde akıllı makineler üretmeye yetkin olacak miyiz? İlke olarak evet, çünkü bizim beyinlerimiz de birer makinedir."* [40]

Hans Moravec (Pittsburg Carnegie Mellon Üniversitesi Robotik Enstitüsü), 1997 yılında Deep Blue isimli bilgisayarın Garry Kasparov 'u yenmesinden etkilenerek, yapay zekânın gelişimi hakkında tarih dahi vermiş, tamamen bir insanın entelektüel yeteneklerini yapabilen bir makinenin artık bilim-kurgu olmaktan çıkacağını ve gerçek olacağını müjdelemiştir. Moravec'in dillendirdiği yıl 2040 tır.[41]

Bugün bulunduğumuz bilimsel gelişimi anlamak adına fikir vermesi açısından örneklemek gerekirse, hassas hissedebilen yapay deri yetiştirilmesi (2010), kök hücrelerden yetiştirilmiş canlı organ (tam kapasite ile çalışan insan ve hayvan organları) (2008 - 2011) doğal olan ile değiştirilen sibernetik uzuvlar (2010) nanoteknolojik ilaçlar, beden içinde yol alan ve arızaları onaran kendi başlarına karar veren mini-robotlar (2010) ve bunun gibi bir çok örnek göstermek mümkündür. 2040 yılını hedef yıl olarak gösterirken Moravec, teknolojik tekillik/mükemmellik (technological singularity) oluşumunu hesaplayarak bu tarihi saptamıştır, çünkü bütün bu gelişmelerin gelip dayandığı nokta ileri bilgisayarların gelişimi olduğunun farkındadır ve onlar olmadan Transhümanist çalışmalar eksik kalır. Bilgisayar teknolojisi bugün her ne kadar gelişmiş olsa da insan beyni hala yüzbinlerce kat daha ileride bulunuyor ve evrimin insan beynini getirdiği nokta ile insanların bilgisayarları getirdiği nokta eşitlendiğinde teknolojik mükemmellik gerçekleşecek düşüncesi tekillik (singularity) fikrini ortaya çıkartmaktadır. Diğer bir deyişle katlanarak artan bilgisayar kapasitesi Moravec'in hesaplarına göre 2040 yılında insanlarınkine eşit

[40] A.g.e., s.56
[41] A.g.e., s.58

olacaktır. Ray Kurzweil şu sözlerle tekillik çağının önemini vurgular, '*Yeni bir çağa giriyoruz. Ben bu çağın adına tekillik (singularity) diyorum. Bu insan zekâsı ile bizzat kendisinden daha büyük bir şey yaratacak olan makine zekâsının birleşmesidir. Bu gezegendeki evrimin en ileri aşamasıdır*.' [42]

Transhümanizma düşüncesi pratik olarak iki temel unsur ile çalışmaktadır, ilk olarak güncel eğilimleri inceler (current trends) ve gelecek teknolojilerinin nasıl olacağını öngörür ve bu teknolojilerin insanlığı nasıl etkileyeceğini belirler. İkinci çalışma basamağı ise, eğilimler ve gelecek teknolojinin ışığı altında gelecek sosyal yaşam (sosyal faydacı) değişimi gerçekleştirmektir. Transhümanist düşünce , sıra dışı değişim potansiyeline sahip üç temel alanda ele alınmaktadır. Bu üç alanı Uzun Ömürlülük (longetivity), Bilgi (intelligence) ve İyi Yaşam (wellbeing) olarak incelemek Transhümanizma düşüncesinin gelişimi ve işleyişi hakkında daha detaylı fikir verecektir.

3.1 Uzun Ömürlülük

Dünya üzerinde her gün yaklaşık 100.000 kişi yaşlılığa bağlı hastalıklar yüzünden hayatını kaybetmektedir. Yaşlılık ve ölüm insanın doğasına kodlanmış değiştirilemez bir gerçek olarak kabullenildiğinden bu muazzam sayı insanların pek umurunda değil gibi durur. Aubrey de Grey [43] insanların önceliklerinin özünden saptığından bahsederken, acil olarak bu kadar çok insan ölümüne sebep olan yaşlanma ile ciddi bir savaş içinde olmamız gerektiğini ve yaşlanmaya neden olan hücre yapısını genetik müdahaleler ve bio-teknolojiler ile iyileştirerek ölümden kurtulmanın mümkün olduğunu savunur. Bunu yaparken kanserli hücrelerin elemine edilip kanserin tedavi edilebileceğini, ardından da insanlığın sahip olacağı ölümsüzlüğün perçinleneceğini öne sürer. Ray Kurzweil ise kök hücre tedavisinin organlarımızın yenilenmesinde kullanıldığından bahseder ve ortalama yaş süresinin 18. yüzyıldan günümüze her yıl arttığına dikkat çeker. Aubrey de Grey, ölümü değiştirilmesi gereken evrimin getirdiği bir nevi aksaklık olarak ele alır, insanlar ona göre bu

[42] Ray Kurzweil, (2008) Yeni Hümanistler; Tekillik s.169
[43] Yaşlanma üzerine araştırmalar yapan Cambridge üniversitesinde profesör, filozof

aksaklığa veya kusurlu oluşuma tamamen teslim olmuş çaresiz varlıklar gibi bu durumu kabullenmişlerdir. [44] Evrimin insan için uygun gördüğü döngü çerçevesinde esas kıldığı ölüm, insansonrası özne için üstesinden gelinmesi gereken bir sistem hatası gibidir. Gerek yaşlanmaya bağlı ölüm, gerekse hastalıkların sebep olduğu ölüm, Aubrey De Grey ‘in Transhümanist anlayışına göre, insanın genetik yapısına müdahale edilerek tedavi edilmelidir.

Ölüm insan bedeninin zayıflığının ve kırılgan yapısının ispatı, bedeni insan yapanın bedenden atılması gibidir. Ölüme yaşlılık ve hastalık yüzünden sebep olan insan değil, insan bedenidir, dolayısıyla ölüm insandan çok beden ile ilgili bir aksaklıktır. Bedenin kırılganlığından ötürü insanın en kıymetli varlığının kendisinden alınması, insanın yaşarken üstesinden gelmesi gereken bir gereklilik olarak görülebilir. Ölüme karşı yürütülen böylesi bir tedavi harekâtı, evrimin insan üzerinde kurguladığı sisteme karşı da aktivist bir direniş gibidir. İnsansonrası kendi geleceğini kendi elleriyle yaratmak istiyorsa, evrim ile verili olanın da karşısında durabilmelidir. Bedenin sınırladığı yaşam, alternatif insansonrası beden oluşumları ile esnetildiğinde, günümüz ilkel beden üzerine inşa edilen kurgular da mütemadiyen ortadan kalkacaktır.

Marta de Menezes, ‘iki kişi için ölümsüzlük’ (Immortality for Two) isimli çalışmasında, Aubrey de Grey ‘in bahsettiği hücresel bazda elde edilen ölümsüzlük ile beraber yanında gelen bedeli de görselleştirmeyi amaçlamıştır. Luis Graca ile birlikte 2014 yılında gerçekleştirdikleri bu performans ve enstalasyon, bio-teknolojiler ile elde edilen ölümsüz insan hücrelerinin somut varlıklarını gözler önüne serer. Birbirine aşık iki insanın birbirlerinin hücrelerini ölümsüz yapmaları, her iki sanatçıdan alınan lenfosit hücrelerine (bağışıklık sistemi hücreleri) viral vektör uygulaması ile onkogenler (oncogenes, kansere neden olan gen) enjekte edilerek gerçekleştirilir. Kansere neden olan onkogenler sayesinde iki sanatçının hücreleri ayrı, izole edilmiş dünyalarında sonsuza dek bölünmeye devam edeceklerdir. Ölümsüzlük Menezes’in çalışmasında bir izolasyonu da beraberinde

[44] Aubrey de Grey, (2012) ‘The Futurist’ Dergisi, ‘Bin Yaşında Genç’ (A Thousand Years Young)

getirir, iki ayrı bedene ait hücreler yanyana geldiklerinde birbirlerini reddedecekleri için izole olarak sonsuza dek yaşamaları gerekir. Menezes bu biyolojik aksaklığı teknolojik bir hamle ile giderir, iki hücrenin dijital görüntülerini video projeksiyonu ile üst üste yansıtarak yapay birlikteliği sağlar. Hücreler bir zamanlar ait oldukları bedenin dışında, bedene ait DNA ve Genom bilgilerinin tamamına sahip olarak yaşarlar. Bir zamanlar ait oldukları bedenin tüm şifresi, kalıtım yolu ile taşıdığı tüm bilgiler bu ölümsüz hücrelerde mevcuttur ve bu sayede hücrelerden prensipte klonlama yapılarak yeni bir beden oluşturmak da mümkün olur. [45] Ölümsüzlük beraberinde bir çok bedeli de getirebilir, biyolojik olarak sınırsız varoluş Menezes ‘in çalışmasında olduğu gibi birbirinden kopmuş izole bedenler yaratabilir. İleri teknolojilerin getirilerinin yeni sosyal bedenler yaratması, toplumsallığın ve hatta kültürün de yeniden yapılanması anlamına gelecektir. Tek bir hücreden yeniden inşa edilen bio-konstrüktif insansonrası beden, çok kimlikli hali ile günümüz toplumsal normlarına da tabi olmayacaktır.

Resim 5 : Marta de Menezes, iki kişi için ölümsüzlük (Immortality for two), 2014, laboratuvar ortamında manipüle edilmiş kan hücreleri, ışık ve ısı ile yaratılan yapay yaşam koşulları, video projeksiyon ile gerçekleştirilen enstalasyon, ‘Touch Me’ festivali, Zagreb - Hırvatistan (http://martademenezes.com / portfolio/immortality-for-two)

[45] http://martademenezes.com/portfolio/immortality-for-two (05.04.2015)

Ölümün gücü zaman içinde anlaşıldıkça, egemen olanın elinde bir silah olarak da kullanılmış, insanlığa kabullendirilmiş sonrasında üzerinden yönetim biçimleri oluşturarak insanları, toplumları tahakküm altına almak adına araçsallaştırılmıştır. Bu durum ortaçağın skolastik düşüncesinde ve daha sonrasında Rönesans sonrası hümanizma anlayışından Modern toplumlara kadar bu şekilde olagelmiştir. İnsansonrası özne için ölümün ortadan kaldırılıp yerine dünya üzerinde yaşayan türler ve doğa için yaşamın konması, bahsi geçen evrimsel aksaklığı, ve toplumsal tahakküm kurma fırsatlarını da ortadan kaldıracağı için farklı bir ussal akıma yönelim olarak görülmektedir.

Postmodern Kültür ve onun eseri ileri Kapitalizmin vahşi doğası, insanların önceliklerini farklı alanlara kaydırma görevini, tarihselliğinin getirdiği deneyim ile üstlenmektedir. İçinde yaşamaya mecbur olduğumuz ileri Kapitalist düzen insanlığın önceliklerini, ekonomik sistem içerisindeki devinim ile oyalanmalar yaratarak, başka başka alanlara kaydırmayı başarır. Daha hızlı bir arabaya binmek, daha rahat bir evde yaşamak, daha çok seyahat etmek, daha çok meta tüketmek, spor ve eğlence ile kişisel zevklerinin tatmini peşinde koşmak ve bunu fetiş duygular ile yapmak ve bunları yapmak için kazanılan kaynaklar için hayatımızın en değerli doğal kaynağı olan yaşam zamanını harcamak gerekir. Bu fetiş arzular neticesinde insan ölümü unutur gibi yaşar ve ölüm sanki hiç gelmeyecekmiş gibi zamanını harcar. Transhümanizma, uzun ömürlülüğü Postmodern sağlıklı beden modelinden farklı olarak, yaşamın tüm türler ve doğa için yüceltilerek, ölümün vahşi bir doğa gerçeği olmasının önüne geçmesini amaçladığı için insanlığın elde etmesi gerektiğini ortaya koyar. Ölüm, insana ait bedenlenmenin getirdiği bir sınırdır, insansonrası özne, bio-teknolojilerin yapılandırdığı teknolojik bedeni ile modası geçmiş medikal tedavilerden farklı olarak, bu sınırı aşacak potansiyele sahip olmalıdır.

Evrim neslin yeni kuşaklar ile devamını mümkün kılar, bu sebeple eski kuşak yeniyi doğurur ve sahneden çekilir. Cenin sanki evrenin ilk yapıtaşının oluşumuna benzer bir oluşum ile tek bir hücreden gelişerek yeni ve genç bir canlıya dönüşür. Bu dönüşüm ile tarih boyunca edinilen bilgilerde tamamen kaybedilmez, doğrulukları

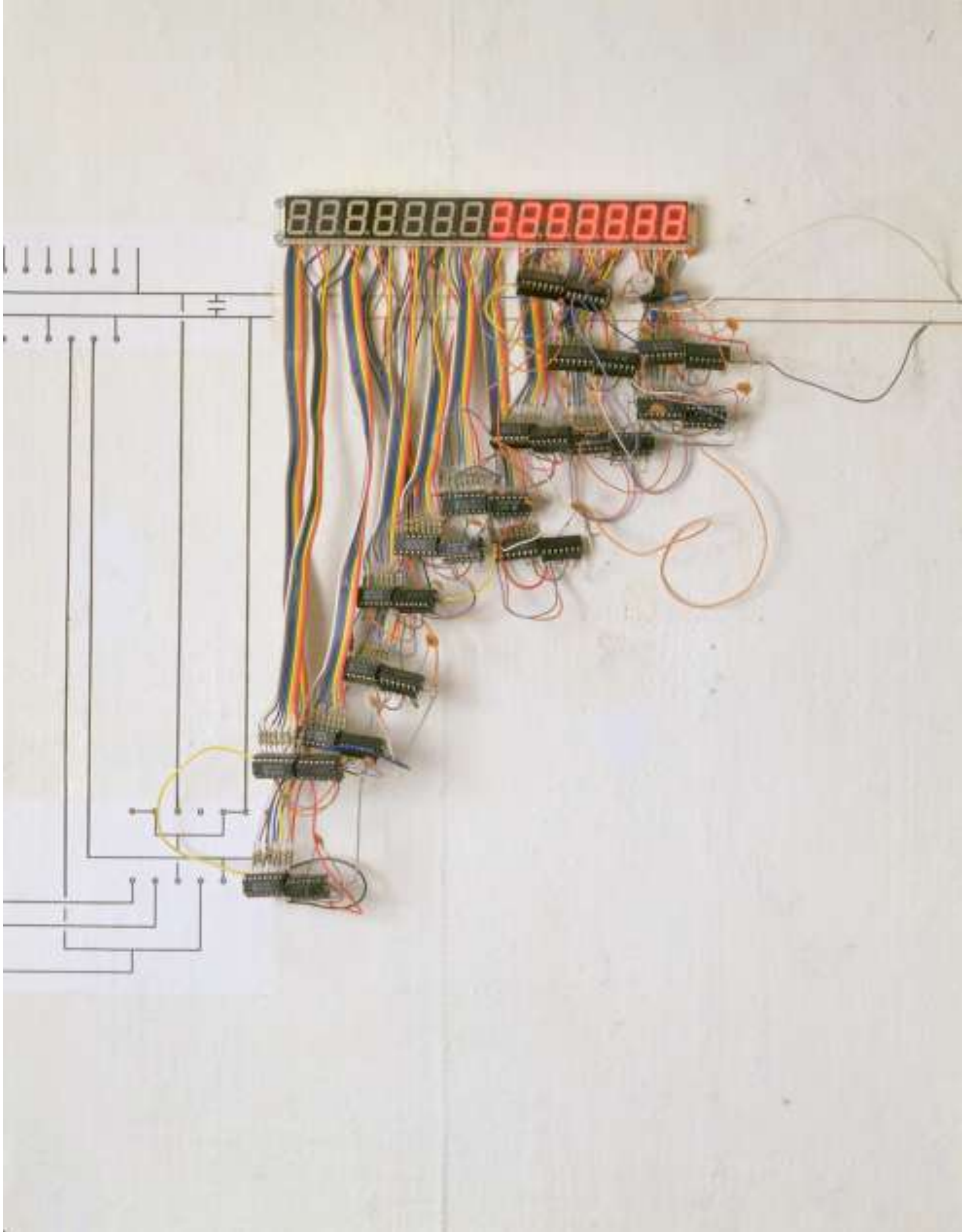
yaşamın devamı için gerekli olduğu evrimce kanıtlanmış bilgiler insanın genlerinde kodlanmıştır ve nesilden nesile taşınır. Bu açıdan bakıldığında ölüm aslında bir son değildir, insan ırkının devamı sihirli bir yenilenme ile sağlanır ve yeni nesil çok küçük kazanımlar ile olsa bile her zaman bir adım ileriye gitmektedir. Braidotti ölümü, yani nihai eksilmeyi, üretken bir sürecin bir başka evresi olarak yeniden düşünmemiz gerektiğini söylerken dayanamaz ve ekler *'ölümün inatçı üretken güçlerinin bana en yakın ve benim için en kıymetli olan şeyi, yani beni, benim en yaşamsal orada-olmamı zaptetmesi ne kötü.'* [46]

Bugün insanoğlunun elinde yaşlanma ile savaş verebileceği ileri bio-teknolojiler, robot bilim ürünleri ve nanoteknolojik insansonrası yöntemler mevcuttur. Bilimadamları yeterli olmasa da yaşlanmanın geciktirilmesi veya ortadan kaldırılması konusunda ciddi mesafe kat etmişlerdir. Transhümanist düşünürler, çok daha yoğun bir şekilde bu savaş için azimli olunması ve özkaynak ayırılması gerektiğinin üstünü ısrarla çizerler. Metalar üretmek, binalar inşa etmek yerine insanlık öncelikle bu konu üzerine eğilmeli ve hatta sahip olunan tüm kaynaklar inançlı bir şekilde bu meselenin üstesinden gelmek üzere kullanılmalıdır. Bu gerekliliği dile getirmelerinin bir nedeni de, '*yeni akademik çalışmaların, günümüz savaşlarının vahşetine ve sadece yaşamın idaresine değil, çeşitli ölme biçimlerini de hedefine koyan yeni şiddet ifadelerine odaklanıyor olmasıdır*.' [47] Yeni savaşların küresel ölçeğe taşınması, ve insanın insanı öldürmesinin yanında, diğer türleri ve gezegenimizdeki ekolojik yapıyı da yok etmesi, bahsi geçen ölüm oyunlarına dahil olmak istemeyenlerinde şiddetle dahil edilmesi, ilginin vahşi bir *nekro-politika* [48] ile yaşama değil ölüme odaklanması Transhümanist bilimadamlarını haklı çıkarır gibidir. Transhümanist yaklaşımın ölümsüzlük ile değiştirmek istediği ölüm üzerine kurulu bu politikalar ve bu politikaların getirdiği yıkımdır, ölümün ortadan kaldırılmasıyla yerine vaat edilen insansonrası 'yaşam' anlayışı nekro-politikaların [49] da sonunu getirir.

[46] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.136
[47] A.g.e., s.136
[48] Achille Mbembe, (2003) Necropolitics, s.26
[49] Achille Mbembe 'nin 2003 yılında kaleme aldığı 'Necropolitics' isimli makalesinde bahsettiği ölüm üzerine kurgulanan çoğunlukla siyasi politikalar bütünüdür.

Ölümün gücü ile insanlar üzerinde egemenlik kurmayan inanç (din) yok gibidir, Şaman ölüleri diğer dünyaya taşıyan ayinler düzenlerken, Roma Uygarlığında ölülerin yaşayanları ziyaret ettiği düşünülen törenler yapılırdı. Anlamlandıramadığı her şeyden rahatsız olan insan, ölümü de inançları üzerinden anlamaya çalışmış, bu gereksinim neticesinde büyü, inanç ve din ile iktidar sahiplerinin egemenlik alanı kurmasına fırsat oluşturmuştur. Özellikle tek tanrılı dinlerdeki anlatılar, bizleri farklı bir yaşamın varlığına ve orada mutlu bir hayat süreceğimize inandırdığı için, sahip olduğumuz bu hayatta, ölümsüzlüğü yakalamak uğruna çalışmayı gereksiz, hatta dine hakaret olarak görür ve gösterirler. Dini inanışlara göre insan yaşamı sınırlı olmalıdır, bu dünya gerçek değildir asıl olan vaat edilen cennettir dolayısıyla yaşamdan çok ölüm önem kazanır çünkü ölmek nihai huzur ve yaratıcıya kavuşmak demektir. Özellikle tek tanrılı dinlerde, Ölüm başarılı (inançlı) bir hayatın sonunda elde edilen mükâfat için bir geçit gibidir. Doğum ile başlayan imtihan (akit) ölüm ile son bulur, başarılı inananlar ölüm sonrasında ölümsüz bir yaşam ile mükâfatlandırılırlar. İnsansonrası (Posthuman) için ise Tanrı bilimsel ve bilişsel teknolojilerin kendisidir, cennet ise kendi yarattığı dünya olmalıdır, dolayısıyla ölüm ile yönetilmeyi reddeder, yaşam elindeki tek gerçekliktir, işte bu sebepten ötürü, hayattayken, bedenin zayıflığının neticesi olarak gördüğü ölümü kabullenmek istemez.

Aslında tüm dinlerin vaatleri dünyevi değil midir? Dünyevi olanın başka bir hayatta ödül olarak verilmesi yerine insansonrası bu hayatta yaşam sağlamak uğruna ölümsüzlüğü elde etmek için uğraşır. Dinlerin savunduğu diğer bir mesele de, evren ve içindeki tüm diğer canlıların insan için yaratılmış olmasıdır, insansonrası düşünce bunun da karşısında yer alır, insanı istisnai tutmaz yaşamı tüm gezegen ve canlılar için bir bütün olarak değerlendirir.

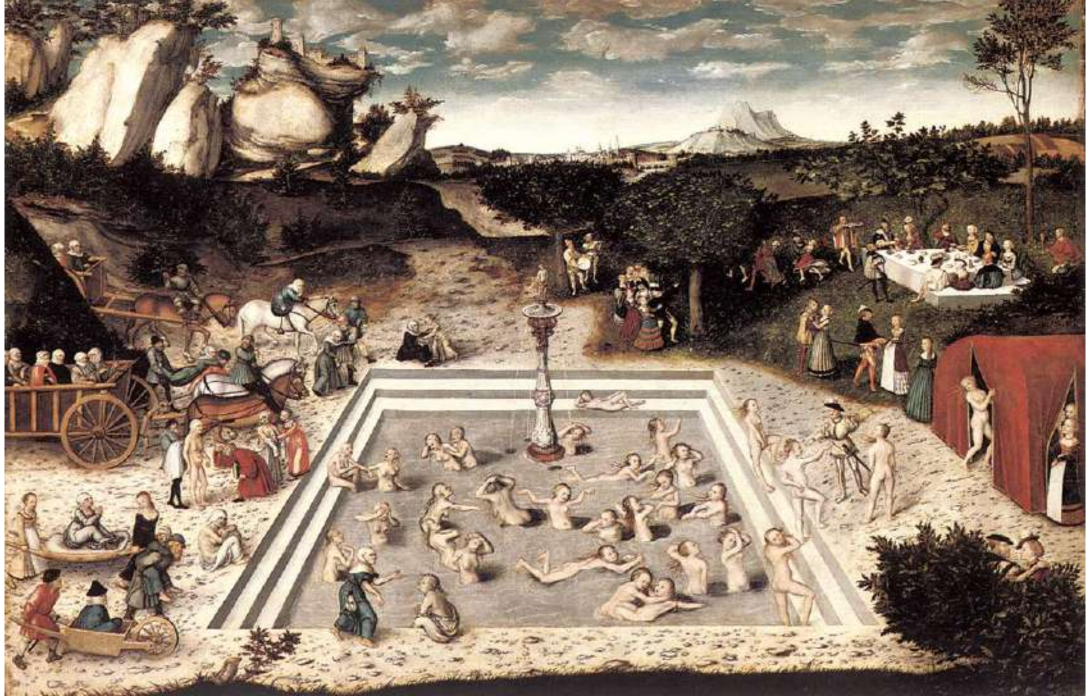
Resim 6 : Tatsuo Miyajima, 300.000 yıllık saat (Clock for 300.000 years), 1987, ışık emici diyot, IC, elektrik kablosu, yerine özel enstalasyon, 173 x 630 x 5 cm. (http://tatsuomiyajima.com/work-projects/clock-for-300-thousand-years)

Ebediliğe atıfta bulunmak adına gerçekleştirdiği enstalasyonu, '300.000 yıllık saat' (clock for 300 thousand years, 1987) ile Tatsuo Miyajima yaşam enerjisini 300.000 yıllık bir süre olarak ifade eder. 300 bin yıllık bir sürenin karşımızda görünür olması aslında zamanın sorgulanarak manipüle edilmesi anlamına da gelir. *'Ebedilik*

değişimi kalıcı kılan kuvvetten gelir' [50] söylemi sanatçının zamanın doğasını anlama ve akışını ölçme ve kontrol etme arzusunun bir nevi dışavurumudur. Zamanın doğasını sorgulayarak ebedi olmayı 'Every Icon' çalışması ile ifade eden diğer bir sanatçı da John F. Simon Jr. dır. Simon 'ın 'every icon' çalışması 32x32 şebekede $1.8x10^{308}$ muhtemel siyah ve beyaz kare dizilimi oluşturan bir 'Java applet' inden ibarettir. Bir döngünün (loop) tamamlanması için yüzlerce trilyon yılın gerekli olduğu bu çalışma, yaşamın süresi ve ebediliğin göreceliliğini de gözler önüne sermektedir. Insansonrası düşüncenin bahsettiği ölümsüzlük zamana dayalı bir varolmanın ötesinde, bir yerde zaman kavramının da sarsılması, lineer bir işleyişin dışına çıkılarak 4 üncü boyutta kavranması gereken bir durumdur.

Ölümsüzlük elde etme çabası, ve bu konuda girişilen yoğun teknolojik ve genetik uğraşları 'Yaşam' ve 'Hayat' gerçekliğini önemsemek, ve paylaşmak ve kelimenin tam ifadesiyle tecrübe etmek ile ilgilidir. İnsansonrası öznenin ölümsüzlük elde etme isteği, Gılgamış 'ın içgüdüsel olarak arzuladığı ölümsüzlükten farklı olarak, 'Vitalist Materyalist' anlayış çerçevesinde yaşama verdiği değerin neticesidir. Bu anlayış bedenin fâniliğinin giderilmesinden öte, maddesel veya maddesel olmayan bir form ile yaşamın parçası olmak ve onu şekillendirmek gerekliliği ile insansonrası durumun temel şartlarından biri olarak açıklanabilir. Braidotti bu yaşam mefhumunu, *'Zoe, yaşamın insani olmayan yaşamsal kuvveti'* olarak tanımlar ve ekler *'Zoe, daha önce ayrı tutulan türler, kategoriler ve alanları kesen ve yeniden birbirine bağlayan transversal bir kuvvettir'.* [51] Transhümanizma bu düşüncenin etrafında, , hümanizmanın ölümsüzlüğünden farklı bir 'yaşamlılığı' oluşturmanın gerekliliğini savunur.

[50] Edward A. Shanken, (2009) Sanat ve Elektronik Medya, s.73
[51] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s. 72

Resim 7 : Lucas Cranach the elder, Gençlik Çeşmesi (The Fountain of Youth), 1546, Panel üzeri yağlıboya, 122x186.5 cm. Staatlich Müzesi Berlin / Almanya (http://www.wga.hu/html_m/c/cranach / lucas _e/10/1founta1.html)

Ölümsüzlüğe ulaşan insansonrası öznenin (doğa ve tüm yaşayan varlıkların) iktidar sahiplerinin tahakküm altına alıcı hüküm ve müdahalelerinden kurtulmasının da mümkün olacağını öne süren birçok düşünüre karşıt olarak, Yaşlıların hakimiyetinden çekinerek bahseden Francis Fukuyama, İnsan ömrü 'nün giderek uzamasının da toplumlar için yıkıcı olabileceği uyarısında bulunur. *'Thomas Hobbes 'a göre de, doğal durumdaki özgür bireyler doğal durumun getirdiği sakıncalardan kaçınmak için haklarını mutlak bir iktidara teslim ederler.'* [52] Uzun ömür (yaşam) faydalı ve üretken bir kuvvet olabilirken aynı zamanda yıkıcı ve canlılığı tehdit eden bir görünüme de bürünebilir. Yaşam, insan-ötesi bir duruma yükselirken, biogenetik kapitalizm ve doğa - kültür sürekliliğinin korunması adına yapılması gereken fedakârlıklar gündeme gelebilir. Böyle bir durumda insanoğlunun diğer türlere göre hiç bir ayrıcalığı bulunmayacaktır. Aslında günümüzde de yaşanılan benzer bir durum yok mudur? Korunması gereken insan ve elden kolayca çıkartılabilir insan

[52] Övünç Cengiz, bir anti-hümanist olarak Spinoza, s.3

arasında yaratılan farklılık ve benzeri kategorileşmeler insansonrasının kırılgan olabilecek kısmının öncü göstergeleri olabilir.

3.2 Bilgi Çağı

Dünya üzerinde her geçen gün bilgisayarlar katlanarak hızlanıp güçlenmektedirler, bir zamanlar odaya sığmayan bilgisayar bugün cebimize sığacak hale gelmiştir. Daha da ilginç olan bilgisayar gücünün iki katına çıkma süresi her geçen gün azalmaktadır. İlk başlarda 18 ayda iki kat artan bilgisayar gücü her geçen gün azalan süre içinde katlanmaktadır ve öyle bir an gelecektir ki katlanma gücü saniyeler veya saliselere düşerek, ihmal edilir olacaktır. Gelecekte varılacağı düşünülen bu nokta '*teknolojik mükemmellik' (technological singularity)* olarak adlandırılmıştır. Hans Moravec evrim sayesinde bedenlerde sinir sistemi kütlelerinin yaklaşık 15 milyon yılda bir ikiye katlandığını deneyimlediğimizi belirtirken, cihazlarımızın evrimden yaklaşık 10 milyon kat daha hızlı ilerlediğini ortaya koyar. Buradan çıkacak sonuç; *'insanın öngörüsü ve kültürel süreci, kör Darwin evriminden çok daha hızlı ilerlemektedir.'* [53]

Fütürist düşünür Ray Kurzweil [54], insanoğlunun bugün için bile teknoloji ile sembiyotik (yaşamlarını idame ettirebilmek için, birbirine ihtiyaç duyan) bir ilişki içinde olduğunu söylemektedir. Teknolojik gelişmeler yaşandıkça insan bedeninin teknoloji ile daha da çok birleşeceğini öne sürer. Bugün insan düşüncelerini çok hızlı bir şekilde dünyanın öbür ucundaki başka bir insana gönderebilmektedir, veya uyduları kullanarak dünya üzerinde milimetrik olarak konumunu belirleyebilir. Ama en çarpıcı olanı ise dünya üzerindeki insan tarafından kaydedilmiş her bilgi kaynağına anlık olarak elindeki küçük bir cihazla ulaşması mümkün olmuştur. İnsanların kendi aralarında anlık bilgi aktarabilmesi, sanki beyin kimyasına da işlenmiş, sahip olunan özel bir yetenek gibidir. 20 yıl önce bunların hiçbiri hayal bile edilemezdi.

---

[53] Hans Moravec, (2008) Yeni Hümanistler, Zihin İnşa etmek, s;143
[54] Ray Kurzweil argümanlarını düzenle olarak www.kurzweilai.net sitesinde yayınlamakta olan MIT bilgisayar teknolojileri mezunu, fütürist bilimadamı ve girişimci, yazar.

Öngörülen bu teknolojik gelişmelerin, gelecekte bizi bir tür yapay zekaya (artificial intelligence) götürmesi bekleniyor. Silikonda elde edilen bir yapay bilinç (Simulated consciousness in silicon) kendisini de geliştirme ve değiştirme yeteneğine de sahip olacağı düşünülürse, çok kısa sürede düşünce, algı, ve zeka olarak insan beyni ile kıyaslanamayacak bir düzeye gelebilir. Eğer Ray Kurzweil haklıysa ve bizler teknoloji ile bu kadar iç içe bir yaşama ulaşırsak, insanoğlu bu yapay zeka ile bireysel olarak da bir bütünleşme yaşayabilir. İstenildiği zaman istenilen bilgiye, hem de Yapay Zekanın (artificial Intelligence) süzgecinden geçmiş bilgiye ulaşmanın sonucu insanoğlu bu yapay zekanın yeteneklerini kendi yetenekleri gibi kullanabilir. İşte bu dönemi bilgi çağı olarak adlandırabiliriz.

Yapay zeka ve teknolojik mükemmelliğe erişilmesi, süper bilgi çağının yaşanabilmesi için bilgisayar teknolojilerinin gücünün artması, bir noktada insan beyninin gücü ile benzer bir seviyeye gelmesi ve bu artışın katlanmasının ihmal edilecek kadar kısa sürelerde oluşmasını beklememiz gerekiyor. Süper bilgisayarlara duyulan bu ihtiyaç sebebiyle, teknolojik beyin (silikon ve et kompozisyonu) veya yapay zeka, insan eliyle yapılmış demek tam da doğru olmayacaktır, aynı şekilde makine ile yapılmış demekte doğru olmayacaktır. O halde insan ile makinenin ortak çalışması ile meydana gelmiş melez bir yapıdan bahsediyoruz demektir. Haraway 'in *'insan ile makine arasındaki ilişkide yapanın ve yapılanın hangisi olduğu belli değildir. Pratikleri kodlamaya girişen makinelerde hangisinin zihin, hangisinin beden olduğu belli değildir'* [55] tespitini de hatırlayarak, makine ile insan arasındaki sonu ve başı belli olmayan bu kutsal ilişkiyi (teknoloji ile iç içe geçmiş bedenlerin oluşumu ve yaşayışı ile ilgili karşılıklı duyulan ihtiyaca dayalı ilişkiyi) önemsememiz gerekir.

> *'Yirminci yüzyılın sonlarına, bizim çağımıza, bu mitik çağa geldiğimizde, hepimizin bir kimera; makine ile organizmanın teorik bir zeminde ifade edilen ve fabrikasyon misali uydurulmuş birer melez olduğumuzu vurgulamak gerekir; kısacası, hepimiz siborguz.'*[56]

[55] Donna Haraway, (1991) Siborg Manifestosu, s.65
[56] A.g.e., s.4

Chris Shiling, Haraway'i; kentte yaşayanların birçoğunun düşük teknolojili siborglar sayılabileceğini çünkü çok yoğun bir biçimde bilgisayar, telefon, otomobil vb. araçlar ile çevrili bulunulduğunu ve teknolojik ve bilimsel gelişmeler aracılığı ile bedenin çeşitli alternatiflerinin mekânı haline geldiğini söyleyerek destekler. Burada teknoloji bir eksiği kapatma anlamında bedene takılan protez işlevini görmekle birlikte pek çok kez bu işlevi aşarak bir amaç doğrultusunda beden ile birlik kurar. Bahsi geçen bu eksikliğin (vücudun herhangi bir uzvunun maddesel eksikliğinden farklı olarak) evrim ile verili bir miras olduğunu da söyleyebiliriz. İlk insanların hayatta kalabilmek adına evrimleştiklerini düşünürsek, bu uğurda insan beyni, yemek için avcılık ve toplama amaçlı keşif ve yön bulma yeteneklerini geliştirme, yeni nesil yetiştirme ve sahip olduklarını, barınaklarını korumak için devamlı bir teyakkuz halinde olacak şekilde gelişmişti. Türün devamı için çok fazla hesap yapmaya gerek yoktu, akıl tok ve hayatta kalmak için yeterliydi, insanoğlunun yaşadığı yıkımlar, *'çok yavaş gelişmeler ve sadece birkaç yüzü yeteceği yerde milyarca nöron kullanımı Evrim'den miras kalan bu kimyasal yapıdan kaynaklanmış olabilir.'* [57] Kapatılması gereken bu açık günümüz insan beyninin bir eksikliği olarak da görülebilir, eksiklik bugün et ve silikon birlikteliği ile giderilerek, bir amaç doğrultusunda yol almak isteyen insanoğlunun gereksinim duyduğu donanıma kavuşmasını sağlayabilir. Ray Kurzweil'de *'yüzyıllar önce insanlar dünyanın değişmekte olduğunu düşünmezlerdi bile..'* [58] sözleriyle bu düşünceyi destekleyerek, değişimin ileri teknolojiler sayesinde hızının arttığından bahsederken iddiası şudur: '*yirmi birinci yüzyılda, yirminci yüzyılda şahit olduğumuzdan yaklaşık 1.000 kat daha teknik olan 20.000 yıllık bir gelişme kaydedeceğiz.'* [59]

David Bell'e göre teknolojik gelişmelerin sonucunda beden akışkan, çoklu, parçalı ve dağınık olarak yeniden kurulmuştur ve dolayısıyla artık bedenin ne olduğundan çok neye dönüşebileceği sorusu öne çıkmaktadır. Öyleyse *'bedenlerimiz niçin derinin içinde bitmelidir, yada derinin içine sokulan başka varlıkları da kapsamalı*

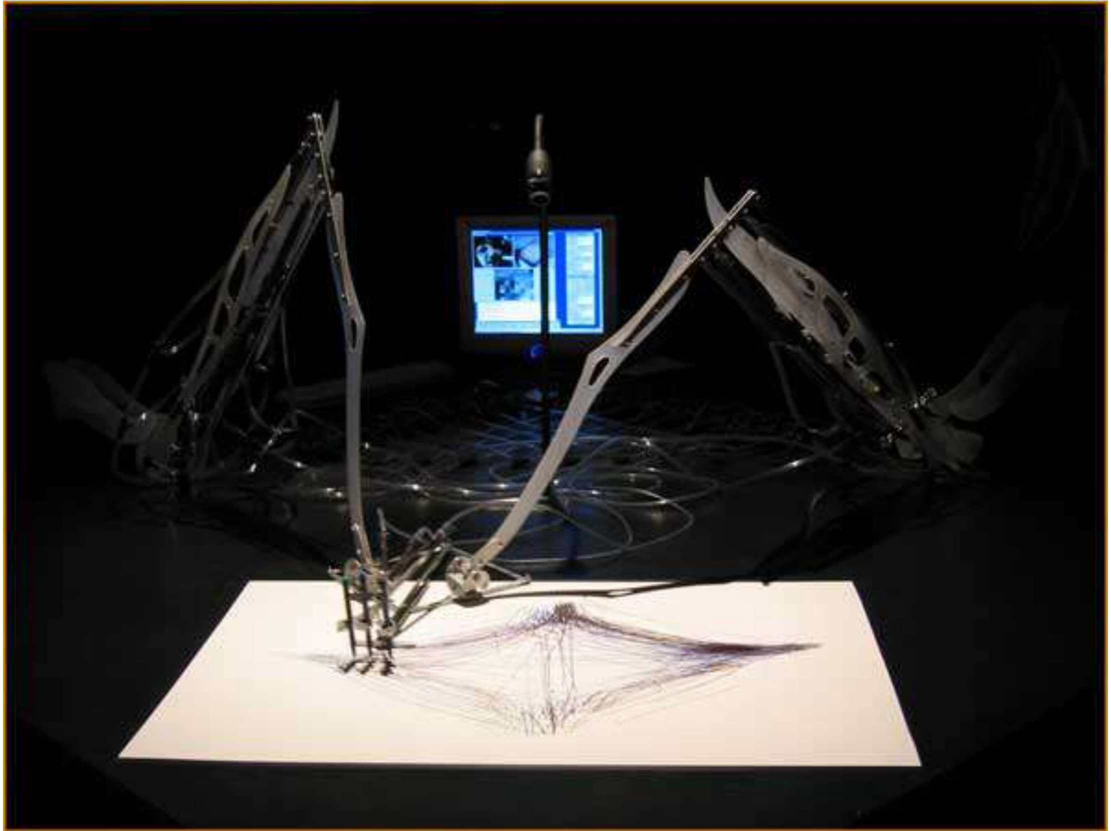
[57] Dominique Lecourt, (2003) insan post insan, s.57
[58] Ray Kurzweil, (2008) Yeni Hümanistler; Tekillik, s.170
[59] A.g.e., s.171

mıdır? ‘ [60] sorusuna verilebilecek cevap insansonrası (posthuman) kuram açısından önemlidir. Batılı yazımda (öğretide), bahsi geçen sınırların aşılması durumunda karşımıza hep bir canavar / ucube çıkar. Hümanizmanın dayattığı, Modernizmin idealize ettiği, bedenin tam olma ve korunma durumunun ortadan kalkması, insanlığın ve yaşamın bir sonraki evresi olan insansonrası özne oluşumunu, diğer deyişle melezleşmeyle gelen canavarlaşmayı olumlayan bir fırsat oluşturur.

Sanatın ne olduğu ve yaratıcı bir varlık ortaya çıkartmak için neler yapılması gerektiği üzerine düşünmemizi gerektiren bir yapıt olarak nitelendirebileceğimiz MEART, ‘yarı canlı bir sanatçı’ olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak 2004 yılında Cyberart Bilbao da gösterilen MEART yazılım (software), donanım (hardware) ve ıslak donanım (wetware)[61] dan oluşan bio-robot çizim sistemidir. ‘SymbioticA’,[62] ‘Dr. Steve Potters’ ve ‘Ultrafutura Group’ ‘un ortak çalışması olan MEART, biyolojik olan ile mekanik olanın internet üzerinden buluşarak bilgiyi paylaşması esasına dayanır. Beyin kısmı Georgia Institue of Technology ‘de yetiştirilen binlerce fare beyin hücresinden müteşekkil olan MEART ‘in sinir sistemi internet aracılığıyla çok uzak mesafelerden iletişim kurmayı sağlayan sibernetik bir yapıya sahiptir. MEART ‘in bedeni ise robotik çizim kolundan ibarettir. Bu tür bir disiplinlerarası çalışmanın sonucunda nöronlar, çizimi yapılacak öznenin bilgisi ile beslenen robot çizim kolunu uyararak hareket etmesini sağlarken, yapay beden ve beyin beraber karar verip çalışmaktadırlar. Bio-konstrüktif sanat yapıtı örneği olan MEART, gelecekte insan yapımı yapay zeka sahibi robotların olası tekinsiz davranışlarını örneklendirirken, karar mekanizmasının insan beyninden farklı bir organik beyin ve mekanik yapıya bırakılmasının sonuçlarını görselleştirmektedir. Bir kısmı laboratuvar ortamında yetiştirilen, diğer kısmı da mekanik olarak tasarlanıp birleştirilen MEART, cisimsiz sinir hücrelerinin yardımı ile bu iki kısım arasında iletişim kurarken sadece insani görülen ‘sanat’ üretimi yapıyor olması yeni bir çağa girdiğimizin göstergesidir. MEART bu yeni çağda, yaratıcılığın ne olduğunu, neyin sanatsal değerleri oluşturduğu, insani dehanın ve bu dehayı oluşturanın ne olduğunu

[60] Donna Haraway, (1991) Siborg Manifestosu, s. 66
[61] Wetware, canlıyı sibernetik bir organizma olarak gören bilişselliğin türettiği bir kavramdır. Bu kavramda canlı bedeni, bilgisayarın işleyişiyle benzerlikler taşır.
[62] www.symbiotica.uwa.edu.au (05.04.2015)

sorgulamayı amaçlar. MEART [63], farklı girdileri kendi beyin kısmında işleyerek, dünyanın diğer ucundaki robotik kolu ile yaptığı çizimleri ile bu yeni çağın bir sanat dehası olarak da görülebilir Kameraları ile dünyanın her yerini gözlemleyebilen MEART, kendi özgün sanatını üretir olmuştur. MEART bugün için sadece sanatın insana özgü bir üretim olduğunu sorgulamamızı sağlayan ilkel yapıtlar üretmekten öteye geçememiştir fakat yakın gelecekte karşımıza yetkin sanatsal üretimleri ile çıkacak robotların öncülerinden olabileceğini düşünmemizi sağlar. İnsan dehasının yerine geçecek, veya insan beynine deha katabilecek eklentiler olan robotların gelişini görselleştirir gibidir.

Resim 8 : SymbioticA, Dr. Steve Potters ve Ultrafutura Group ortak çalışması, MEART, 2004, yazılım (software), donanım (hardware), ıslak donanım (wetware) ve robot çizim kolu, Yarı canlı sanatçı (The semi living artist), Cyberart Bilbao (http://www.fishandchips.uwa.edu.au/exhibitions/ciber.html)

---

[63] www.fishandchips.uwa.edu.au (05.04.2015)

Claude Elwood Shannon ‘nın hesaplamalarına göre Satranç oyununda 10^{47} muhtemel pozisyon, 10^{123} ağaç dalı kompleksi vardır[64] ve Shannon ’a göre mükemmel oyunu kurgulamak, gereken zaman da hesaba katıldığında güncel teknolojiler ile mümkün değildir. Shannon böylesi bir teknolojinin olmadığını söylediğinden tam 20 yıl sonra 1997 ‘de Kasparov böylesi mükemmel bir teknoloji tarafından yenilmiştir. Satranç, insanların, medeniyetlerin zeka seviyesinin bir göstergesi olarak tarih boyunca önemsenmiş, bir oyundan öte, stratejik bir medeniyetler kapışmasına veya savaş oyununa dönüştürülmüştür, Öyleki birçok otomatik satranç oynayan makineler dahi tasarlanmıştır. 1770 yılında Wolgang von Kempelen ’in, Maria Theresa için yaptığı satranç otomatı ‘Türk’ (The Turk) Napolyon’a karşı dahi maç yapan tarihin en gizemli otomatlarındandır. Fakat IBM’in ürettiği Deep Blue herhangi bir hile veya gizem içermeden farklı bir çağa ait gerçeklik ile oynamaktadır.

Deep Blue, Kasparov ’u 3½ - 2½ yendiğinde, kasparov ’un söylemine göre salt hesaplamaların ötesinde, insanüstü bir hissiyat ve sezgi ile oynamıştır. İkinci karşılaşmanın çok kritik bir anında Deep Blue tam 15 dakika düşünerek Kasparov ’un kurduğu tuzağa düşmekten kurtulmuş, daha sonrasında karşı atağa geçerek Kasparovu yenmiştir. Sanki insanvari hislerini kullanarak tuzağı sezen Deep Blue için Kasparov daha sonra ‘Deep Blue o kadar derini görebiliyor ki’ diyerek ‘Tanrı’ yakıştırmasını dahi yapmıştır. İnsanın yarattığı bir yazılımın insanı yenmesi insanlık için belki de bir kırılma noktasıydı. Satranç oyunu ile içinde yaşadığımız dünya arasında benzerlik kurarsak, bu durum gelecekte insan yapımı yapay zekânın dünya üzerindeki hayat oyununu bizden iyi oynaması anlamına gelebilir. Homo-ludens ‘in (oyun oynayan insan) Artifical intelligence-ludens (oyun oynayan yapay zeka) oluşunu gözlemlemek, Schiller ‘in oyun ve sanatı, us’un doğadan kopması sonucunda insanın yaşadığı parçalanmanın ortadan kaldırılması için önermesinin, geçerliliğini çok daha tartışmalı bir hale getirirken, elimizde kalan bu son kalenin de yıkılması anlamına gelebilir.

[64] www.wikipedia.com (05.04.2015)

Resim 9 : Wolfgang von Kempelen, Türk (The Turk), 1770, bir masa ve bir insan modelinden oluşan sahte bir mekanik satranç oyuncusu (otomat), 120 x 105 x 60 cm. (http://cyberneticzoo.com / not-quite-robots/1770-the-turk-chess-automaton-wolfgang-von-kempelen-hungarian/)

Her biri yankı uyandıran birçok makale ve yapıtta ortaya koyulan sorunsal, bizlerin zekâsını miras alan robotların (birbirini tamamlayıcı bir paylaşım ile) kapasitelerini tam anlamıyla ve inanılması güç bir şekilde arttırabileceği yeni bir insanlık çağının sorunsalıdır. '*Engellerini aşmış, bedenden kurtulmuş, tutkularından arınmış ve ölümsüzlüğe kavuşmuş zihinlerin'* [65] gelişini haber veren bu düşünürlerden farklı olarak karşıt düşünürler zeka ve bilincin sadece biyolojik varlıklara mahsus olduğunu savunmaktadır ve düşünce ile yorum yeteneğinin biyolojik yaşam formlarının dışında var olmasının mümkün olmadığını söylemektedirler dolayısıyla yapay zekanın var olmasının mümkün olmadığını savunurlar. Bir başka görüşe göre bu yapay zekanın amaçları insanın amaçlarından farklılaşabilir ve insan için tehlikeli olabilecek durumlar yaşanabileceği ortaya sürülmektedir.

[65] Dominique Lecourt, (2003) insan post insan, s.58

‘Unabomber’ lakabıyla bilinen Theodore Kaczynski karşıt görüşte olanların en azılılarındandır, öyle ki işi çeşitli yerlere bomba koyarak bilgisayar sanayinin önde gelen isimlerini öldürmeğe kadar götürmüştür. Harvard üniversitesinin eski ve başarılı bir matematik öğrencisi, Berkeley üniversitesinin gelecek vadeden matematik asistanı ve seri katil Kaczynski, uzmanların özellikle “zihni, özel bir makineye yükleme ve insan zekâsını yapay sinir hücresi ağına nakletme olanağı” hakkındaki proje ve tartışmalarından çok etkilenmiştir. 1995 ‘ten itibaren New York Times, ve Washington Post gazetelerinin birçok baskısında şantajla yayınlanmasını sağladığı uzun *“sanayi toplumuna karşı manifestosunun”* ana teması, *‘günümüz bireyinin acımasız bir sistemin hizmetine girdiği, modern teknolojinin herkesin yaşamını kontrol etmeden ve düzen altına almadan gelişemeyeceğidir.’* [66] Kaczynski, bu hümanist düşünceyi yine gayet hümanist bir tavır ile (karşıt düşüncede olanları öldürerek) fiiliyata dökmüştür.

3.3 Biyolojik Teknoloji Devrimi

Yeni doğacak bebeklerinin biyolojik yapısına, genom (genetik konstrüksiyonuna) müdahale etmek hususunda birçok kafa karışıklığı yaşanması doğaldır. İnsanlar yeni doğacak olanın genetik olarak müdahaleye tabi olmasına tereddüt ve korkuyla bakarlar, haklılık payları olduğunu da söyleyebilirim. Böylesi genetik müdahaleleri anlamak adına, konuya farklı bir açıdan bakarak, ebeveynlerin, çocuklarının depresyon riski, endişe ve kaygı düzeyi, kıskançlık ve sinirlenme miktarı ile hatta acı eşik değerini bile belirleme imkanına sahip olduğunu varsayalım. Kim kendi çocuğunda kronik depresyon, düşük acı eşik değeri veya panik atak (yüksek kaygı seviyesi) seçmek ister? Veya diğer bir deyişle, bu risklerin tamamını elemine etmek elinde olsa hangi ebeveyn, bu ve benzer risklerin bebeğinde kalmasında ısrar eder? David Pearce ‘a göre doğal seleksiyon bizleri mutlu olmak için değil, tam aksine hayatta kalmak konusunda başarılı olmak üzere dizayn ederek bu yetileri genlerimize kodlayıp gelecek nesillere aktaracak şekilde inşa etmiştir. [67] Bir türün daimi olarak kaygılı ve mutsuz olması, kendisinin dışarıdan gelebilecek tehlikeler için yüksek bir

[66] Dominique Lecourt, (2003) insan post insan, s.114
[67] David Pearce, (1996) The Post-Darwinian Transition,

motivasyon ile avcıları gözlemleyerek, hayatta kalabilmek adına önlemler alacak şekilde tetikte olmasını sağlar. Diğer bir deyişle tetikte olanlar hayatta kaldıkları için bizlere de bu özellikleri genlerimiz aracılığıyla aktarmışlardır.

Fakat bugünün dünyasında bahsi geçen genetik aktarımlar insan için birer külfet olarak görülebilir. İnsanın biyolojik yapısının 20.000 yılda çok fazla değiştiğini söyleyemeyiz fakat sosyal yaşam, kültür ve toplum olarak çok ilerleme kaydedildi. Artık insanlar şehirlerde yaşıyor, adalet, hukuk, kanunlar ile insanların yaşam hakkı diğer insanlar (kolluk kuvvetleri) tarafından (prensipte) korunuyor. Kısacası 20.000 yıl öncesinin var olan düzeninden çok farklı bir sosyal kültürel düzenden bahsetmek mümkün ama bunun yanında insan hala, agresif, kıskanç ve kaygılı beyin fonksiyonlarını korumaktadır. İşte bu noktada Pearce, insanın daha mutlu olabilmesi için genlerine yazılması gereken kodlar olduğunu savunur. Prozac vb. Postmodern müdahaleler geçicidir ve genler ile aktarılamaz ve sadece kişiye özgüdür ama insanlık adına bir gelişim ve değişim istiyorsak bu ancak genlere kodlama yapılarak mümkün olabilir.

İnsanların tüm bilinç durumları, duyguları, hisleri ve ruh halleri, beyin kimyasının bir tür dışavurumudur ve insansonrası teknolojiler ile beyin kimyasına müdahale etmek mümkündür. Günümüzde her çocuk bir zar atımı sonucu çıkan rastlantısal veriler ile doğmaktadır. Pearce ‘in savunduğu bu zarı insanlığın kendisinin kontrol etmesi gerektiğidir. Bu şekilde mutlu, sağlıklı ve daha uzun yaşayan bir gelecek nesil oluşturmak mümkün olabilir. Dünyaya gelecek bir canlının doğumunu (ya da doğmamasını) ve genetik yapısını kontrol eden teknik olanakların var olduğu ve kullanıldığı andan itibaren artık yalın bir insan olmaktan çıkılır, insanlığın sonrasını (Posthumanity) oluşturacak özneleri tarif ediyor ve yaşatıyor olduğumuzu söylemek mümkün olur.

Ray Kurzweil ise sınırların artık net olmadığını, genom ‘un tamamını içeren bir deri hücresi ile döllenmiş bir yumurtanın arasında çok az bir fark olduğunu (yumurtadaki bazı proteinler ve proteinlerden oluşan bazı sinyal faktörlerin oluşturduğu bir fark)

söyleyerek örneklendirir. İçinde bulunduğumuz onyıl içerisinde bilimadamları, *'klonlama yapmadan veya embriyonik kök hücrelerini kullanmadan deri hücrelerini doğrudan bağışıklık sistemi hücrelerine ve sinir hücrelerine dönüştürmeyi gerçekleştirdiler.'* [68] Bunun anlamı, ellerimizi ovaladığımızda yok olan binlerce deri hücresinden öte kendi iç organlarımız veya binlerce potansiyel bebeğimiz olduğudur. Kök hücrelerin kullanımı ile tedavi amaçlı yapılabilecek olan organ klonlama sayesinde yaşayan insanın hücrelerini de yenilemek ve tedavi etmek mümkün olabilecektir. 45 yaşındaki bir insanın kalbi kök hücre tedavisi ile 25 yaşındaki bir insanın kalbine dönüşebilecektir.[69] Bilim ve biyoloji alanında gerçekleşen böylesi gelişmeler, ebedilik, yaşam ve beden üzerine yeniden düşünmemizi gerektirecektir. Postmodernizm sağlıklı yaşamayı ticarileştirmiş, bir moda akımı gibi günden güne değişen mitler yaratarak insan bedenini kapitalizmin hizmetine sunmuştur. Fakat insansonrası teknolojiler, insan bedenini, yaşamaya muktedir olduğu aşkınlığı gerçekleştirerek, sınırlarını aşan bir yetkinlik ile insansonrasına taşır.

Andrew Niccol 'un yönettiği 1997 yapımı 'Gattaca' da böylesi bir genetik kontrol ile yetişen nesillerin yaşayacağı sorunlar ve getiriler beyaz perdeye aktarılmaktadır. Filmde iki kardeş, birisi anne ve babasının en iyi genlerini (biyolojik laboratuvarlarda tüm hastalık ve arazlardan arındırılan genlerini) alarak 'sağlıklı' bir bebek bedeni ile dünyaya gelirken diğeri için ise iş tamamen şansa bırakılır. Rastlantısal olarak oluşan genler ile doğduğu gün, diğer bebeğin ne zaman hangi hastalıktan öleceği dahi bellidir. Film genleri ile oynanmamış doğalların geçersiz (in-valid) olarak damgalandığı, sanki geçen yüzyılın faşist uygulamalarına benzer bir dille ayrıştırılıp, öteki olarak addedilmesinin üzerinde durur. Ari Irk oluşturma çabalarına benzer bir çabanın oluşacağı gelecek korkusuyla oluşturulmuş senaryo çok net bir şekilde yapılan Irkçılığın normal görüldüğü, herkes tarafından kabul edildiği bir dünya betimler. Filmde altı çizilen asıl konu ise, genleri ile oynanarak insan eli ile yaratılmış konstrüktif bedenlerin aslında mükemmel, sağlıklı insanlar olmadığı, rastlantısal olanların da onlara eşit ve hatta üstün olabildikleridir. İnsan fizyolojisinin tam olarak anlaşılıp kontrol altına alınamadığı ve insan bedeninin gerektiğinde kendi içinden mükemmel bir varlık çıkartma potansiyeli olduğu

[68] Ray Kurzweil, (2008) Yeni Hümanistler; Tekillik s.180
[69] A.g.e., s.180

anlatılırken, hayatın kendisinin rastlantısal ve doğal olduğu ve öyleyse kontrol altına alınamayacağı hikayeleştirilmiştir.

Filmin sonunda doğal yollar ile dünyaya gelen kardeş çok zorlu testlerden geçmeyi başarır ve önemli bir görev için uzay yolculuğuna çıkan kadronun içinde yer alır, doğal olan kazanmıştır. Doğal olanın kazanması, filmin içinde iki kardeşin yaptığı yüzme yarışı ile de anlatılır, iki kardeş açık denize doğru yüzerler ve ilk geri dönen kaybeder. Doğal olan kardeş geri dönmez çünkü geri dönüşü düşünüp ne kadar enerji harcadığını hesaplamaz, sadece kazanma hırsı ile ileri gitmeyi düşünür. Genetik mühendislik ürünü kardeş ise her riski çoktan hesaplamıştır ve kaybetmek pahasına da olsa geri dönmek onun için en iyi seçim olur. Niccol, günümüzde egemen olan batılı erkekinsanı Gattaca ‘da koltuğundan indirir ve öteki olarak ucubeleştirir, çünkü normal olarak kodlanmış beden, genleri laboratuvar ortamında yaratılmış olan bedendir. Bunu yaparken Niccol tarihsel insani bir hastalık olan iktidar kavgasını da filmine taşımıştır, koltuk boşaldığında oraya oturan üstün gen sahibi insan olur. İnsansonrasının anti-hümanist oluşu böylesi bir insani iktidar savaşını geleceğe taşımama gerekliliğindendir.

Resim 10 : Louise Bourgeois, Hücre 26 (Cell XXVI), 2003, Tel örgü içerisinde ayaklı ayna, asılı etek ve beden, enstalasyon, Gemeentemuseum, Den Haag, Hollanda (http://www.gemeentemuseum.nl/en/ organisation/blogs/the-cells-of-louise-bourgeois)

Louise Bourgeois, 1986 yılından bu yana ürettiği 38 hücre (Cell) enstalasyonunda, beden ve acı ile ceza arasında ilişkiler kurmaktadır. Bedenin hapsolmuşluğu, şimdinin ötesinde zaman içinde yaşadıklarından da kaynaklanmakta olduğu düşüncesiyle Bourgeois, anılarını da bu hapis olma durumunun konusu olarak işlerine yansıtmaktadır. Bedenin tavana asılı durması, tarihsel olarak yoğurulmuşluğu

ile çektiği acıları simgelerken, aynadan bozularak yansıyan görüntüsü gerçek ile sanal arasında gidip gelen bir ruh halini yansıtır. Bourgeois ‘nın hücreleri acı ile yıpranmış ruhun, bedenden ayrılmasını ritüelistik bir anlatım ile dünyevi olandan kopmayı görselleştirir gibidir. Bu kopuş, beden üzerinde acı ve ızdıraplar ile kurulmuş tarihi, sosyal ve toplumsal yapılanmanın yıkılmasını da çağrıştırır.

Tarih boyunca, özellikle tek tanrılı dinlerin yaygınlaşması ile, “Acı” insanlar üzerinde tahakküm kurmanın bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. insan bedeni acı ile yoğurulurken, iktidar sahipleri acı çekmenin yüceltilmesi sayesinde itaatkar toplumlar yaratmayı başarmışlardır. Tek tanrılı dinlerde, ilk günah ile ademin cennetten kovulması ve bunun yüzünden insanlığın cezaya (dünyada yaşama cezası) çarptırılması anlatılmıyor mu? İsa da insanlığın bu günahını affettirmesi için kurban olan kuzu değil mi? Dinlere göre bizler günahkârlarız, suçumuz yasak elmayı yemek ve dolayısıyla acı çekmek zorundayız, acıya katlanmak isyan etmemek ve itaat etmek genlerimize toplumsal olarak kodlandığından acı ve ızdıraplardan tamamen kurtulmayı düşünemeyiz bile ama insansonrası özne düşünebilir ve hatta düşünmenin ötesinde çözümlerini de bio-teknolojik gelişmeler ile sunmaktadır.

İktidarlar gücünü acı çektirerek, bedensel cezalarla ve işkenceyle gösterirken, bu şiddetlerini meşrulaştırmak için hep bir günah keçisi, sanal düşman ve tehdidi bahane etmişlerdir. Tanrıya ve iktidarlara olan itaatkârlık şiddet ve acı çektirilerek tehditkâr yollarla sağlanır. ‘*Foucault “Hapishanenin Doğuşu” adlı kitabında anlattığı gibi, bedeni fiziksel acıya maruz bırakarak cezalandırma uygulamaları 19. yüzyılda yerini hapis cezasına bırakırken, iktidarların işkence uygulamaları günümüze dek sürmektedir.‘* [70] kısacası toplumun yönetimi acı ile çok daha kolay oluyor. Acı ve ızdıraplardan kurtulmayı, keyfi (rahatlatıcı) bir istek olarak düşünmenin tam aksine, insansonrasının özgürleşmesinin (toplumsal ve yönetimsel müdahalenin dışına çıkmasının) önünde yatan en önemli gerekliliklerden biri olarak görmek gerekir, acı çektiremediğiniz bir toplumu tehdit de edemezsiniz.

[70] Yaşar Çabuklu, (2004) Toplumsalın Sınırında Beden, s.78

> *'Aklın, zekânın, inceliğin varlıklı sınıflara, bedenin ise tüm "kabalığıyla", "hayvaniliğiyle", makineyi andıran yapısıyla çalışan sınıflara uygun görüldüğü modernlikte, duyarlı, hassas, eğitimli, narin soylu üst sınıfların acıdan, ağrıdan daha çok etkilendikleri, güçlü bedenlere sahip işçilerin ise bunlardan etkilenmedikleri düşünülüyorken Acıya ilişkin sınıfsal hiyerarşi ve ayrımcılığa ırk ayrımcılığı eşlik ediyordu: 19. yüzyılın ünlü doktorları siyahların acıyı hissetmediğini düşünüyor. Benzer bir şekilde hayvanların ve akıl hastalarının da acıyı hissetmedikleri ya da çok daha az hissettikleri varsayılıyordu.'* [71]

Böylece acı bio-kimya alanına ait bir sorun olmaktan çok, iktidarların elinde bir silah, toplumsal düzenlemelerde kullanılmak üzere oluşturulmuş bir 'norm' olurken, acıyı kabullenmemek günah ve ayıp görülüyordu. İnsansonrasının acıyı yok etmek için uğraşmasının nedeni, Postmodernist iyi yaşam ülküsünden ileride bir öngörü ile, iktidarların elindeki bu silahı yok ederek normalleri belirleyen sınırların ortadan kaldırılması olduğunu söylemek de doğru olacaktır. *'Bastırılmış olan acı ancak kısık sesli, minimal bir dilde ifade bulabilir. İktidarın sürekli, düzenli diline karşın acının dili yaralanmış, kesintili, kopuk, yer yer işitilmezdir.'* [72] İşte böyle bir durum içerisinde insansonrası öznenin acısızlığa dair ortaya koyduğu tez bir yerde iktidarın dilini kesmek olarak da görülebilir.

> *'1970 'lerden sonra, Modernliğin, katı, fizyolojik temelli bio-medikal modeline karşı, ağrı aynı zamanda sübjektif, duygusal bir tecrübe olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Her şeyin psikolojik, kültürel hale geldiği Postmodern toplumda ağrıya yaklaşım değişerek; zihnin artık yalnızca ağrının iletildiği pasif bir gözlemci olarak değil, aynı zamanda ağrıyı yeniden kuran, şekillendiren bir güç olarak ele alınmasına başlanır. Ağrının nedenlerinin fizyolojik olduğu görüşü yerini, kronik ağrıların ekonomik sıkıntılardan, stresten, duygusal nedenlerden kaynaklanabileceği fikrine bırakır.'* [73]

Postmodernizmin ağrı ve acı çekmekten kurtulmayı da ticarileştirme sistemine dahil etmesi çok da sürmez, alternatif tıp ile diğer birçok tedavi metodu acı ve ağrıdan

[71] A.g.e., s.79
[72] A.g.e., s.85
[73] A.g.e., s.83

kurtulmayı vaat ederek yöntemlerini ve ürünlerini satışa çıkartmıştır. Postmodern toplumda, kişiye her an, şimdi ve burada mutluluk peşinde olması gerektiği toplumsal olarak pompalandığından, acı ve ağrıya dayanmak Postmodern birey için söz konusu bile olamaz. Modernizmin basit tıbbi çözümlerle materyalist olarak ele aldığı acı ve ağrı, Postmodernizm ile tamamen ticari ve hatta ruhani bir hale bürünmekte ve Kapitalizmin bedene şekil verme aracı olarak insanların ekonomik vesileler ile düzenlenmelere tabi olmasında kullanılmaktadır.

Resim 11 : Stelarc, iç/dış köhnemiş bedenin asılması (internal / extarnal suspension for obsolete body), 1983, C baskı fotoğraf, (http://www.scottliveseygalleries.com/exhibitions.php? ex=1018&wo=5086)

'Kesintiye uğramaması gereken bir hız, şeffaflık arzusu, durmadan, "arızalanmadan", ebediyen işlemesi gereken bir beden saplantısı, hafifliğin mutlaklaştırılması, riskin abartılıp, güvenliğin yüceltilmesi, tüm bunlar Postmodern toplumun bireyini acı karşısında çıplak bırakmakta ve hayatı boğmaktadır.' [74] Yeni bireye denk düşen varoluş katı bedenin esiri olmayan varoluştur. Stelarc 25 kere

[74] A.g.e., s.84

tekrar ettiği performansı ‘asılı beden’ de (Suspension) böylesi bir Postmodern beden algısını alaşağı etmektedir. Stelarc bedenin duyarsız, silinmiş ve boş olduğunu söyleyerek bu denli anlamlandırmanın gereksizliğine vurgu yaparken, acının etkisini üzerinde hissetmez gibidir. Acıyan bedendir Stelarc değil. Stelarc, köpekbalığı kancalarını etine geçirerek çıplak bir şekilde tavandan asılarak gerçekleştirdiği bu performanslarında, beden ile zihin arasındaki sınırların da yok olduğunu görselleştirir. İçinde yaşadığımız beden Stelarc’a göre modası geçmiş, fazlaca anlamlandırılmış arızaları olan et yığınıyken, benliğin çok daha güçlü olduğunu gösterir gibidir. Stelarc’a göre beden gelişim ve değişim gösteren inceleme alanı, platform olurken katılığından kurtulmayı arzular. Bu değişim daha sonraları Stelarc ’ın ‘Koldaki Kulak’ (Ear on Arm) projesinde somutlaşır. İnsansonrası düşüncede beden, Stelarc ’ın tarifine uygun şekilde, bir platformdur. Benliğin taşıyıcısı bu platform bio-teknolojiler ve nanoteknolojik manipülasyonlar ile bio-konstrüktif beden formunda tekrar yapılandırılabilir.

İnsansonrası durumun vaat ettiği ve gerekliliği olan iyi yaşam (wellbeing) sadece acı dan arındırılmış bir bedenden ibaret değildir. acı ve tıbbi sağlık ile bedenin kontrol altına alınmasının sonu, bir yerde bedenin evrimsel ve toplumsal düzenlemelerin ötesine geçerek özgür kalmasını sağlamak olarak görülebilir. Bu vaatlerin gerçekleşmesi, nanoteknoloji ve genetik bilim ve hatta robot bilimin amaç birliği içinde beraber çalışması ile mümkün olabilir. İnsanlığın (humanity) korunması çabaları ile böyle bir birlikteliğin getirdikleri örtüşmeyebilir, genetik mühendisliği, nanoteknolojiler ve robot bilimin getirileri, insanlığın tür olarak nihilist anlamı ile yok olması değil, insanlığa ait düzenlemeler, (bedenin tabi olduğu doğal kanunlar ve toplumsal kodlar) ile şekillenmesinin sonucu oluşan insan bedeninin sonlanması ve insansonrası bedenlerin (veya bedensiz varoluşların) yerini alması olarak görülmelidir. İnsansonrasının anti-hümanistik oluşu bu çerçevede anlamlanır.

Merhamet, merak ve bilginin peşinde koşma arzusu acılarından kurtulmuş insan için ikincil meseleler olarak kenara itildiğinde insan yaşamı anlamını yitirebilir. Herkes genlerinde mutlu olunca evrenin sırlarını çözmek için uğraşmak anlamsız ve gereksiz görülebilir. Diğer yandan acı ve mutluluk rölatif kavramlar olarak bile düşünülebilir,

acının olmadığı yerde mutlu olmanın ‘da anlamı kalmayabilir. Bir başka bakış açısına göre, Acı çekmek, herkes için kötü bir şey olarak algılanmayabilir (mazoşizm).

"Tehlike büyük" diyen Francis Fukuyama ise, genlerde kalıcı değişikliklere yol açabilecek genetik mühendisliğinin insan doğasına yönelik en büyük tehdit olduğunu söylemektedir. Fukuyama ‘adalet, ahlak ve iyi yaşam anlayışımızın’ insan doğasından kaynaklandığını belirterek, genlerle oynayarak istenilen zeka düzeyi ya da fiziksel özelliklere sahip yeni insanın (insansonrası / Posthuman) yaratılmasıyla, bugüne kadar kabul ettiğimiz temel insan özelliklerinin yok olacağını ve ‘insanlığımızı yitireceğimizi’ öne sürer.[75] insanlığımızı kaybedersek "kimiz ve nereye gidiyoruz?" sorularını sormaktan vazgeçebileceğimizi ifade eden Fukuyama, Lecourt ve Harraway ’in aksine, gelecekle ilgili biraz da karamsar senaryolardan bahseder ve bilim adamlarını daha fazla sorumluluk üstlenmeye çağırır. Bio-teknoloji şirketlerinin işin ticari yönüyle ilgilendiği için etik unsurlara ilgisiz davranmakla suçlayan Fukuyama, çok net bir dille, insan kopyalama çalışmalarının yasaklanması, embriyo üzerinde oynanarak “kalitesinin” arttırılması çalışmalarının durdurulması gerekliliğinden bahseder. Fukuyama ‘nın yanısıra birçok düşünürün, Nazi öjenizminin hatırasını üzerinden atamayarak, genetik mühendisliğini bugün dahi ırkçı seleksiyona dahil müdahaleler olarak görmekte olduğu söylenebilir. 20. Yüzyılın iki büyük politik felaketine (Faşizm ve Komünizm) tanıklık edenlerin elbette böylesi devrimsel teknolojik getirileri korkuyla karşılamasını anlayışla karşılayarak, böylesi tehditlerin ancak bilimin her dalının etkin kullanımı ve açık paylaşımı ile bertaraf edilebileceğini söylemek yerinde olacaktır.

[75] Francis Fukuyama, (2002) Our Posthuman Future Consequences of the Biotechnology Revolution, s. 116

4. TOPLUMSAL BEDENİN ÇÖZÜLÜMÜ

İnsanın insan olarak sosyal hayatta varoluş mekânı olan beden, evrimsel ve toplumsal olarak inşa edilmiştir ve bugün için, cinsiyet, ırk, kimlik, siyaset, bilim, teknoloji ve globalleşme üzerine ortaya konan meseleleri bedenden bağımsız olarak düşünmek olanaksızdır. Bu söz konusu meseleler ele alınırken, toplumun, iktidarların, liderlerin, ideolojilerin, dinlerin, ekonomik sistemin ve hatta jeopolitik yapının insan bedenine olan müdahalesini ve bedenin de bu müdahalelere tepkisini incelemeden sağlıklı bir sonuca varamayız. İnsansonrası öznenin beden tezahürünün insanınkinden farklı oluşu, toplumsal müdahalelerin insansonrası özne üzerindeki etkisinin azalarak yok olmasının sonucu olarak düşünülebilir. Toplumsal müdahaleleri oluşturan etkenleri ortadan kaldırdığınızda, bedenin toplumsal şekillenmesi duracak, bedenler arası ötekileştirme son bulacaktır. Daha da ileri gidersek, insansonrası (Posthuman) beden farklılıklar ile barışık bir varoluş veya yokoluş (sanal gerçeklik benzeri) düşlemektedir ki böyle bir durumda müdahalelerden bahsetmek de zaten yersiz olur.

> *'Sosyolojik beden yaklaşımları, insanın bedeninin olduğu gerçeğinden hareket ederler. İnsanın bedeninin olduğu gerçeği, bize onun beden olduğu gerçeğini verir. Bu çerçevede toplumu, sosyolojinin büyük bedeni olarak düşünebiliriz; bu durumda bir "beden olarak toplum" , "bedensel ilişkiler" ağı olarak kabul edilebilir.'* [76]

Dolayısıyla iktidar savaşı, müdahaleler toplamı ile tamamen insan bedeni üzerinde yapılmaktadır.

[76] Ejder Okumuş, (2011) Bedene Müdahalenin Sosyolojisi, s.46

> *'İdeolojilerin, dinlerin, siyasal rejimlerin insanla ilişkilerinin, istedikleri bir insan tipini oluşturmak ile sıkı bağlantısı bulunduğu düşünülürse, bunların istedikleri insan tipini oluşturmalarıyla insan bedenini yontma, törpüleme, sınırlandırma veya genişletme, bedene tahakküm kurma isteği arasında ilişki olduğu anlaşılır.'* [77]

'*Mevcut bio-teknolojiler, nanoteknoloji ve robot bilim alanındaki gelişmeler, döllenme, embriyon gelişimi, doğum, cinsellik, yaşlanma ve ölüm üzerine etki ederek, özne konumundaki kişiyi oluşturan ve bireyleştirme sürecine dahil olan hayati normlarda saklı koşulları değiştirir.'* [78] İnsan bedenine verili (doğal) veya iliştirilmiş olan bütün bu koşulların değişimi insansonrası özneyi oluşturur, ve bu değişim esasen tüm farklılıkların kaynaşmasını, türlerin ittifakını, toplumsal etkilerin yokolması ile insan bedeni üzerinde yapılması durdurulan ameliyatların müjdecisidir. Bir yerde insansonrası bedenin ucubeliği de buradan gelmektedir, insansonrası bedenin ucube özellikleri, üzerinde yapılması muhtemel inşaatı zora sokar, canavar bedenler bu müdahaleleri imkânsız kılabilir.

Jason Hopkins, dijital olarak tasarladığı heykellerinde insansonrası bedenin nasıl bir form ile şekilleneceğini üç boyutlu olarak canlandırmaktadır. Mimari ve geometrik formların biyolojik yapı ile birlikteliğinin oluşturduğu yarı canlı, yarı makine olan bio-konstrüktif tasarım tekinsiz bir durağanlık içindedir. Hopkins 'in bedenleri, doku kütlesinin durağan görüntüsünün ardında muazzam bir devinim gizlenmiş, sanki gezegen ve yaşam, insansonrası bedenlerin içine hapsolmuş hissi veren bir potansiyel enerjiye sahip gibidirler. Boşlukta mimari yapıya tutunan bedenler, zamansız ve mekansız bir halde, hatta canlı oldukları bile tam olarak anlaşılamayan bir belirsizlik içinde yüzerler. İnsansonrası beden tasarımları, biyolojik dokunun mu yoksa geometrik yapının mı insan olduğu anlaşılmaz şekilde tutundukları mimari yapı ile birleşmişlerdir. İçiçe girmiş metal ve canlı doku katılık ve yumuşaklık arasında belli belirsiz, şekilsiz ve sanki her an değişecekmiş gibidirler.

---

[77] A.g.e., s.49
[78] Dominique Lecourt, (2003) insan post insan, s.85

Resim 12 : Jason Hopkins, Bio-yapılar İnsansonrası İnsanolmayan (Biostructures Posthuman Abhominal), 2009, Dijital CGI heykel (http://www.abhominal.com)

Böylesi bir hamurumsu yapıyı, Piccinini, antik Mısır tarih eserini manipüle ederek 'Sphinx' adlı heykelinde ortaya koymuştur. Yaşayan heykel anlamına gelen Sfenks heykelleri, Piccinini'nin elinde yumuşak, değişken bir bedene girerken gerçekten yaşıyormuş görünümü kazanır. Sphinx, toplumsal ve tarihsel olarak üzerine

giydirilmiş olan yapı çıktıktan sonra altındaki yumuşak dokunun, bedenin 'öz' ünün görselleştirilerek, anıtsal tarih eserinin geleceğe taşınmış hali gibidir. Ağız kısmındaki anüs benzeri delik, bedenin sızdırmazlığını bozup, iç ile dış ayrımını ortadan kaldırır. Boşaltılmış, tarihsel anlamlarından arındırılmış 'Sphinx', aynı zamanda Postmodern ideal beden modelinin delinmiş olması olarak da okunabilir. Hopkins ve Piccinini yapıtlarında, toplumsal ve tarihsel yapının buharlaştığı, evrim ile şekillenmiş olanın ise insan eli bozulduğu bio-konstrüktif bedenleri canlandırırken, gerçekte hiçbir zaman korunacak, elle tutulur, katı bir beden olmadığını da vurgular gibidirler.

Resim 13 : Patricia Piccinini, Sfenks (Sphinx), 2012, silikon, fiberglas, insan ve hayvan saçı ile yapılmış bronz kaide üzerinde heykel, 122 x 110x 55 cm., (http://www.patriciapiccinini.net/Sphinx)

Farklılıklar, (ucubeler, deliler, cinsel olarak farklılar vb.) Foucault 'ya göre toplumun daimi doğrularına uygun hareket etmeyen bireylerdir. Bütün düşüncelerin ve hareketlerin bu daimi doğrular çerçevesinde veya kıskacı altında çıktığını iddia eden Foucault, toplumsal normların ötesinde bir ideali, iktidar odakları tarafından "anormal" olarak nitelendirilen marjinal düşünceleri ve grupları (Queer) inceleyerek açığa çıkartır. Queer (farklı, ucube) oluşumları zapturapt altına almak normal çizgiler içinde olanları kontrol altına almaktan çok daha zordur, dolayısıyla Queer oluşumlar ile daha radikal bir savaş güden iktidarların, insansonrası özneyi de bir tehdit olarak görmesi de bundandır. Queer olanı bildik toplumsal kodlama ve normlara tabi tutarak yönlendirmek çok daha zordur, toplumsal müdahalenin dışında kalan Queer ile insansonrası özne (Posthuman) arasındaki yapısal benzerlik bu açıdan dikkat çekicidir.

Foucault 'ya göre özne kurucu bir bilinç olmaktan ziyade, kurulmuş, kurgulanmıştır. Merkezde yer alan öznenin, çeperdekiler ve dışarıdakiler ile bir olması, ancak merkezi ve çeperi belirleyen toplumsal normların (normallerin) alaşağı edilmesi sayesinde mümkün olabilir. Bu birleşme beraberinde öznenin özgürleşmesini, bahsi geçen müdahaleler ve tahakkümlerden arınmasını da getirecektir. İnsansonrası durum, toplumsal normların yıkımını gerçekleştirme potansiyeli ile bedene yapılan müdahalelerin sonunu getirme fırsatını içinde barındırır. Sınırların belli olmadığı, şeffaf bir toplum ile şekilsiz bedenlerin bütün türler ve farklılıklar ve doğa ile yeniden ittifak kurduğu bir vaattir bu ve ancak bio-teknolojik peygamberlerin (bilimadamları) ellerinde gerçekleşme imkânı bulabilir.

Benliğin oluşumunun politik bağlamına değinen Foucault 'ya göre bireyleşme ve benlik siyasal bir işleyişin içinde üretilirler. [79] Benlik teknolojileri de iktidarın *'birey benler tarafından kendilerine uygulanmasını'*[80] ifade eder. Foucault 'nun ortaya koyduğu benlik teknolojileri, bireylerin kendi bedenleri ve ruhları, düşünceleri,

[79] Himmet Hülür, (2009) 'Faşist Olmayan Varolma Biçimlerinin Olanakları Üzerine: Michel Foucault'da Normalleşme, Benlik ve Etik*', Ekev Akademi Dergisi*, sy. 40, s. 448.
[80] Himmet Hülür, (2008) 'İktidar/Bilgi Sarmalı: Michel Foucault'da Disiplinsel Doğruluk ve Özne', *Ekev Akademi Dergisi*, sy. 35, s. 159.

hareket tarzları ve varoluş biçimleri üzerinde, kendi olanaklarını kullanarak ya da başkalarının yardımlarıyla bir dizi eylemde bulunmalarını ve böylece belirli bir mutluluk, arınmışlık, bilgelik, kusursuzluk ya da ölümsüzlük haline ulaşmak üzere kendilerini dönüştürmelerini sağlarlar. Foucault 'nun bahsettiği benlik teknolojileri insan benliğini iktidarın (bio-iktidara dönüşerek) beden/benlik üzerinde aracısız tahakküm kurma yöntemi olarak açıklar. İnsansonrası ileri teknolojiler ile işlenen beden ve benlik sonucunda Postmodern inşa tarumar edilerek, insanmerkezcilikten uzaklaşıldığında artık iktidarların savaş alanı yok olmuş demektir. İnsanmerkezciliğin altüst edildiği, insandışılığın ve insanlığın birbirine girdiği, insansonrası durum içinde benlik iktidarların baskıcı rejimlerin benlik oluşturma ve yönetme arzularını karşılıksız bırakmaktadır. Foucault 'nun disiplin toplumu ve düzenleyici kontroller adını verdiği teknolojiler sayesinde iktidar tek tek bedenlerde varolur, her bireyi polis gibi oluşturur (bio-iktidar), insansonrası (Posthuman) ise beden ve benlikleri bio-teknolojiler ile tarumar edebildiğinden, iktidarın oluşturduğu düzenleme modelini ortadan kaldırmanın fırsatını yakalar.

4.1 Yüce İnsan Çağının Sonu ve Erkekinsanın Ölümü

Michel Foucault çığır açan hümanizma eleştirisi 'Kelimeler ve Şeyler' i (1970) yayınladığında, 'insan' fikrinin (eğer gerçekten bir şeye tekabül ediyorsa) ne olduğu sorusu zamanın radikal söylemlerinde dolaşıma sokulmuş ve bir dizi siyasi grubun hümanizma karşıtı gündemini oluşturmuştur. '*Foucault 'nun ilan ettiği "insanerkeğin ölümü" ikili karşıtlıkların ötesine geçen ve siyasi yelpazenin farklı kutuplarıyla kesişen epistemolojik ve ahlaki bir krizi ifade etmektedir*.' [81] Foucault bu söylemi ile yüce insan olgusunu, diğer bir deyişle tarihsel olarak kurgulanmış hümanizma anlayışını hedef alırken, erkek insanın dünya tarihinin merkezindeki egemenliğine son vererek, hümanist kibirlerinin içinde yok edecek düşüncelerin kıvılcımını ateşler.

[81] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.33

Friedrich Nietzsche, Tanrı 'nın ve bunun üzerine inşa edilmiş insan fikrinin "öldüğünü" ilan ederken, insanı daha mütevazi bir noktaya çekmeyi amaçlıyordu. *'Nietzsche 'nin iddiası, Avrupalı hümanist öznenin metafizik olarak sabit ve evrensel geçerliliğe sahip sağduyusuyla insan doğasına atfettiği aşikâr konumunun sonunun geldiğiydi.'* [82] Avrupa felsefe dünyasını bir süredir meşgul eden bu söylem, işin ucunu insanın sonunun geldiğine kadar götürmüştür. İnsanlığın (hümanizmanın) abartıldığı, evrenin insan için kurgulanan bir sistem olduğu düşüncesinin saçma olduğu kanısını perçinleyen bu söylemlerin (anti-hümanist söylemlerin), nüfusu 8 milyarı aşkın bir insan kitlesinin (ki gezegene hakim, evrene göz kırpan bir kitle) neslinin tükenmesi, katastrofik bir son ile yok olması tehditleri olarak algılanması çok yanlış olacaktır. Kaldı ki katastrofik bir son ile insanlığın yok olması tehditleri hümanizmaya olan bağı güçlendirmekten başka bir fayda sağlamaz, insanlığın sonuna dair kıyametimsi söylemler hümanizmayı diriltme kapasitesini bilhassa içinde barındırır.

Yüce insan çağının sonunu, daha önce de bahsetmeye çalıştığım insancılık (hümanizma) anlayışının abartılı halinden çıkılıp, insansonrasının bütün türler ile barışık, gezegeni ekolojik olarak da kucaklayan, insanmerkezci olmayan, insansonrası dirimselciliğin (vitalizm) başlangıcı olarak okumak daha doğru olacaktır.

> *'Klasik anlamda, Rönesans ile miras alınan hümanizma zaman içerisinde 'batı medeniyeti' (Avrupa merkezli) modeline doğru evrilmiştir. Bir medeniyet ideali olarak hümanizmanın egemen kültürel modele doğru mutasyona uğraması, Hegel'in tarih felsefesinde yüceltilmiştir. Bu kibirli evham, Avrupa'nın sadece bir jeopolitik konum değil, aynı zamanda münasip bütün nesnelere kendi niteliğini ödünç verebilecek insan zihninin evrensel bir yüklemi olduğunu varsayar.'* [83]

Yüce insan olarak görülen batılı beyaz erkek insanın egemen kültür ve model olarak görülmesi ve egemenliğinin insansonrası öznenin varlığı ile son bulacağının iddia

[82] A.g.e., s.16
[83] A.g.e., s.24

edilmesi, bir yerde hümanizmanın (bahsedilen mutasyona uğramış haliyle) karşıtı da olmak anlamına gelir. Yüce insan çağının sonunu getiren nedenlerden en önemlisi daha önce de bahsettiğim gibi, ötekilerin (farklılıkların) gözden çıkarılabilir bedenlere sahip, insandan aşağı konuma indirgenen, cinsiyetlenmiş, ırk üzerinden belirlenmiş ve doğal addedilmiş olmalarıdır. [84]

Michelangelo'nun mükemmel erkekinsanı "David, 1504" ile Leonardo 'nun altın oranı bedenleştirdiği "The Vitruvian man, 1490" 'den James Bond'a kadar dünyanın, güzellik abidesi, kurtarıcı kahramanı ve ahlak bekçisi olarak idealize edilen beyaz, yakışıklı, Avrupalı, akıllı, kuvvetli, mükemmel oranlara sahip erkekinsanının, 1970 dönemi felsefe yazarları ve düşünürleri (Foucault, Deleuze, Irigaray, Derrida vb.) tarafından ölümünün ilan edilmesi, erkekinsanın dışında bırakılmış (abject edilmiş) tüm türler için fırsat doğurmuştur. Erkekinsanın ölümü hümanizmanın karşıtlığının neticesinde mümkün olurken, erkekinsanın tarihsel bir inşa olduğunun anlaşılması ile doğal olarak ideal kabul edilen erkekinsanın, hümanizma ile olan bağı da deşifre edilmiştir. Dolayısıyla erkekinsandan bahsederken aslında hümanizma insanından bahsediyoruzdur ve burada erkekinsanın ölümü geniş anlamıyla hümanist düşüncenin son bulması olarak da okunabilir.

Erkekinsanın en belirgin organı, belki erkeklik kibrini dayandırdığı organı penisin, fallus görevinden koparılarak duvara asılması, erkekinsanın ölümünü çağrıştırır. Louise Bourgeois *'Fillette'* isimli çalışmasında, cinsiyetleri ironik bir dille karıştırırken doğal verili kabul edilen erkeklik cinsiyetini komikleştirir. Bütün bir insanlık tarihin üzerine kurulu olduğu fallusun böylesi komik bir dille duvara asılması, sert bir kırılma ile düzelen tarihin akışının da simgesi olmuştur. Fallus emir veren konumundan alaşağı edilip, Bourgeois tarafından olması gereken alelade bir organ haline getirilmiştir. Tarihsel ve toplumsal inşa süreci sonunda oluşan erkekinsandan farklı olmak (cinsiyet olarak farklı, ırk olarak farklı, beden olarak farklı, sosyal-ekonomik olarak farklı, fizyonomi olarak farklı, vb.) erkekinsandan az olmak anlamına gelmiştir. Louise Bourgeois, Carole Schneeman, Orlan, Cindy

[84] A.g.e., s.25

Sherman, Ana Mendieta, Kataryzyna Kozyra gibi sanatçılar bu azlık meselesinin anlamsızlığını, anarşist tutum içerisinde, hümanizma ürünü, sömürgeci, egemen erkekinsanı alaşağı ederek gözler önüne seren çalışmalar yapmışlardır.

Resim 14 : Louise Bourgeois, küçük kız (fillette), 1968, Plaster üzerine lateks kaplama heykel, 59.5 x 26.5x 19.5 cm., Peter Moore Modern Sanat Müzesi, New York (http://www.tate.org.uk/context-comment/articles/lumps-bumps-bulbs-bubbles-bulges-slits-turds-coils-craters-wrinkles-and)

Haraway'in bir mit olarak öne sürdüğü ironik siborg tasvirinde ortadan kaldırmak istediği de bahsi geçen (hümanist) erkekinsandan farklı birşey değildir. Siborg (et ile makineden oluşan organizma) yapısı itibariyle egemen erkekinsan olgusunu temelden sarsarken cinsiyet, ırk, bedenleşme ve farklılıklar üzerine yeniden düşünmemizi sağlar. İnsanın ürettiği insandan daha üstün bir organizma söz konusudur, ve vaat ettiği yıkım insansonrası (Posthuman) düşünce için elzemdir. Haraway'in bahsettiği sınırların yokolması ile buharlaşan toplumsal ve tarihsel olarak inşa edilmiş katı erkekinsan bedenidir, ve iletişim teknolojileri ile bio-teknolojiler, buharlaşan bedenlerimizi yeniden tasarlamanın hayati önemdeki yol göstericileri ve araçlarıdır.[85]

4.2 Sekülerite Sonrası

Karl Marx 'ın "Din halkın afyonudur" sözünden, afyon (Din) ile uyuşturulan bedenlerin toplumsal ve kültürel bir yapı içerisinde inşa edilerek şekillendirildikleri anlamını çıkartmak yanlış olmayacaktır. Toplumları uyuşturmak isteminin altında yatan sebep, bedenlerini kullanarak insanları yönetmek, düzenlemelere tabi tutarak şekillendirmek ve sinirleri alınmış bir toplum yaratmaktır. *'Dinler, inananların bireysel bedenleri üzerinde kurdukları denetim sayesinde ete kemiğe bürünür ve kendi ideallerini somutlaştırmanın bir yolu olan bireysel bedenler üzerindeki denetim imtiyazı için mücadele verirken, bu imtiyazı başkasına kaptırmamaya hatta paylaşmamaya azami gayret gösterirler.'* [86] Aslında dinler dindar veya ateist tüm bedenlere, birine ne yapması diğerine de yapmamasını açık ve/veya örtük olarak kodlayıp, müdahalelerde bulunurlar. İnanmayanlarda aslında afyon ile uyuşturulmuşlardır ve bedenleri toplumsal müdahaleden kurtulmuş sayılamaz.

Sekülerizm (dünyevilik), Modernizmin sosyal ürünüdür, Rönesans sonrası aydınlanma döneminde pozitivizm [87] ile erken göstergeleri şekillenirken Modernizm ile seküler yapı halini almıştır. *'Devlet ve din işlerinin ayrılması ile kamusal alanın*

[85] Donna Haraway, (1991) Siborg Manifestosu, s:34
[86] Ejder Okumuş, (2011) Bedene Müdahalenin Sosyolojisi, s.51
[87] Olgularla desteklenen ya da olgularla ilgili verilere dayanan bilginin tek sağlam bilgi türü olduğu görüşüdür.

Tanrı fikrinden ayrılması esasına dayanır, Ekonomik, Politik, Kültürel, eğitimsel, eğlenceyle ilgili, meslekle ilgili hiçbir alanda dinin referans oluşturmamasıdır.' [88] Bu tanımlama gayet net bir şekilde toplumu tahakkümden arındırıcı bir sekülerlik tarif ediyor olsa da, sekülerizm böylesi müdahaleden bireyleri ve toplumları izole edecek yapıda uygulanmamaktadır. Kapitalizmin seküleriteye yürüttüğü operasyonların başarısı için ihtiyacı vardır, ayrıca tarihsel olarak da hep ihtiyaç duyduğundan, sekülerite, entelektüel oluşumunun yanı sıra bir proje olarak ortaya çıkmıştır. Sekülerizm, 'Burjuvazinin' sınıf mücadelesinde 'Aristokrasi', 'Kilise' ve diğer güçler karşısında ihtiyaç duyduğu dünyevi söylemleri ortaya koyacak düşünürleri desteklemesiyle ve daha sonrasında üretken güçlerin toplumsal güçler olarak çalışabilmesi adına finansal olarak desteklenmesi ile sürdürülen toplumsal bir projedir. İnsanlar üzerinde, dini vesileler ile tahakküm kurulmasını önlemek bu projenin belki de en başarısız olduğu alandır.

Donna Harraway başarısız bir seküler olduğunu itiraf ederken, Braidotti ise *'sekülerlik, inanç ve duygular veya akıldışı ve rasyonel yargı arasındaki ayrımı kuvvetlendirmiştir'* diyerek. *'Bu kutuplaşmış şemada kadınların, din dahil, tutkuların ve duyguların akıldışı kutbuna yerleştirildiğini ortaya koyar'.* [89] Böylece sekülerizm, kadınların ezilmesini, rasyonel vatandaşların ve siyasetin kamusal alanından dışlanmasını sağlamaktadır. Burada diğer cinsiyetlerin ve queer (farklı olan) tanımı altında toplananlarında benzer bir şekilde kutuplaştırıldığını eklemek gerekir. Belki bu yüzden *harraway*, 'Siborg Manifestosu' adlı makalesinde siborg metaforunu dine edilen küfür (blasphemy) olarak görmektedir. Siborg din 'e gereksinim duymaz, ölümsüzdür, cinsiyetsizdir, farksızdır, kendi kendini yaratabilir, dolayısıyla Irk veya sosyal ekonomik sınıflandırmalara tabi tutulamaz. Harraway'in Siborg'u veya İnsansonrası (Posthuman) için ruhani dünya yoktur dolayısıyla sekülerizmin sebep olduğu Braidotti 'nin bahsettiği kutuplaşmada olamaz. İnsanın gerçek anlamda seküler olması mümkün olmazken, insansonrası tabu olarak insanlara yutturulmuş bir çok meseleyi temelinden sarsıp, değiştirecek potansiyele sahip olduğundan ve bu dünyaya bağlılığı sebebiyle sekülerite sonrasını gerçek anlamıyla yaşamayı vadeder.

[88] Mesut Hazır, (2012) Postsekülerliğin Gelişi: 21. Yüzyılda Sekülerliğin Sosyolojisini Yapmak
[89] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.45

İnsansonrası kuramların konuşulduğu, bio-teknolojiler, genetik ve genom mühendisliği ile yaşamın uzatıldığı, nanoteknolojiler ile yaşam kalitesinin katlanarak arttığı ve sanal gerçeklik, yapay zeka ve robot bilim ile farklı bir çağa girdiğimizi tartıştığımız bu günlerde, Dünyanın dört bir yanında türeyen mikro-teokrasiler, mezhep çatışmaları ve din savaşları sayesinde yeni peygamber adaylarının (klasik anlamda) çıkışı ile oluşan muhafazakârlık ve dini temel alan gelişmeler, sekülerizmin başarısızlığının kanıtı gibidir. Sanki dünya bir tarafta 'Bilim' diğer tarafta da inanç temelli olarak kutuplaşmış bir geleceğe doğru koşmaktadır. Aslında bu günümüze özel bir durum değildir, bilimadamları tarih boyunca din adamlarının, keşişlerin yerini almışlardır, bilim sayesinde bilgililik arttıkça, teolojik ve metafizik bir dünyaya ihtiyacın ortadan kalktığı ve dolayısıyla giderek daha seküler bir dünya tasavvuruna yaklaşıldığını söylemek mümkündür. İşte bu sebeple bilim, dini çevreler için hep bir risk oluşturmuştur. Din adamları, bilim ve getirilerini (uzun ömür, ölümsüzlük gibi) deccal (anti-christ) olarak dillendirirken, insanları örtük bir tehdit ile bilimden uzaklaşmaları gerektiği yönünde telkin ederler.

Bilim ve dinin bu karşıtlığını giderecek ilaç 'sekülerizm' olarak dizayn edilmiştir, Din gibi bilim de yeni burjuvazinin elinde kapitalizmin yüceltilmesi uğruna araçsallaştığından birbirlerine düşmeleri pek istenmez. Bir tür danışıklı dövüşün diğer adı olan sekülerizm bilim ve din arasında bir uzlaşma sağlar ve toplumsal bir denge oluşturur. Sekülerizm'i bu çerçevede tanımladığımız zaman insansonrası için yeterli ve uygun olmayacağı tespitini yapmak gerekir. Yaşam içinde birçok bilinmez hala açıklanamaz ve insan eli ile şekillenemez doğal gerçekler olarak kabul edilip var oldukça, ne Nietzsche Tanrıyı öldürebilir, ne de Marx, diğer taraftan, Neo-liberal Kapitalizm egemenliğini borçlu olduğu Tanrının ölümüne zaten nasıl müsaade edebilir ki?

Postsekülerizm, Burjuvazinin mantık ilişkisi kurduğu sekülerizm ile ayrılık yaşaması veya Tanrının yeniden dirilmesi, diğer taraftan masumane yaklaşımla yersiz yurtsuzlaştırılmış, ruhani eksiklik yaşayan halkların maneviyata yönelmesi olarak düşünülebilir. Tanrının zaten hiç bir zaman ölmediğini, gerçek anlamı ile hiçbir

zaman seküler toplumlar olamadığımız tespitini yaparsak, Postsekülerizmin, burjuvazinin ileri kapitalist sistemde farklı bir tahakküm kurucu olarak özel amaçlarını gerçekleştirmek üzere ortaya çıkarıldığını söylemek mümkün olabilir. Günümüzde emperyalist güçlerin seküler bir yaşam oluşturma çabaları olduğunu söylemek başlı başına hayalperestlik olurken *'Postseküler durum' denilen tarihsel olgunun ardında yatan şey, emeğin ve toplumun denetimine yönelik olarak ortaya çıkarılan yeni stratejilerden, yeni bir düzenleme tarzından başka bir şey değildir.'* [90] Egemen güçler ile din arasındaki bu çıkar ilişkisi yıllar boyu görünmez kılınmış, yeri geldiğinde çıkarları doğrultusunda yeni şekilleri ile önümüze konmuştur, Postsekülerizm de benzer bir üründür.

Postsekülerlik de Sekülerlik gibi Batı Hümanizmasının köşe taşlarından biridir. Hümanizmanın üzerinde dikildiği bu taşların teker teker yerle bir olması, insansonrası yaşamcı (vitalist / dirimselci) öznelerin seslerini yükseltmesi ile mümkün olabilir. İnsansonrası düşünürler ve bilimadamları tezlerini bağımsız bir dille anlatarak, bilinmezlerin alanını aydınlattıkça kendiliğinden oluşan dünyevilik bahsi geçen tahakkümlerin işlemesinin de sonunu getirecektir. Genetik mühendisliğinin başarısı ile 'insan kök hücresinden' imal edilen organların insanların yaşamını uzatması, kanser ve benzeri hastalıkların iyileştirilmesi, bio-teknolojiler ile bu dünyanın genelinde, her tür için yaşam kalitesinin yükseltilmesi insanlığı doğal bir sekülerizme yönlendirecektir. Kapitalizmin kontrolü altında olmayan insansonrası sekülerizm, vitalist materyalist anlayışıyla dünyevi olanı 'cennet' kılma potansiyeli sahip olacaktır.

Freud'e göre çağdaş bilimin kendi içinde bir ruhanilik yaratma potansiyeli vardır (bilimsel olana tapınmak gibi)[91] Insansonrası ruhani liderliği, veya maneviyat üzerine kurulu iktidar muhasebelerini bir kesimden alıp diğer bir kesime vermek amacında değil, bu muhasebelerin topyekûn ortadan kalkmasını gerçekleştirmek üzere oluşturulan düşünceler bütünüdür. Insansonrası sekülerizm, Kapitalizmin bağlayıcı

[90] Yasin Durak, (2013) Post-Sekülerizm, Yahut Yaşayan Ölüler Gecesi
[91] Sigmund Freud, (1928), 'Bir yanılsamanın Geleceği' nde, dinin yanısıra rasyonel bilimselliği de inanç olarak sınıflandırmış ve farklı katı dogmatizm biçimlerini birbiriyle karşılaştırmıştır.

ve düzenlemeci olan yapılanmasından da kurtulmayı felsefi olarak hedeflediğinden, tapınma ihtiyacının da artık bir gereklilik olarak görülmemesini mümkün kılabilir.

4.3 İnsansonrası Kapitalizm

> *'Çağdaş küresel ekonominin en belirgin özelliği teknobilimsel yapısıdır. Farklı ve daha önceden farklılaşmış teknoloji kolları, insansonrası kıyametin dört atlısı olan nanoteknoloji, bio-teknoloji, bilgi teknolojisi ve bilişsel bilimler arasındaki yakınlığa dayanmaktadır. Çağdaş kapitalizmin biogenetik yapısı, insansonrası 'na dair tartışmalar açısından bilhassa mühim ve merkezidir. Bu vasıf İnsan Genomu Projesi'ni [92] Kök hücre araştırmalarını ve hayvanlara, tohumlara, hücrelere ve bitkilere bio-teknolojik müdahaleyi de içermektedir. Esasında ileri kapitalizm, yaşayan her şeyin bilimsel ve iktisadi olarak kontrol altına alınmasına yatırım yapar ve bundan kâr eder. Bu bağlam, bizzat yaşamın ticaretini yapan piyasa güçlerinin sahip olduğu paradoksal ve son derece oportünist bir insanmerkezcilik sonrası biçimidir.' [93]*

Kapitalizm zengin olanlar için genellikle iyi, fakir olanlar için ise kötü bir iktisadi yönetim sistemi olarak anılır ve zengin ile fakir olarak toplumu ayrıştıran bir özelliğe sahiptir. Bu ayrışma, Postmodern toplumda, her geçen gün artarak fakirlerin hem birey hem de ulus olarak öteki addedilmesine kadar varmıştır. Bahsi edilen, iyi gelirli ve sigortalanmış insanlar ile dar gelirli veya sigortalanmamışlar arasındaki farktır. Fakirler zenginler tarafından sevilmezler, işe yaramayan tüketiciler, müsrif öteki, kıymet bilmeyen, doyumsuz, elindekiyle yetinmeyen toplumun bir yerde kanserli hücreleri olarak görülürler. Benzer şekilde zenginlerde fakirler tarafından sevilmezler, ayrım net bir şekilde kendini gösterir, ve iktidar sahipleri (hükümetler) her ne kadar seçim dönemlerinde fakirlerin sırtını sıvazlıyor gibi görünseler de aslında, sistemin yapısı gereği, zenginlerin (burjuvazinin) yanında yer alırlar. Zenginlerin varlıkları koruma altına alındığında, vergiler ile toplanan devlet ödenekleri muhafazakar kullanıldığında (fakirler ve ihtiyacı olanlara verilmediğinde veya kısıtlı dağıtıldığında) tekrar iktidar olmak kolaylaşır. Çünkü sistemin sağlıklı yürümesi için zenginlerin sahip olduğu kapital, özkaynak girişi elzemdir. Günümüz

---

[92] 2000 yılında duyurulan ve 2003 yılında tamamlanan, İnsan genom projesinin temel hedefi, insan genomunun detaylı bir fiziksel haritasını elde etmektir.
[93] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.72

Postmodern kurgu içindeki yoksul zengin ilişkisi, sosyal yaşam, eğitim, sağlık ve diğer bir çok sosyal ilişkilerde kendini gösterir. Postmodern toplumda yoksullar öteki azınlıklardır, ve gözden çıkarılabilirler.

Bu durum Feodal dönemlerde yaşananlardan aslen çok farklı bir durumdur, feodal toplumlarda, halk işsizlere, yoksullara, aylaklara, gezginlere sempatiyle yaklaşırdı, inançlı insanlarında yoksullara karşı merhameti Tanrı ile olan ilişkilerine dayalı, yapılan yardımlar cennete giden yolda bir getiri, sevap olarak görülürdü. '*18. ve 19. Yüzyıllarda feodalizmin içinden çıkarak gelişen kapitalizm, geleneklerin ve dinin etkisi altındaki "tembel" ve yoksul halkı inzibat altına almaya girişti.'* [94] Endüstriyelleşmenin tabiatına uygun olarak yoksul, kırsal bölgelerden şehirlere, fabrikalara gelen halk katı bir disiplin altına alındı, fabrikalarda rutin, bant üretiminde kullanılacak bedenler olarak şekillendirildi. Fabrikaların sevilecek hiçbir yanı olmayan öldürücü çalışma şartları, yoksulların durumundan bir nebze iyi tutulmuştu. Yoksullara tekbiçimli, standart, düzenli bir davranış modelini zorla benimsetmek görevi ile hapishaneler, akıl hastaneleri, okullar ve kışlalara verilerek, buralarda yoksullar disiplin altına alınmaya çalışılıyordu.[95] İkinci dünya savaşından 1970 'lere kadar geçen dönem, ki 1970 Fordist üretim sisteminin kriz dönemine rastlar, isçilerin nispeten refah sağlayabilecekleri, sosyal yardımlar ve sosyal özkaynak paylaşımının tavan yaptığı dönemdir. Bundan sonra zenginlerin isyanları neticesinde ibre aksi yönde değişir, devlet politikaları 1980 'lerde zenginlerin varlıklarını koruyarak artırmalarını sağlayacakları şekilde uygulanır olmuştur. Yeni sağ ideolojiye göre yoksullar yapabilecekleri işler var olduğu halde çalışmayıp sosyal yardımlar ile geçinen tembel asalaklar olarak görülmektedirler. [96] '*Sanayisizleşmeyi ve işçi çıkarmayı yapısal olarak üreten Post-Fordist dönemde yoksullara çalışma karşılığında sosyal yardım önermek yoksulluğu azaltmaktan çok, yoksulları denetim ve disiplin altına almayı amaçlamaktadır.'* [97] Küreselleşme politikaları çerçevesinde, küresel ölçekteki firmalar, dünya bankası ve IMF 'nin de destekleri ile hükümetleri küresel firmaların lehine politikalar üretmeye zorlamışlardır, artık yoksullara yardım, direkt para yardımı ve konserler veya kişisel girişimler ile olmaktadır.

---

[94] Yaşar Çabuklu, (2004) Toplumsalın Sınırında Beden, s.18
[95] A.g.e., s.19
[96] A.g.e., s.20
[97] A.g.e., s.21

Ortaçağın dolaşmayan (mallar, para, bilgi ve insanların dolaşmaması) sistemine karşın 18. Yüzyılda dolaşım esas alınır ve şehirler de insan bedeni gibi kapitalizmin akışına göre şekillenmeye başlanır. Adam Smith [98] emeğin ve malların serbest piyasadaki dolaşımını beden içinde serbestçe dolaşan kanın hareketine benzetir. 18. Yüzyılda "ekonomik sağlık" bedensel sağlıkla ilişkilendirilir, "malların solunumu", "sermayenin egzersizi" gibi tabirler kullanılır. [99] '*Nasıl kan dolaşımı vücudun tüm dokularını besliyorsa ekonomik dolaşımın da toplumun tüm üyelerini besleyeceği varsayılır'* [100], diğer bir deyişle para kandır. 2011 yapımı Andrew Niccol'un yönettiği, gelecekteki vahşi bir ekonomik sistem eleştirisini içeren, sinema filmi 'In time' da benzemenin ötesinde para, kan ile eşdeğerdir. Kollarındaki yaşam zamanlarını para gibi değiş tokuş için kullanan insanlar, paraları (zamanları) bitince, tıpkı bedenin kansız kalması gibi, hayatlarını kaybederler. Bedenimiz ve yaşadığımız çevre ve hatta diğer yaşayan canlılar (bitkiler ve hayvanlar) ve hatta cansız madde kapitalizmin etkileri dahilinde, tarih boyu müdahalelere maruz kalarak şekillenmektedirler.

'Eski kapitalizmdeki çalışan çoğunluğun kendi içindeki sınıfsal dayanışması Postmodern toplumda yerini tüketici çoğunluğun kendi içindeki "cüzdanlar dayanışmasına" ya da "kötülük dayanışmasına" bırakmıştır.' [101] Neoliberal [102] kapitalist sistemde şirketlerin yapıları da değişmiştir, işçi sayısı azalan şirketler daha verimli addedilir olmuştur. Robot teknolojisi ile üretim yapan firmalar, çok daha az risk ve sorumluluk alıyor olduklarından, piyasa değerleri kâğıt değerlerinin çok üzerine çıkmaktadır. Hatta bazı ülkelerde işsizlik sayısı arttıkça ülke borsa değeri de artış göstermektedir. Eski Kapitalizmde çalışanlara tehdit olarak kenarda tutulan yoksullar, (çalışmazsanız onlar gibi olursunuz söylemi için) günümüz piyasa

---

[98] İskoç filozof. Ahlak felsefesi profesörü olması nedeniyle ekonomik açıklamalarında bu felsefe dalının etkileri yoğun görülür.
[99] A.g.e., s.152
[100] A.g.e., s.152
[101] A.g.e., s.21
[102] Kapitalist devletin, iktisadi devlet teşebbüslerinden ve eğitim, sağlık, ulaşım, iletişim gibi kamusal alandan elini çekerek, ekonomiyi tamamen piyasanın serbest gidişatına bırakmasını ve tüm bu kuruluşların özelleştirilmesini savunan siyasi düşünce.

koşullarında artık böyle bir gereksinim olmadığından gözden çıkarılabilir ıslah edilmesi gerekli topluluklar olarak görülmektedirler.

Gidişat şunu göstermektedir ki, teknolojinin daha da gelişmesi ile, yakın bir gelecekte çalışanlar, kamu görevlileri, memurlar ve orta sınıf olarak tabir ettiğimiz kesimde dahil olmak üzere insan gücüne daha az ihtiyaç duyulacaktır. İnsan, öngörülen ileri kapitalizm döneminde, tüketici olarak konumlandırılırken yeni normlar ile düzenlemelere tabi tutulması muhtemeldir. Teknolojik polislerin de artmasıyla ekonomik olarak kenara sıkıştırılan toplumlar çok daha sert ve katı müdahalelere maruz kalma tehlikesi içindedir. Sağlıklı, varlıklı ve iktidar sahibi kesimi bu potansiyel kriminal yoksullardan korumak için özel olarak geliştirilen teknolojik robotların endüstrisi bu sert müdahalelerin geleceğinin göstergesidir.

İleri kapitalizmin sahip olunan özkaynakları eşit dağıtmaya hiç niyeti yoktur ve kaldı ki dev boyutlara gelen fonlar ve küresel şirketlerin karşısında yer edinmek bundan sonra pek de mümkün olmayacaktır. 2013 yapımı 'Elysium' böylesi bir ekonomik kutuplaşmayı konu alır, cennet tabir edilen ve sadece parası olan elitlerin gidip yaşayabildiği, dünyanın yörüngesindeki bir yapay uydu (yeni doğa) yeryüzünde kalanların sahip olduklarından çok fazlasıdır. Neill Blomkamp 'in yönettiği 'Elysium' insansonrası yaşam tasvirini mükemmel bir şekilde yaparken, insansonrası vahşi kapitalist ayrımcılığı dünyaları da ayırarak anlatır. Fiziksel olarak da ayrılmış cennet dünyada yaşayanlar, makine (robot) askerlerin kontrolü ile diğer olarak görülen feda edilebilir güruhu ticari vb. ihtiyaçlarını karşılamak için kullanmaktadırlar. 'Elysium' da insansonrası hayat, yaşayanlar ve yaşayanlar için varolanlar olarak ikiye bölünmüştür. Oysa ki İnsansonrası felsefe farklılıkların ve öteki addedilenin, tarihsel ve kültürel olarak yapılanan normal kabul edilen ile bütünleşmesi üzerine kuruludur. Böyle bir durumda insansonrası yaşamın ileri kapitalizm ve sömürgecilik ile bağdaşması nasıl mümkün olabilir? Filmin sonunda askeri bir operasyon ile dünyalar birleşir, insansonrası bilim her iki kesiminde faydası için kullanılır olurken, insansonrası ekonomik sistemin rüyası olan, ekonomik bir ayrıcalık olmadan, gezegenin doğal ekolojik yapısı korunarak, türlerin bütünlüğü sağlanır.

Sosyalizm insan zekâsının ortaya çıkarttığı felsefi bir proje olarak görülebilecek iken kapitalizm bir proje değildir ve yaşanarak oluşmuş, toplumsal koşulların şekil verdiği bir üretim ve paylaşım sistemidir. Kapitalizm, tarım devrimi. feodal yapı ve kölelik ile temelleri atılıp endüstri devrimi sonrası ana hatlarıyla bedene bürünmüş insanlığın yıkıcı ama aynı zamanda üretici (Foucault 'nun da bahsettiği gibi, iktidarın tahakkümlerinin aynı zamanda üretici yanı olduğu gibi) gücüdür. Bu yapının değişmesi için insanoğlu ve insancılık (hümanizma) anlayışının da kökünden değişmesi gerekir. Jean Francois Lyotard'ın Postmodern durum adlı kitabında, insan-dışılığı, ileri kapitalizmin insan üzerine yabancılaştırıcı ve metalaştırıcı etkisi olarak tanımlarken, '*teknolojik müdahale ve manipülasyon o kadar yüksek düzeydedir ki'* diyerek, öznenin amansız verimlilik adına insanlıktan çıktığını savunur.[103] İnsanı, insansonrası özne (Posthuman) olarak yapılandıran düşünce ileri iktisadi sistemin düzenlenmesi konusunda da Hümanist davranma hatasına düşmemeli, kapitalizmin getirilerinin yanında beden üzerine kurduğu (veya kurulmasına zemin hazırladığı) tahakkümleri sona erdirmeyi başarmalıdır. Böyle bir başarı ancak ileri teknolojinin ortak fayda için kullanımı ile mümkün olabilir.

Kapitalizm toplumun özellikle entelektüel kesimini karşısına alıp, 'Yeni Kapitalizm' şekline büründüğü, endüstriyelleşme sürecinde, farklılıkları ve karşıtlıkları ezerek tek tip insan yaratma girişiminde ciddi mesafe kat etti. Farklılıkların ezilmesi, sağduyunun ekonomik kar 'a, çeşitliliğin tekdüzeliğe, entelektüelliğin çıkarın sıradanlığına ve birey olmanın tiranlığa yenik düşmesi anlamına gelebildi. İleri kapitalizmin, insansonrası özne için oluşturduğu en büyük tehlikenin temelinde bu gelişmeler yatmaktadır, öyleki bir cep telefonu teknolojisi dahi insanlığı ekonomik olarak ayrıştırabiliyorken, yaşam veren cihazların teknolojilerinin öteki bedenlere yapabilecekleri tahayyül bile edilemez.

[103] Jean Francois Lyotard, (1967) Postmodern Durum, s.86

2010 yapımı, Miguel Sapochnik 'in yönettiği 'Repo Man' ileri Kapitalizmin soğuk yüzünün nasıl iktisadi ve toplumsal norm olarak kabullenildiğini anlatır. Film'de yapay organlar başarı ile üretilip kullanıcılara takılmaktadır, tabiki bir ücret karşılığında, ve bu ücreti ödemek için sistemin size sunduğu işleri yapmalısınızdır. Yapay organlara sahip insanlar, organların ücretlerini ödeyemediklerinde, tahsildar (Repo Man) gelir ve cerrahi müdahale ile orada organı geri alır. Filmde ilginç olan insanların birer kurban veya av hayvanı gibi kaçıyor repo man' inde onları yakalayıp soğuk kanlılık ile organları geri alıyor olmasıdır. Acımasızca bir senet tahsil ediyor gibi hesap görülür, ve bu bir toplum normali gibi herkes tarafından kabul edilmiştir. Et ve makine kompozisyonu haline gelen insanlar, kapitalizmin soğuk nefesini enselerinde hissederlerken, satın aldıkları organlar ile sahip oldukları uzun yaşamın bedelini sistemin kölesi gibi, devamlı çalışarak öderler. Repo Man filminde paranın tamamen hayat anlamına geldiği fantastik bir kurgu vardır ve toplumsal ahlak bu durumu normal saymaktadır.

Benzer tema 'In time' filminde de karşımıza çıkarken, bu sefer para ortadan kalkmıştır ve yaşam zamanı ile alışveriş yapılır olmuştur. Her ürün ve hizmetin değiş tokuş yapıldığı sabit artık zamandır. İnsanlar biyolojik olarak yaşlanmaz veya ölmezler, ancak yaşamının kıymetli zamanı yani parası bittiğinde ölürler. 'In time' da zaman etinizin içindeki bir kronometrede akıp gitmekteyken isterseniz değiş tokuş yapabilir ve çalışarak yaşam zamanı kazanabilirsiniz. Filmde dünya zenginler ve fakirler olarak kategorilere ayrılmıştır ve bu farklı kategoriler birbirleri ile temas dahi kurmazlar. İleri kapitalist sistemlerin vaat ettikleri de bundan farklı değil midir? paranın yaşam ile eşdeğer olduğu, zengin ve fakir olarak kategorilere ayrılmış, militarist polis güçleri ile zenginliğin korunduğu bir dünya. Bugün içinde aslında şartlar çok farklı değildir, sadece bugün ekonomik kaynakları az olanların (birey ve devlet olarak) durumu normal olarak kabul etmeleri toplumsal ve kültürel normlar, veya yazılı anlaşmalar veya gerekirse askeri (veya polis) güçler ile mecbur kılınmıyor mu? Andrew Niccol yönetmenliğini yaptığı 'in time' da günümüz kapitalist sisteminin üstünü örten süsleri kaldırmış, altında saklı vahşi gerçekliği bizlere göstermek istemiş gibidir, yalın haliyle kapitalizmde para kandır, kan da yaşamdır. Bu filmler arasındaki en önemli benzerlik üzerinde ekonomik baskı kurulan kahramanların sistemi kökünden değiştirmek hatta yok etmek istemesidir.

Filmlerde kurgulanan sistem kapitalizmdir, iki filmde kapitalizmin üretici güçlerinin yanında vahşi yanını da aktarırken, sistemin yıkılması insansonrası özne için tek çıkar yol olarak gösterilmiştir.

İleri kapitalizmin insanı esir alma gücünün yanısıra, doğayı da harap ederek, diğer türleri ve canlıları eline geçirmiş durumdadır. İktisadi küresel kazanımlar söz konusu olduğunda, insanların ötesinde tüm canlılar tereddüt etmeden gözden çıkarılmaktadır, (Rus çarının emrindeki askerlerin 18 – 19. yüzyıllarda Sibirya içlerine kadar girip ticari değeri uğruna, her türlü hayvanı katlederek elde ettiği kürkler, etleri için öldürülen yunus balıkları, yağları için avlanan balinalar gibi). İleri kapitalizm, Bütün gezegeni, üzerindeki yaşam dahil, hemen her damlasını sermayeleştirmek adına kullanan küresel, ticari bir üretim/tüketim döngüsüne çevirmektedir. Günümüz bio-teknolojileri, nanoteknoloji ve robot bilim bu ticaretin hiper kapitalizme evrilmesinin önünü açacak değerler (ticari değerler) yaratabilir. Eğer bio-teknolojiler ile daha çok yaşamak mümkün olabilecek ise, yaşam satın almak için nasıl bir paha biçilecek, kimler bu bedeli nasıl ödeyebileceklerdir? '*Biogenetik kapitalizmin oportünist siyasi ekonomisi, yaşamı, yani insan ve insan olmayan zeki maddeyi, ticaret ve kar için meta haline getirme'* [104] (yaşayan maddenin sermayeleşmesi) potansiyeline sahiptir.

Küresel Kapitalizmin gezegeni saran böylesi sermayeleşme ve metalaşma gücünün karşısında, Sanatın eleştirel bir yol çizmesi bekleniyor olmasına rağmen, 1960 sonrası sanat akımlarının tam aksine böylesi bir sermaye gücü ile beraber hareket ederek sistemin içinde erimeleri hayal kırıklığı yaratmıştır. Postmodern dönem içerisinde sanatın dili, kulağı, gözü kapitalizmin kontrolündedir, ve ancak onun uygun gördüğü kadar eleştirel olabilir hale gelmiştir. Sanatın işlediği her kurum, galeriler, sergi salonları, bienaller ve hatta akademiler, kapitalist sistemin iktidarlarının kontrolünde özgürmüş gibi davranan bir parodiyi sahneye koyarlar. Kapitalist İktidar sahiplerinin 1945 sonrası sanatın Amerika kıtasına çekilmesi amacıyla yaratılan bir proje olarak görülen Amerikan soyut dışavurumculuk, bir çok kanalla iktidar tarafından desteklenerek, iktidarın hem küresel hem de yerel

[104] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.73

oyunlarının bir parçası olarak yoktan var edilmiş gibidir. Avangard sanatın eleştirel ve yıkıcı yapısı, öncü rolünü terk ederek modern hayat ile birleştirilmesi, kitsch haline dönüştürülüp güncel sanat olarak herkesin kolayca yutabileceği bir hap haline getirilmesi ile iyice törpülenmiştir. Günümüz sanatçısına düşen her köşenin tutulduğu, dört tarafını saran vahşi ekonomik sistem içerisinde 'uygun üretim' ile sisteme dahil olma şansını yakalamaktan başkası değildir. Yapıtları eleştirel anlam yüklü olmasının ötesinde başarılı kılan piyasaya uygun olması, piyasa aktörlerinin istek ve ihtiyaçlarına karşılık verebilmesi ile ilgilidir. Kısacası *'Baudrillard'in deyişiyle sanat, bir gösteri olarak her zamankinden daha çok sermayeye bağımlı hale gelmiştir.'* [105] Sanatın böylesi bir bağımlılık içerisinde kapitalist sisteme hizmet etmesi, kültür ürünlerinin, kentin, yaşamın ve insanların tüketilmesinin altın tepside sunulan zehir ile gerçekleşiyor olmasına benzetilebilir.

Sanat öteki gibi görünerek ötekileştirir olmuştur. Batılı sanat otoritelerinin ve sanatçılarının dışında kalanların öteki olarak damgalandığı, '*neo-sömürgeci'* [106] hareketler batı hümanizma anlayışının getirdiği ayrımcılığın sanata bulaşması olarak da düşünülebilir. Günümüzde, batı sanatı, öteki sanatçılara görevler biçerek inşa ettiği katı yapı ile küresel bir sanatsal iktidar oluşturmuş gibidir. Öyleki bütün dünya sanatçıları batılı sanat otoriteleri tarafından kabul görmek için uğraş gösterdiklerinden, kendilerini yapıtlarında oluşturma çabası uğruna çalışmayı düşünmezler bile. Bir zamanların asi, tabu kırıcı sanat yapıcılarının yerini, sponsorlar ile desteklenen küresel 'showman' lerin aldığı Postmodernizm, sermaye sahiplerinin kendi oyuncularını sahaya sürebildiği dönem olarak da görülebilir. 2008 yılında iflas eden Lehman Brothers 'ın CEO'su Richard S. Fuld 'un ofisinde görevli tam zamanlı çalışan sanat danışmanı ile hazırladığı milyonlarca dolarlık koleksiyon, New York sanat piyasasına yön veren aktörlerin profili hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Kapitalizm, Deleuze ve Guattari'nin bahsettiği yersiz yurtsuzlaşma ile oluşan kültürel boşlukları yeniden yerli yurtlulaşma ile doldururken, aslında kendi kültürünü de şekillendirmiş olmaktadır. Kapitalist kültür içerisinde yer bulan yeni oluşumlar, sanatsal aktivitelerin cereyan ettiği her platformda kendi kurallarını dayatarak sanatsal normları kapitalist çizgide yeniden inşa etmektedirler.

[105] Rıfat Şahiner, (2015) Çağdaş Sanatta Temsiliyet Krizi, s.130
[106] A.g.e., s.162

Günümüzde kapitalizmin gücüne, sermayenin gücüne karşı durabilecek tek güç bio-teknolojiler olarak gözükmektedir. Kapitalizmi yerinden yurdundan edebilecek teknolojik gelişmeler, klasik sanat anlayışının yüzyıllardır üstlendiği görevi bir yerde devralmış gibi görünebilir. Bio-teknolojiler, sanatın estetiğine ve yüceliğine farklı bir boyut açmışlardır, bilimadamlarının oyun alanları ve muktedir oldukları, Kant 'tan günümüze gelen yücelik yargısını yeniden sorgulamamız gerektiğini düşündürür. Bio-teknolojilerin yapıtları insan bedeni olduğundan, insan bedeni üzerinde kurgulanan her yapının temeli kayganlaşır, artık hiçbir tarihsel ve toplumsal kurgu klasik dönem yöntemleri ile yerini sağlam tutamamaktadır. İnsansonrasının aşkınlığı böylesi bir durum içerisinde sanata taşındığından, sanatçı ve bilimadamı arasındaki sınırlar da muğlaklaşır, teknoloji sayesinde sanat artık her platformda yapılabilir olmuştur.

Jacques Servin ve Igor Vamos, gerçekleştirdikleri sahte websiteleri, performanslar ve filmleri ile yeniden oluşturulan kapitalist kültür ağlarını teknoloji kullanımı ile karıştırıp parazitlendiren aktivist sanatçılardandır. 1999'da kurdukları internet sitesi Gatt.org (http://www.gatt.org/homewto.html) dünya ticaret örgütünün internet sayfasının parodisidir ve tamamen eleştirel içeriklidir, böyle olmasına rağmen birçok email ile ciddi sorular almışlardır. Karşı durdukları örgütü temsilen CNBCE 'nin programlarına çıkma daveti almalarının, konferanslara davet edilmelerinin, sahte kimlikleri ile kürsüye çıkıp iğneleyici konuşmalar yapma fırsatı yakalamalarının üzerine 'yes men' (evet diyen adamlar) adında bir yan grup kurarak kamusal performanslarını bu grup üzerinde yürütmeye devam ettiler.[107] Daha sonraları çektikleri 3 filmlik seri olan 'The Yes Men' (evet diyen adamlar, 2003) 'The Yes Men Fix the World' (evet diyen adamlar dünyayı tamir ediyor, 2009), 'The Yes Men are Revolting' (evet diyen adamlar ayaklanıyor, 2014) kapitalist sistem içinden çıkarak sistemin koyduğu kurallar ile eleştirisini alaycı bir kafa karışıklığı yaratacak şekilde yapmaktadır. Kendi deyişleri ile bir 'kimlik düzeltmesi' olarak canlandırdıkları kurumlar filmlerine konu olarak taşınırken, kimlik düzeltmesi

[107] Edward A. Shanken, (2009) Sanat ve Elektronik Medya, s.133

‘yalanların doğruları açığa çıkartacak gücü’ olduğu düşüncesine dayandırılır. Benzer düşünceler ile hareket eden diğer bir aktivist sanatçı olan, Randall Packer, dönemin başkanı George W. Bush’a 2001 yılında bir email atarak kurduğu ‘Amerikan Sanat ve Teknoloji Departmanının’ (The US department of Art & Technology) ilk bakanı olduğunu bildirir. Sözde kurulan bu departman, sanatçının deyişiyle *‘en kıymetli kaynaklarımızı, teknolojiyle çalışan avangart sanatçıların özlemlerini korumak için’* oluşturulmuştur. Uluslararası konferanslarda konuşmaları, Beyaz Saray yakınındaki Corcoran galeride açtığı sergi, diğer performansları ve internet sitesi ile tiranlık karşıtı bir tutum ve söylem içerisinde olan sanatçı kapitalist sisteme dahil olmadan sesini duyurmaya çalışmaktadır.

WTO GOODS
HOME ABOUT THE WTO SITE MAP SEARCH REGISTRATION

Trade Topics:
Goods
Services
Intellectual Property
Environment
Biological Property
Development
Regionalism
Trade Policy Reviews
Dispute Settlement
Procurement
Electronic Commerce
Review Procurement
Property Research
Commerce Reviews
Research & Analysis
Resources:

Globalization: A Solution For Some

Contents:
Origins of globalization
Global "peace"
Global war
Arguments for globalization
The free trade miracle
Global public relations
Global resistance (coming soon)

Origins of globalization

Globalization, like many huge things, results from two opposite, but eerily complementary, forces:

1. Early efforts by well-meaning people to build a better tomorrow (on the raw material of historical horror).
2. Long-term efforts by single-minded corporations to build better profits (on the raw material of the above).

In this, globalization is like other massive and massively co-opted phenomena, e.g. television, the "Green Revolution," and, perhaps most clearly, the Internet.

Television was originally promoted as a democratic medium whose possibilities were endless: "It is a creative force which we must learn to utilize for the benefit of all mankind," reads a typical bit of early dramatics by ABC. Some of these people actually meant what they said, and the subsequent corporate use of the medium can only be seen as a hijack more thorough than could have been accomplished by even the most sustained government effort.

Likewise, modern food engineering began as a scientist's sincere desire to remove the scourge of hunger from the world. But the practices into which relentless pursuit of profit have pushed this domain would be hard to match in heartlessness and cynicism: another gargantuan hijack.

Resim 15 : Mike Bonanno (igor Vamos) ve Andy Bichlbaum (Jacques Servin), @tmark, Gatt.org internet sitesi, 1999. (http://www.gatt.org/homewto.html)

US DEPARTMENT OF ART & TECHNOLOGY

HOME

NEWS

STAFF

VISION

WHAT WE DO

SERVING OUR CULTURE

GVC

What We Do

The Executive Branch and the Congress have responsibilities for U.S. aesthetic matters and for the socio-cultural impact of technology as explored in the artistic investigations of the media arts. Within the Executive Branch, the US Department of Art and Technology is the lead U.S. cultural agency, and the Secretary is the President's principal art and technology adviser. The Department advances U.S. objectives and interests in shaping a freer, more visionary, and more utopian world through its primary role in developing and implementing the Secretary's policy on art and technology. The Department also provides an array of important services to U.S. citizens and to foreigners seeking to visit or navigate through virtual environments.

All activities of the media arts – U.S. exploration of virtual space, technological assistance programs, countering system crashes, the services the Department provides, and more – are paid for by the art and technology budget, which represents little more than .1% of the total federal budget, or about 1 cent a day for each American citizen. This small investment is key to maintaining U.S. leadership in the media arts, which promotes and protects the interests of our citizens by:

– Providing immunity from the extension of new cybernetic technologies into the social sphere;

Resim 16 : Randall Packer, USDAT internet sitesi, 2001. (http://www.usdat.us)

4.4 Neuromarketing[108]

Kapitalizmin en hırçın yüzü pazarlama ve satış bir süredir insanın bilinçaltını da harmanlamaktadır, neuromarketing denen teknik ile, insan benliği sanki yeniden kodlanarak tüketici ayarları ile oynanabilmektedir. Birçok medya araçları ve teknolojinin bombardımanı sayesinde sebebini dahi anlamadan birçok ürün satın alabilir, irrasyonel kararlar vermeye yönlendirilebilirsiniz. Beynin bu şekilde ticari amaç uğruna açılıp ameliyat edilmesi ve sonucunda bir karara yönlendirilmesi, kapitalizmin insandışı tavrının başka bir göstergesi gibidir. Sonuçta kişi istediği veya ihtiyacı olan şeyi satın alacak ise (serbest piyasa ekonomisi, istek ve ihtiyaçların tatmin edilmesi üzerine kuruludur) neden neuromarketing çalışmalarına gerek duyulmuştur. Kanımca neuromarketing çağdaş kapitalizmin biopolitikliğinin göstergesidir. Foucault 'nun da iddia ettiği üzere bütün yaşamları ve tercihleri kontrol etmeyi amaçlayan, zihni kontrol altına alan kapitalizmin biopolitikliğinin pratiğe dökülmesidir.

Kapitalizm bir proje değildir ve feodalizmin içinden çıkarak tarih boyunca varolduğu için, (farklı biçimler ve uygulamalar ile) insanlık ile beraber toplumsal bir gelişim geçirmiştir. Bu sebeple benzer bir değişiklik yaşayarak, insan varoldukça beraberinde kapitalizm benzeri bir sistemin, insansonrasına taşınacağını düşündüğümü söyleyebilirim. İnsansonrasının kalıbına giren ileri kapitalist sistem elbette biogenetik, nanoteknolojik ve robot bilimin izinden gidecektir. Farklılıkların arasındaki keskinliği törpüleyen, türlerin kendi içinde ve doğayla barışık bir hal almasını öngören insansonrası durumda, kapitalizm içten içe sinsi bir hal alarak aynı şekilde farklılıkları üzerinden kar edebileceği için kimliklerin üzerini parlatmayı yeğleyecektir. Yaşamın esas sermaye olarak görüleceği ileri kapitalizm için, doğadaki her canlı, her madde ve insan bedeninin bütünleşerek aşkınlığa (transandantal anlamında) ulaşması belki en hakiki ürün/vaat olarak görülebilir. Aşkın yaşamın kendisini meta haline getirmek üzere programlı bir şekilde

[108] Neuromarketing, Neuroeconomics; bilinçaltına inerek satın alma kararlarını vermesi için bireyin beyin fonksiyonlarının kullanımını tıbbi yöntemler ile (fMRI) araştıran ve görsel ve işitsel medya ile yönlendiren, yoğunlukla Google, Frito-lay, Coca cola gibi firmalar ile ABD hükümet seçimlerinde kullanılan pazarlama çalışmaları

evrimleşen kapitalizm, insansonrası öznenin karşısına çıkacak en ciddi tehdit ve karşılaşılacak engel olarak görülmelidir.

4.5 Kimliklerin Ötesinde İnsansonrası Yaşam

Bugün için bireyleri 'insan' kimliği altında toparlamak fikri dahi çağdaş düşünürler tarafından sorgulanmaktadır, dünyaya egemen bu zeki canlıyı 'insan' kimliği altında tarif edip toplayamıyorsak, insansonrası kimlik, veya kimlikler nasıl olacaktır? Veya insansonrası özne kimlikçilik ile toplumsal düzenlemelere tabi tutulabilecek midir? Bio-teknolojiler, nanoteknoloji, genetik bilim ve robot bilimin etkisinde kalan insansonrası bedenin, eski organik insan bedeninden farklı olarak, hem kendini örgütleyen hem de cinsiyet ve kimlik ötesi olarak görülmesi gerekir. Zaten insanı herhangi bir kimlik altında toplamaya çalışan fiziksel veya kimyasal veya mental sayısız farklılıkların kendi başlarına anlamlı kabul edilmeleri çok zordur, anlam kimliklere toplumsal ve tarihsel olarak yüklenir. Dolayısıyla Kimliklerin dayandığı farklılıkların durağan olduğunu da söylemek de mümkün olmaz. Kimlikler akışkan bir halde, değişen normlar ile toplumsal ve tarihsel inşanın ürünüdürler. Günümüzde ise bio-teknolojiler, özellikle bedene şekil verme özelliği ile kimlikleri manipüle etme potansiyeline sahiptirler.

Cinsiyet kimliğini ele aldığımızda, heteroseksüelliğin norm olarak kabul edildiği ikili (erkek ve kadın) bir zorunluluktan bahsediyor oluruz ki bu da başka türlü seçimlerin baskı altına alınıp dışlanması anlamına gelir. Erkeklik ve kadınlık üzerine kurulu bu üreme ve sosyal yaşam sistemi, tarihsel, toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmiş normlar ile çerçevelenmiştir (Michel Foucault 'cu düşünce), bu çerçevenin dışında kalanlar queer (farklı/öteki) olarak görülür. Bedenin üstlendiği rol sayesinde aktif hale geldiğini iddia eden Judith Butler, performatif beden kavramını ortaya koyarken bu inşa sürecini aslında ters yüz eder. Butler bedenin kültürel normlarla nasıl karşılaştığını, onlarla ilişkisinde şöyle veya böyle hareket ederek, onları üstlenerek veya ihlâl ederek nasıl toplumsal cinsiyetlendiğini çözümler, '*toplumsal cinsiyet o kadar güçlü bir kavram haline gelir ki, bu süreç başlamadan önce ortada cinsiyet*

farklılığına sahip bir beden olduğunu varsaymak da gereksizleşir.'[109] Günümüz bio-teknolojilerinin başarılarını da bu düşünceye eklersek, performatif olarak oluşan bedenin cinsiyetsizliği, bio-teknolojiler ile değişken cinsiyet tercihlerine dönüşebilir, akışkan cinsiyetli bir beden katı bir cinsiyet durumunu un ufak eder, ve çerçevesinde birleşilecek bir cinsiyet kimliği kalmaz.

Butler'a göre kültür cinsiyetlerin ötesinde cinsel tercihleri de belirler, heteroseksüel olsun veya olmasın her arzu, her cinsel yönelim kültüreldir. Butler, Queer (farklı/öteki) olmayı da doğal olarak edinilmiş kabul etmez, öteki olmakta, aynı çerçeve içinde kalan cinsiyetler gibi, inşa sürecinde olmak anlamındadır. Böyle bir düşünce ile ilerleyince, heteroseksüel olsun olmasın, cinsiyet kimliğini doğallığa (Doğa gerçeğine) bağlamak imkânsızlaşır. '*Ne nesne, ne özne, ne kadın ne erkek, ne kişi ne birey, ne de radikal anlamda bir ayrılığın olduğu bir içkinlik olarak doğa, hayvani varoluşumuzdur.'* [110] Deleuze bu tartışmaya *"organsız beden"*[111] söylemi ile dahil olurken, çok net bir şekilde doğal olan ile yapay olan arasındaki ayrımı faydalı görmediğini anlatır, Deleuze 'e göre beden arzulayan bir makinedir. Yalnızca kültürel varoluş değil doğal varoluş da normlarla ilişkilidir, her ikisi de hem normlara tabi olur hem de norm oluşturur. *'Bu norm koyma pratiğinin altında, aslında her canlı varlığın ontolojik koşulu olan, bedenin dünyaya adanmışlığı yatar.'* [112]

> *'İnsansonrası feministler, yıkımı karşı-kimlik oluşumlarında değil, standartlaşmış cinsiyetlenme, ırk üzerinden belirlenme ve doğal addedilme etkileşimlerinin sapkınlaştırılması aracılığıyla kimliklerin safiyane altüst edilişlerinde aramaktadırlar.'*[113]

Queer kuramı düşünürken sadece cinsiyet ve cinsel kimlikler üzerinden ele almak eksik olacaktır, *'Queer kuram "Normali", normalliği kuran normların kuruluş ve*

---

[109] Zeynep Direk, (2013), Queer kuram ve cinsiyet farklılığı
[110] A.g.e.
[111] Bu kavram ilk defa, Deleuze'ün *Anlamın Mantığı 'n*da ortaya çıkmıştır ve Guattari ile birlikte yazdıkları *Anti-Ödipus* ve *Bin Yayla* 'da daha ileri düzeyde işlenmiştir.
[112] A.g.e.
[113] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.112

işleyiş yapısını sorgularken amacı kenarda kalanın merkeze çağrılması değil, bizzat merkezin darmaduman edilmesidir.' [114] Normallerin yıkılması beraberinde kimliksizleşme kazanımını da getirmektedir. Normların yok olup bireyin serbest kalma çabaları, kendimizi olmuş olduğumuzdan farklı olarak yeniden oluşturmaya yönelik insansonrası bir özne yaratma çabası olarak da düşünülebilir. Kimliksiz olarak var olma insansonrası durum için elzemdir, çünkü kimlik olmadığı yerde onun üzerine kurulu siyasi, politik, toplumsal, kültürel ve ekonomik inşaat çöker. Kimlik ancak stratejik olarak alınıp ve bırakılabilecek bir araç olabilir, kimliği olunabilecek veya kendi başına bir amaç olarak sahiplenilecek bir aidiyet olarak görmek, tekrar zincirlenmek anlamına geleceğinden insansonrası özne için bir tehdit oluşturmaktadır.

Donna Haraway siborg manifestosunda toplumsal ve tarihsel olarak seçilmiş veya üzerine giydirilmiş kimliklerden arınmış bir insan makine birlikteliğini, ironik bir mit olarak kurgular. Haraway'a göre 'kimliğinden soyunmuş olan piç ırk, kenarda köşede kalmışların (ötekilerin, erkekinsandan farklı olanın ve diğer türlerin ve varlıkların) gücünü ve önemini insanlığa öğretebilir'. Kimlikleri üzerinden insanların düzenlemelere tabi tutulmaları, Haraway'in bahsettiği bu gücü iktidara devretmeleri anlamına geldiği düşünüldüğünde, insansonrası özne kimliklerinden kurtularak özne / iktidar ayrımını da yok edebilir. Kaldı ki Haraway'in siborg miti, insansonrası özne ile benzer şekilde, insan etrafında kurgulanmış olan her şeyi altüst ederek, hayvan ve insan arasındaki sınırları, organizma ile makine arasındaki sınırları ve fiziksel olarak var olan ile fiziksel olarak var olmayan arasındaki sınırları buharlaştırır.[115] İşte bu sınırların yok olması da beraberinde kimliksizleşmeyi getirir.

[114] Sibel Yardımcı, (2012) ne o! ne bu! ne şu! Queer kuram ve kimliksizleşme
[115] Donna Haraway, (1991) Siborg Manifestosu, s.9

Resim 17 : ORLAN, Saint Orlan, 1993, 7. Ameliyat-performans, Omnipresence, 65x43 cm., cibachrome diasec baskı (http://www.orlan.eu/works/performance-2/nggallery/page/2)

Bio-teknolojilerin bedenin sınırlarını delerek, kimlikleri manipüle etme gücü ORLAN ‘ın performanslarının medyumu olarak kullanılırken, parçalanan kimlikler kanlı müdahaleler ile görselleştirilir. ORLAN katı ve verili olanı değiştirirken Postmodern güzellik ülküsü ile değil, tam aksine böylesi bir ülkünün anlamsızlığına vurgu yapar. 1990 ‘dan bu yana geçirdiği 9 ameliyat - performansın sonunda ORLAN, usta ressamların resimlerine konu olmuş 5 tarihi kadın figürünün belli özelliklerini bedeninde bir araya getirir. Boticelli’nin Venüs ‘ünün çenesi, Gerome’nin Psyche ‘sinin burnu, Boucher’in Europa ‘sının dudakları, Diana ‘nın gözleri ve Mona Lisa ‘nın alnı ORLAN bedeninde toplanırken ortaya çıkan zamanın da ötesine geçen bir canavardır. ORLAN ‘in canavarlığı performans sonrası yüzünün aldığı şekilden öte, her figürün kimliğinin anlamı bir araya geldiğinde oluşan varlığın çatışan kimlikleridir. ORLAN performanslarının sonrasında yine ORLAN dır, diğerleri içine girilip sonra kendin olunan bir rol gibidir. ORLAN ‘ın ‘Carnal Art’ (dünyevi, bedensel sanat) olarak adlandırdığı derisine şekil vererek ortaya koyduğu performanslarında, doğuştan verili olana, insan doğasına, DNA ‘sına, değiştirilemez

olana, kısacası tanrısal olana meydan okur. 'Saint Orlan' (Azize Orlan) bizleri geleceğin figüratif sanatına götürürken toplumsal ve tarihi beden inşaatının yıkımını gerçekleştirir, normal ve öteki ayrımını anlamsız kılar. ORLAN cerrahi müdahaleler ile insansonrası görünüm aldığı performanslarında acı çekiyor gibi de değildir. Acı, manipüle edilen bedeninin bir özelliği olarak geçmişte kalır, yeni bedenlenmesine engel teşkil etmez.

Azize Orlan 'ın reenkarnasyonlarında (Reincarnation of Saint Orlan) değişen ORLAN 'ın derisi sayesinde anlamsızlaşan kimliklerdir, oysa ki ORLAN 'ı kendi yapan her şey derinin içinde saklı kalır. Saint Orlan 'ın insansonrasına taşınması ORLAN 'ı kendi yapan her şeyin değişmesi ile mümkün olur. Böylesi bir değişim, ancak bio-teknolojiler sayesinde genetik yapısına da müdahale edilmesi ile gerçekleşebilir. Bu sebeple, Saint Orlan insansonrası kimliksizleşme hakkında çarpıcı bir yol alırken, aslında temsili bir görselliğin ötesine geçemez. ORLAN 'ın performansları, günümüz bio-teknolojilerinin yapabildikleri düşünüldüğünde tepki ile karşılanması bir kenara yetersiz kaldığı bile düşünülebilir.

İnsansonrası öznenin kimliksiz olarak var olması gerekliliği, haraway 'inde bahsettiği gibi kimlikleri, patriyarkanın, sömürgeciliğin ve kapitalizmin çelişkili toplumsal gerçekliklerinin, ötekilere (farklılıklara) yaşattığı korkunç tarihsel deneyimlerin getirileri[116] olarak kabul etmemizden dolayıdır. Harraway'e göre ileri teknolojiye dayanan küresel kültür; '*benlik/öteki, zihin/beden, kültür/doğa, erkek/kadın, uygar/ilkel, gerçeklik/görünüş, bütün/parça, fail/kaynak, yapan/yapılan, etkin/edilgin, doğru/yanlış, gerçek/yanılsama, tam/kısmi, tanrı/insan'* gibi ikili karşıtlıklara, karmaşık ve şaşırtıcı yollarla meydan okur.[117] Bu ikilikler tüm ötekilerin (kadınların, beyaz ırktan olmayanların, doğanın, hayvanların, isçilerin kısacası erkekinsandan farklı olanın) tahakküm altına alınmasında etken olmuşlardır ve bu yüzden insansonrası durumda var olmaları kabul edilemez. İnsansonrası durum ile insan kimliğinin dahi yok edilmesi, insanın doğada eşsiz bir varlık olarak

[116] Donna Haraway, (1991) Siborg Manifestosu, s.16
[117] A.g.e., s.65

görülmesini, büyük bir kibir ile tüm diğer türlerin insan için var olduğu varsayımını da ortadan kaldırır.

5. ÖLÜM TEKNOLOJİLERİ

Insansonrası (Posthuman) durum, yaşamı yüceltmek ve geliştirmek üzere kurulu bio-teknolojiler ile insanı merkezden alan ve yerine yaşamı koyan yaklaşımlar ile temellendirilmelidir. Yaşam, insansonrası özne için, bütün türler (insan ve hayvan) ve bütün farklılıklar (cinsiyet, ırk, sosyal - ekonomik farklılıklar, bedensel farklılıklar, ucubeler vb.) ve doğa (ekolojik çevre, gezegen) için eşit olarak gözetilerek ancak transversal bir ittifak ile önemsendiğinde anlam ifade etmektedir. İnsansonrası (Posthuman) yaşamı insan-merkezciliğin yerine koyarken, insancılık (hümanizma) ise yaşam ile diğer insanların ve türlerin düzenlenmeye tabi tutulmasını (biopolitika) gerçekleştirmektedir. Toplumsal müdahalelerin beden üzerinde gerçekleştirilmesi, normlar belirlenerek insanların düzene tabi tutulmaları bu yolla mümkün olur. Yaşam ve ölüm günümüz insanı için siyasi olarak güçlenme ve iktidar edinme pratiğidir, insanların idaresi yaşam idamesi ve ölüm tehdidi ile gerçekleştirilir. '*Çoğunlukçu, eril hukuki sözleşme, hayatta kalma arzusu üzerine inşa edilmiştir. Bu bir güçlenme siyaseti olmadığı gibi, disiplin ve bedenlerin kontrolü rejimine dönüşen tahayyül ürünü bir doğal düzende kapana kısılmışlık siyasetidir.'* [118] Hayatta kalma arzusunu kullanan Bioiktidar, Nekro-iktidara dönüşerek, aynı zamanda ölümün yönetilmesini de kapsar.

Ölüm tehdidi ile gerçekleştirilen toplumsal müdahaleleri iki farklı şekilde düşünebiliriz, birincisi, çeşitli hastalıklar (salgın, genetik veya kronik) kullanılarak (Sars, Ebola, HIV, Kanser vb.) ve doğal felaketler ve kazalar olarak (deprem, tsunami, nükleer facialar, kasırgalar, küresel çevre felaketleri, küresel ısınma veya gezegen dışı tehditler vb.) ikincisi ise açık ve dolaysız olarak insan eli ile

[118] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.143

gerçekleştirilenler. Günümüz medya iletişim kanalları sayesinde ölüm seyirlik bir hal almıştır (Çeçenistan'da Rus askerlerinin başları gövdelerinden ayrılırken çekilen videolar vb. gibi), ve salgın hastalıklar anında küresel ölçekte yayınlanarak sakınılması salık verilirken, örtülü tehditler ile insanlar yönlendirilmektedir. İnsanlar üzerinde yaratılan ölüm korkusu ile çeşitli önleyici tedaviler (aşılar) uygulanır, veya oluşturulan toplumsal histeri ile belli bölgelere veya insanlara istenilen müdahalelerin yapılması meşru kılınır. Diğer taraftan kanser, HIV, obezite ve diğer kronik hastalıklar ile oluşturulan tehdit sayesinde insan bedenleri şekillendirilebilir, medikal müdahalelere açık hale getirilir, zaten bedenlerimiz doktorların egemenlik alanı değil midir? Benzer tehditler alternatif tıp alanında da müdahaleleri mümkün kılar, özellikle kanseri önleyici binlerce ilaç ve metot ortaya çıkarken hastalığa sebep olan nedenleri ortadan kaldırmak adına somut adımlar atılmaz. Hastalık ve doğal felaketler ile tehdit unsuru olarak kullanılan ölüm, kişiyi hapis altında tutmanın bir 'nekro-iktidar' aracı olarak görülebilir.

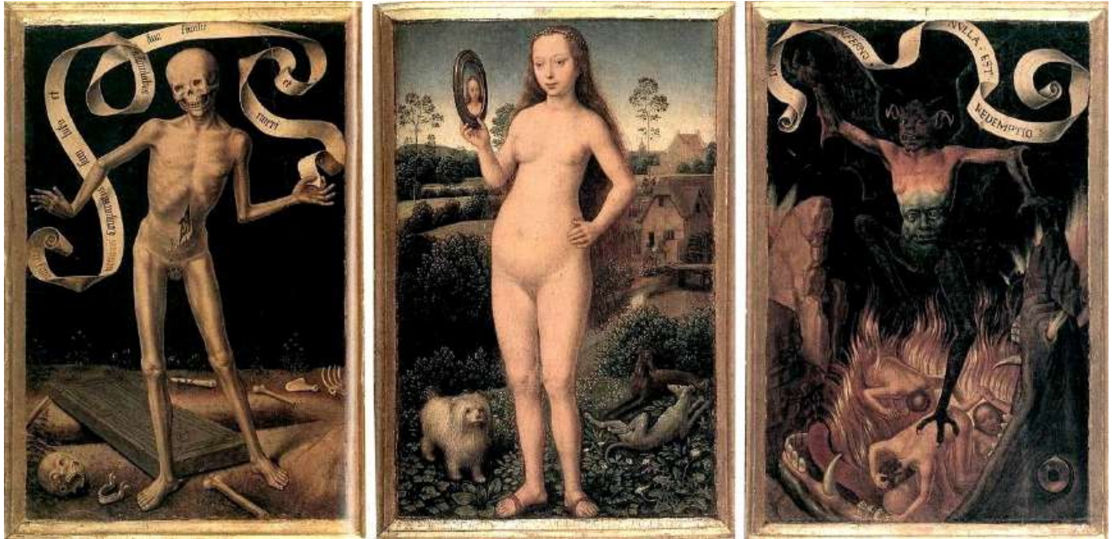
Hastalıkların sebep olduğu ölüm korkusunun insanların düzenlenmesinde kullanılmasının yanı sıra doğal afetlerinde yarattığı benzer bir ölüm korkusu aynı uğurda araçsallaştırılır. İçinde yaşadığımız doğayı umarsızca yok edebilen insanoğlu, tabiatın gereği var olan afetlerin getirdiği ölümden korkusu sebebiyle müdahalelere maruz kalır. Deprem korkusu, veya küresel ısınma veya diğer doğal afetler ile kıtlık veya katastrofik bir kıyamet senaryosunun devamlı gündemde tutulması sayesinde insanlar sosyal ve ekonomik olarak yönlendirilirken bedenleri de bu korku ile şekillendirilirler. Foucault 'nun son dönem eserlerinde kişinin sağlık ve yaşam tarzını kendi belirlemesine dair sorumluluğuna vurgu yapması belki bu nedenlerdendir. Böyle bir sorumluluğun getirdiği avantaj ise, *'insansonrası bio-organik varoluşa dair daha berrak olunmasıdır, bu durum aynı zamanda bireyin sorumlu davranma kabiliyetine bağlı 'hiper-bireycilik' olarak da görülebilir.'* [119] ölüm doğal yaşamın bir parçasıdır ve doğum ile kabullenilmiş sınırsız bir döngüdür, insansonrasının genetik ve tıbbi teknolojiler ile yaşamı kıymetlendirmesinin yanında, insansonrası özne, Postmodernizmin metalaştırmasından kurtularak, ölüm gerçeğini doğal ve

[119] A.g.e., s.131

kültürel gerçeklilik olarak yaşamasını bilmelidir. Heidegger ‘e göre sonluluk, öznellik çerçevesinde kurucu bir unsur olarak öne sürülmektedir.

> *‘Ölümlülük ve çürüyebilirlik ufkuna bunca vurgu yapılması, soyun tükenmesi hayaletinin ve batı modernitesi projesinin sınırlamalarının musallat olduğu çağdaş toplumsal ve kültürel kuramda görülen “adli dönüm noktasının” bir özelliğidir. Ölüme bunca vurgu yapılmasının, çağımızın yaşamsal siyasetine uygun düşmeyen en temel referans sistemi olduğu düşünüldüğünde, bizzat yaşamın siyasetine, ölümü içeren ve ötesine geçen inatla üretken bir kuvvet olarak vurgu yapılabilir.’* [120]

İnsansonrası düşünce ölümü, üretken bir sürecin bir başka evresi olarak yeniden kurgulamayı önerir.

Resim 18 : Hans Memling, Dünyevi kibir ve kutsal arınma, triptik ön yüz (*Triptych of Earthly Vanity and Divine Salvation* (front), 1485, her bir kanat 22x15 cm., meşe panel üzerine yağlıboya, Strasbourg güzel sanatlar müzesi / Fransa (http://commons.wikimedia.org/wiki/File: Memling_Vanity_and_Salvation.jpg)

[120] A.g.e., s.135

Achille Mbembe nin ‘nekro-politika’[121] (ölüm-politikası) olarak adlandırdığı, yaşam üzerine iktidar kuran bio-iktidarın diğer yüzü olan ölüm ile kurulan iktidar biçimi, çağdaş ölüm teknolojileri ile insan bedenleri ve nüfusların maddi yıkımını tanımlar. Günümüzde ölüm siyaseti küresel ölçekte gerçekleşmektedir ve sivil yaşamın tamamı (havalimanları, hastaneler, yollar, köprüler vb.) teknolojik ölüm yöntemleri ile yıkıma uğratılabilir olmuştur. Savaşlar doğal kaynaklar, ekonomik değeri olan madenler ve jeopolitik kazanımlar için yeni sömürgeci tavırlar ile gerçekleşmektedir. İşin ilginç olan kısmı bu savaşların, gayri samimi bir şekilde, ‘insani’ amaçlar ile yapıldığının iddia edilmesidir, diğer bir deyişle hümanizmanın temel taşlarından biri olan özgürleşme (özgürleştirme), demokrasi ve insani yârdim bahanesiyle, kısacası hümanist sömürgeci sebepler ile çağdaş yıkım (savaş) hali açıklanmaya çalışılır. Bu savaşlarda teknolojik ölüm robotlarının kullanılması, yeni savaşma biçimlerinin çeşitlenerek artması, ölüm üzerinden yürütülen siyasi iktidar ve sömürgeciliğin insansonrası duruma taşındığının göstergesi gibidir. *‘Bazı düşünürler bu yıkımı ‘olumlayıcı bir praksise dönüştürme süreci olarak şiddet ve yıkım gerçekliği’* [122] olarak kabul ediyor gibidir, *‘Şimdimizin insandışı vasıfları olan dehşet ve şiddeti reddetmek üzere aktif ve kolektif olarak çalışılmalı ve bunu olumlayıcı alternatiflerin inşasına dönüştürmeliyiz. Böylesi bir nekropolitik düşünce, üretken alternatiflerin edimselleştirmek için mevcut anlaşmaları altüst etmek üzere olumlamayı işe koşmayı amaçlar.’* [123] Burada benim endişem, İtalyan fütüristlerin savaşı bir ‘hijyen’ olarak görmelerine benzer bir yanılsamanın, tekrar karşımıza çıkıyor olma tehlikesi ile insan-dışılığın insansonrası ‘na sirayet etme riskidir.

Bahsi geçen ölüm teknolojileri özellikle Amerikan firmaların (Oshkosh defense, Boston Dynamics, Recon Robotics, Irobot vb.) ile Avrupalı firmalar (örneğin Fransız MBDA missile systems ltd.) ve İsrail firmaları (Rafael advanced defense systems ltd.) gibi neredeyse tamamı batı kökenli “savunma” firmaları olması ironiktir. Tezimin önceki kısımlarında bahsettiğim batılı beyaz erkekinsan figürünü, feda edilebilir nüfus yığınlarından gelebilecek tehlikelere karşı muhafaza etmek üzere çalışıyor gibidirler. Robotik ölüm teknolojileri karşımıza bir çok marka (UGV,

[121] Achille Mbembe, (2003) Necropolitics,
[122] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.136
[123] A.g.e., s.145

Drone, RPA, Delfly, avenger, fireshadow, samson, predator ve reaper gibi) ile çıkmaktadır. içlerinden en çarpıcı olanlarından bir tanesi insansız uçan robot-füze olan fireshadow (MBDA missile systems tarafından üretilen) hem insan operatör ile çalışırken, hem de oto-karar mekanizmasına sahip olabilir. 100 kilometreden fazla bir alan içinde tehdit unsurlarını gözlemleyip tespit ederek onları yok edecek mühimmat ile saatlerce havada uçarak, kontrol ve saldırı yapabilecek kapasiteye sahiptir. Gökyüzünde uçarken gerekli olduğunda tehdit gördüklerine müdahale edebilecek akıllı füze diğer deyişle ölüm makinesi.[124] Fireshadow 'un yanında ilgi çeken diğer bir teknoloji de İsrailli Rafael advanced defense systems ltd. tarafından üretilen 'Samson uzaktan denetimli silah istasyonu'[125] dur. Hedefleri sensorlar aracılığıyla belirleyerek insan müdahalesi olmaksızın, karada ve denizde öldürme kabiliyetine sahiptir. Oshkosh firmasının insansız robotik savaş-araçları, recon robotics'in düşmanı tespit ve imha robotları, irobot firmasının suçluları tespit robotları, bilgi toplama, saldırı ve imha amaçlı üretilmiş birçok robotik silahlar sayılabilir. İnsan ile makinenin birleşimi ile ölüm ve yıkım getiren modern savaşı Haraway bir *'siborg orji'*[126] olarak görür, içten içe öldürmenin sanki zevk verdiğini de ima ederek, C3I (bugün için terim C4ISR[127] olarak güncellenmiştir.) ayrılan ödeneklerin miktarını da erkekinsanın, ironik anlamda, zevki uğruna harcadığı özkaynaklar olarak eleştirmiştir.

Teknolojik ölüm makineleri, insan eli ile yapılmış robot bilim ürünü makinelerin (akıllı, insansız, teknolojik ölüm makineleri) bazı durumlarda kendi kararlarını dahi kendileri verebilir şekilde canlıları öldürme yetisi olduğundan insansonrası ölüm teknolojileri olarak görülmelidirler. Öldürmeyi kolaylaştıran robotların insan karar alıcısını da aradan çıkartma özellikleri sayesinde insan dışı özellik olan katilliği insandan devraldıklarını söyleyebiliriz. Robotların genellikle üniversitelerde, bilimadamları tarafından üretildiklerini düşündüğümüzde, Dominique Lecourt'un bahsettiği tekno-peygamberleri anımsamak mümkün, Zeki bilimadamlarının üretimi zeki makineler!

---

[124] www.mbda-systems.com (05.04.2015)
[125] www.rafael.co.il (05.04.2015)
[126] Donna Haraway, (1991) Siborg Manifestosu, s.3
[127] Command, control, communications, computers, intelligence, surveillance and reconnaissance: komuta, kontrol, iletişim, bilgisayar, istihbarat, gözlemleme ve keşif faaliyetleri için kullanılan askeri terim

İnsansonrası bir bakış açısı ile sormak gerekirse, siz güvenliği sağlamak adına karşınızda insan güvenlik güçlerini mi yoksa bahsettiğim robot makinelerin (robocop) mi çıkmasını tercih ederdiniz? Bu konuyla ilgili The Economist dergisi [128] ilginç bir yaklaşım ile Robot askerlerin, makinelerin ve araçların savaş alanlarında kullanılmasını destekleyen görüşleri de öne sürüyor. En önemli iddiası da insansonrası robot askerler savaş suçları işlemeyecekleri üzerine, örneğin kadınlara tecavüze yeltenmeyeceklerdir, çocukları ve yaşlıları öldürmeyeceklerdir, sivillere yönelik şiddet uygulamayacaklardır, Köyleri, ormanları yakmayacak, nehirleri su kaynaklarını, doğadaki yaşamı zehirlemeyecek, petrolü denize dökmeyecek (Kuveyt savaşı örneğinde olduğu gibi) kimyasal silahlar kullanmayacaktır, insani duygulara sahip olmadıklarından (sinir, heyecan, kızgınlık, öç alma gibi) sorumsuz ani kararlar ile öldürmeyeceklerdir. Bu özelliklerinden dolayı insan askerlere nazaran robot askerleri savaş alanında görmeyi tercih ediyor olmak mümkün. Burada bence es geçilen husus robotların (her ne kadar kendi karar alma yetileri de gelişerek oluşuyorsa da) bir insan tarafından programlandıklarıdır, veya insan operatör tarafından yönetildikleridir, önünde sonunda iş insan eline kaldığında her türlü savaş suçları maalesef işlenir olmuştur. O zaman insan sonrası robot bilimin esası insanın (insancılık/hümanizma adına) kullanımına verilmiş robot ölüm teknolojileri değil, yaşam adına kullanılan teknolojik robotlar üzerine kurulmalı diyebiliriz.

Dominique Lecourt bu tartışmaya robot etik meselesinin çok karmaşık yanları olduğunu hatırlatarak, şu örnekle katılır, asayişi otokontrol sistemi ile sağlamak ile görevli bir robot, tamamen istatistiki ve toplam insan yaşamını korumak amaçlı yapabileceği hassas hesaplamalar nedeniyle yeri gelirse azılı bir suçluyu yakalamak ve etkisiz kılmak için yanındaki bir çok masum insanı da öldürmeyi rasyonel bir seçim olarak görebilir. [129] Daha fazla yaşamı kurtarmak adına feda edilebilir insanların vicdani hesaplaşması robot ölüm teknolojileri için geçerli bir mefhum değildir. Bende bu tartışmayı biraz daha ileri götürerek, artarak zekileşen yapay

[128] 'The Economist' dergisi, (Haziran 2012), 'robot ethics, moral and the machine' 'robot etiği, ahlak ve makine'
[129] Dominique Lecourt, (2003) insan post insan, s.64

zekânın, doğanın ve evrenin kurtarılması adına insanlıktan tamamen vazgeçmeyi tercih etmesini de rasyonel bir çözüm olarak bulabileceğini ekleyebilirim. Kaldı ki yaşadığımız gezegen için en büyük tehdit bugün için insanoğlunun egosantrizmi ve kibridir.

İnsansonrası kuram açısından ele alınan 'ölüm' den bahsederken, sadece insan ile sınırlı kalmak yanlış olacaktır, türlerin ittifakı ve doğa ile bütünleşmesi ile tarif ettiğimiz insansonrası durum ölüm meselesini türler ve doğa (gezegen) içinde ele almak zorundadır. Yaşam bir bütün, süregelirlik olarak ele alındığından, insanın sahip olduğu et ve kemiğe bürünmüş halinden çok daha fazlasını içerir. *'İnsan saf yoğunluk veya sanalın kuvvetinden bir adım aşağıdadır'*[130], oraya yükselme ihtiyacı, insansonrası öznenin aşkınlığa ulaşmasının gereğidir.

[130] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s.146

6. İNSANSONRASI TEKNOLOJİLER ile SANATIN İÇİÇELİĞİ ve BİO-KONSTRÜKTİF SANAT

Bilim de aynı sanat gibi ancak hayal edebildiği sürece bir yaratıcılık ortaya koyabilir, burada sorunsallaşan bilimsel yaratıcılığın ne kadar sanat olup olmadığıdır. Böylesi bir tartışma çerçevesinde, Insansonrası düşünce bağlamında ele almaya çalıştığım konuların sanat ile beraber, hem sanata yön vererek hem de sanatsal fikirler ve üretimlerden etkilenerek, tam bir sanat ve teknolojinin iç içeliğini oluşturduklarını söylemek doğru olacaktır. Bio-teknolojiler, robot bilim ve bilişselliğin yaşattığı deneyimleri, sanatsal deneyimlerden ayırmak, sanatın geri plana atılması anlamına geleceği düşüncesindeyim. Aynı zamanda insansonrası teknolojiler sanatı görselliğin öne çıktığı Postmodern estetik anlayışından kurtarmayı vaat ediyor gibidirler. İnsansonrası teknolojileri iyi anlamak, insansonrası öznelliği belirleyen düşünceleri takip etmek, dönemin getirdiklerini ve şu anda yaşananın farkında olarak sanatsal deneyimler ile yaşamı ilişkilendirmek, sanatçıların varoluş nedenlerindendir. Zaten tarih boyunca da böyle olmamış mıdır? Antik yunanda da sanat bir 'techne' (yapma) eylemi, dolayısıyla doğrudan bir teknoloji edimi olarak görülmüyor muydu? Gian Lorenzo Bernini, elinde LED ışıkları olsa, Cornaro Şapelindeki Ecstasy of St. Theresa heykelinin (1647 – 1652) çarpıcı yapay ışık süzmeleri ile anlatımını kuvvetlendirerek ona hareket veya can katmak istemez miydi? Marcel Duchamp 'yapma' (techne) meselesini ortadan kaldırırken aslında bir yerde yapmayı sanatçının tekelinden alıp endüstriyelleştirerek, bilimsel ve çoğulcu olabilirliğini ve teknoloji ile kaynaşmasının gerekliliğini ortaya koyuyordu. 1960 'lardan sonra ortaya konulan en çarpıcı sanat deneyimlerinin bilgisayar mühendisleri, genetik bilimciler ve tıp doktorlarının asistanlığı ve danışmanlığı ile oluşturulmasının önünü açan R. Mutt (Marcel Duchamp) imzalı, nalburiye den alınmış ve biricik olmayan fıskiye (fountain) olması ironik değil midir?

Sanat artık uzamda ya da zamanda durağan değildir. *'Elektrikle canlanmış, çerçeveden ve kaideden kurtulmuş sanat, izleyicinin ya da ortamın alanında dolaşabilir, farklı durumlara geçebilir ya da tasavvuru ve deneyimlenişi dört boyut gerektiren yeni bir kimliğe bürünebilir olmuştur.'* [131] Kısacası sanat çizilen tarihsel sınırları teknoloji ile yırtıp en girilemez olanın içine girmiş, en sanat olmayanı istila etmiştir. İnsansonrası sanat Tanrı 'nın dahi oyun alanına müdahale ederek, doğal mutasyonları, biogenetik oluşumları, sanal ortamları ve yapay zekâyı amacına alet etmiştir. Nanoteknoloji ile sanat temsili olarak değil, gerçek anlamda canlanmıştır. 2000 yılında açılan Symbiotica, (Western Australia Universitesi anatomi ve insan bedeni okulunun bünyesinde kurulan sanatsal araştırma laboratuvarı) sanatçıların laboratuvara girmelerine akademik imkan sağlayarak, sanatın biyoloji ile ilişkisini farklı bir boyuta taşımıştır. Bu sayede sanatçılar biyologlara bir proje vererek, işin 'Techne' kısmını onlara iletmenin ötesinde kendileri biyolog olarak yaratıcılıklarını bilimsellik ile genişletme imkanını elde etmektedirler.

Sanat ve Teknolojinin iç içeliğinin fiiliyata döküldüğü, bir nevi kırılma noktası olarak görebileceğimiz E.A.T. (Experiments in Art and Technology)[132] Symbiotica 'nın bir öncüsü olarak da düşünülebilir. Billy Klüver ve Robert Rauschenberg 'in 1967 'de yayınladıkları bülten ile kurulan E.A.T. sanatçı ve mühendisleri bir araya getirirken Symbiotica bir adım ileri giderek, sanatçıları mühendis, mühendisleri de sanatçı yapmaktadır. *'E.A.T. organizasyonu 'nun amacı, endüstri, teknoloji ve sanatların kaçınılmaz olarak etkin bir iletişime geçmelerinin katalizörlüğünü yapmaktır'* [133] diyen Klüverin öncülüğünde E.A.T. bünyesindeki sanatçılar, çağdaş bilim ve çağdaş sanat birlikteliğini, gerçekleştirdikleri seminerler, konferanslar, performanslar ve Happeningler ile perçinlemişlerdir. Farklı kültürlerden katılımcılar ile gerçekleştirilen 'Utopia Q&A', Billy Klüver 'e göre, insandan insana ilk katılımcı ağ ve uluslararası telekomünikasyon projesidir. E.A.T. tarafından 30 temmuz 1971'de New York, Tokyo, Ahmedabad ve Stockholm'deki katılımcıların telekomünikasyon ağından faydalanarak birleşimi ile gerçekleştirilen 'Utopia (telex) Q&A projesi, jeopolitik sınırlarda ve zaman bölgelerinde, gelecek hakkındaki

[131] Edward A. Shanken, (2009) Sanat ve Elektronik Medya s.17
[132] Sanat ve Teknoloji Deneyleri
[133] Billy Klüver ve Robert Rauschenberg, (1967) Sanat ve Teknoloji Deneylerinin (E.A.T.) Amacı (The purpose of Experiments in Art and Technology' E.A.T.) Haberler. Cilt :1 No:2,

fikirlerden bir küresel köy yaratarak, interaktif bilgi alışverişi sağlıyordu. Proje dahilinde telex yardımı ile dünyanın farklı bölgelerindeki katılımcılar, bir sonraki onyılda meydana geleceğini tahmin ettikleri değişiklikleri dikkate alarak sorular ortaya atıyor ve buna uygun muhtemel cevaplar gönderiyorlardı. Billy Klüver umudunun, bu projede, *'farklı kültürlerin birbirlerini tanıyıp aralarında temaslar kurmalarına katkıda bulunacağı yönünde olduğunu dile getirmiştir.'* [134] 1971 yılında çocuklar ve komünikasyon (Children and Communication) adında çok benzer bir proje daha E.A.T. 'nin kurucularından Robert Whitman tarafından gerçekleştirildi. Bu sefer New York şehrinin farklı köşelerinde çocuklar için içlerinde fax ve telex olan küçük laboratuvarlar yapıldı, ve birbirleri ile iletişime geçmeleri sağlandı. Sanatçıların hayal güçleri ile ortaya çıkan bu tür iletişim ağları, bugün kullandığımız sosyal ağlardan çok farklı bir şekilde çalışmamıştır. Oldukça benzer soruların, ve konuların paylaşılması günümüz internet medyasının tepesine yerleşen sosyal ağların temellerinin E.A.T. tarafından teknoloji ve sanatı birleştiren bir edimsellik ile, bundan 44 sene önce atıldığını söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

[134] Edward A. Shanken, (2009) Sanat ve Elektronik Medya, s.32

Resim 19 : E.A.T., Ütopya (Utopia / Telex, Q&A), 1971, çeşitli ülkelerden katılımcılar ile gerçekleştirilen interaktif telekomünikasyon, teleks ‘in New York şehir terminalinde Julian Martin tarafından çekilen fotoğrafı
(http://jiminy.medialab.sciences-po.fr/eat_datascape/project/42)

Sanat ve ileri teknolojilerin birlikteliği, insanlar ve gezegenin birlikteliğini hem duygusal hem de akıl birlikteliği olarak gerçekleştirmeyi mümkün kılmaktadır. *‘Sanat ve teknolojinin ittifakı, sansürle, büyük şirketlerin hegemonyasıyla, kirlilikle, cins ayrımcılığıyla ve sivil özgürlükleri tehdit eden gözetim ve kontrol sistemlerinin yaygınlaşmasıyla ve benzeri düzenlemeler ile mücadele etmek gibi amaçlarda kullanılmaktadır.’* [135] Sanatçı Antonio Muntadas 1994 yılında Paul Brenner ve Maria

[135] A.g.e., s.35

Roussos ile birlikte çokça tartışılan sanatta sansür olaylarından esinlenerek 'dosya odası' (the file room) adında gerçekleştirdiği enstalasyon böylesi mücadelelere örnek olarak gösterilebilir. Sergilendiği üç buçuk ay içerisinde 80.000 kişinin gezdiği enstalasyon, dosyaların olduğu dolaplar, web tabanlı arşivli bilgisayar ve www.thefileroom.org adlı internet sitesinden oluşmaktaydı. İnternet sitesi dünya çapındaki bir katılımcılar topluluğu meydana getiren bir büyük işbirliği kapsamında sansür vakalarının arşivini tutarak bugün dahi hala yayındadır.

Resim 20 : Antonio Muntadas, Dosya Odası (the file room), 1994, enstalasyon (http://www.banffcentre.ca/media_room/images/2005/wpg/)

Günümüzde sosyal ağların ve internetin türleri birleştiren hiper ağ kurma özelliği, tez boyunca bahsetmeye çalıştığım insan bedeni üzerine kurulan tahakkümler ile de mücadele edebilme potansiyeline sahiptir. Eduardo Kac böylesi bir ağı genişleterek bitkiler ve hayvanları da dahil etmektedir. *'İnsanlar, bitkiler ve hayvanların, her biri diğerinin davranışını ve bütün olarak sistemi etkileyen ve birbirleriyle ilintili geri besleme çevrimleriyle sistemin birer parçaları olduklarını'* [136] John Locke 'ın empirizmin temellerini oluşturan makalesi ile aynı isimli 'insan anlayışı üzerine deneme' (essay concerning human understanding) çalışmasında gözler önüne

[136] A.g.e., s.34

sermiştir. Eduardo Kac ’ın sanatçı Ikuo Nakamuro ile birlikte gerçekleştirdiği bu çalışması, telematik etkileşim alanı yaratarak, iki farklı şehirdeki bir kanarya ile devetabanı bitkisinin iletişim kurmasını sağlıyordu. Enstalasyon boyunca, bitkinin yaprağının üzerine kanaryanın ötmesinin bitkideki etkisini ölçen bir elektrot konmuştu, bitkinin verdiği tepki de kanaryaya gerçek zamanda elektronik sesler olarak iletiliyordu. Kac, bu kuş ile bitki arasında iletişime odaklanan bir çalışma olmasına rağmen, insanların da kuş ve bitkiyle etkileşime girdiklerini, böylece kuşun daha az yada çok ötmesini, bitkinin daha az yada çok sayıda ses hareketi sağlamasını etkilediklerini kaydetmişti,[137] böylelikle Kac ’ın bahsettiği insanlar, hayvanlar ve bitkiler arasındaki hiper ağ görselleştirilmiş oluyordu.

Resim 21 : Eduardo Kac, ‘insan anlayışı üzerine deneme’ (essay concerning human understanding), 1994, kanarya ve devetabanı, elektrot ve interaktif beyin dalgası analiz yazılımı (interactive brain-wave analyzer) ile gerçekleştirilen telematik etkileşim çalışması (http://www.ekac.org/ kac.pav.2011.html)

137 www.ekac.org/essay.html (05.04.2015)

İleri teknolojilerin etkileri insan bedeni üzerinde olduğu kadar, gezegenimizde yaşayan diğer türler ve doğa üzerinde de derinden hissedilmektedir. Teknoloji insan ve sanata müdahalesinin ötesinde, yaşama, hatta yaşamı oluşturan zeki maddeye de müdahale etmektedir. Teknolojinin us 'u temsil ettiği düşünülürse, us 'un yanında sanat, duygusallık veya duygusal zeka işlevi görerek, teknolojinin müdahalelerini optimize eder gibidir. Dolayısıyla insansonrası sanat, görselliğin ötesinde ekolojik dengeyi korumak, gezegeni ve içinde yaşayanları hiçbiri istisna görülmeyerek yüceltmek adına teknolojik müdahaleleri duygusallık ile dengelemek görevini de üstlenir. *'Tiffany Holmes, Natalie Jeremijenko, Andrea Polli ve Amy Youngs gibi sayıları giderek artan sanatçılar, elektronik medyadan hava, su ve gürültü kirliliğini sorgulayan ve sanat ile tasarımı bilinç yaratıp korunmayı geliştiren stratejik bir araç olarak benimseyen sanat eserleri yaratmakta faydalanmaktadırlar.'* [138] Michael Mandiberg 'in ticari seyahat ve uçuş bileti satan web sitelerindeki araştırma sonuçlarına CO_2 emisyonu bilgilerini de gösteren firefox tarayıcı eklentisi olan 'Real Costs' (2007) çalışması, teknolojiyi kullanarak ,teknolojinin yaşama negatif etkisini veri olarak sunduğundan önemlidir. Başka önemli bir örnek ise Beatriz Da Costa 'nin hava kirliliği sensörlerinin güvercinlere bağlanarak, hava kalitesinin ölçümünü güvercinler ile yapan 'Pigeon Blog' (2006) çalışmasıdır. Da Costa bu projesinde web sitesi yardımıyla, güvercinleri ile beraber hava kirliliği haritasını çıkartarak insansonrası duyarlılığı sanatına taşıyor, teknoloji ile duygusallığın birbirlerinin alanlarına müdahalesini görselleştirmiş oluyordu. Pigeon Blog, bir nevi direniş aktivizminin peşinde, sanatçı, mühendis ve güvercinlerin, türler arası ortak çalışmasının sonucu ortaya çıkan, sosyal adaletsizlik ile mücadele etmek üzere, ulaşılabilir teknolojinin kullanımını gözler önüne seren sıradışı bir çalışmadır.[139]

Küratörlüğünü Maurice Tuchmanın yaptığı, 1971 'de Los Angeles Country Museum 'da gerçekleştirilen "Sanat ve Teknoloji' sergisi, 5 yıllık bir hazırlık sürecinden sonra ortaya koyulanın, başlangıç amacı ile uyuşmaması, ileri teknoloji, müzeler ve iş dünyası arasında kuşkulu bir evlilik şüphesi doğurmuştur. Vietnam savaşında yaşanan teknolojik şiddet, ekolojik dengelerin teknolojinin getirdikleri ile harap

[138] Edward A. Shanken, (2009) Sanat ve Elektronik Medya s.36

[139] Beatriz da Costa, Cina Hazegh and Kevin Ponto, (2006) 'Farklı Türlerin Direniş Hareketi Peşinde Ortak Çalışması' manifestosu (Interspecies Coproduction in the Pursuit of Resistant Action)

oluşu ve teknolojinin para ile işbirliği neticesinde sanat ve sanatçılardan uzaklaşarak oluşturduğu sert ve ötekileştirici tutumu, 70 'lerin başlarında karamsar bir ortam yaratmıştı.[140] Günümüzde durum daha farklı bir hal almıştır. Sanatçıların bireysel olarak teknolojiden yararlanmasının kolaylaşması, projelerini hayata geçirmelerinin bağımsız olarak mümkün olması ve sanatsal üretimleri paranın hegemonyasından kurtulması anlamına geldiği düşünülebilir. Düşük bütçeler ile çok çarpıcı aktivist deneyimler yaratılabilir, ve teknolojinin etkin kullanımı ile kitlelere çok çabuk aktarılabilir olmuştur. 2013 Taksim gezi parkı protestoları esnasında, gerek sosyal ağların kullanımı, gerekse teknolojinin yardımı ile gerçekleştirilen aktivist gösteri ve performanslar ile bu konuda birçok örnek gözler önüne serilmiştir. Günümüzde sanat ve teknolojinin birlikteliği, belki de, 'Sanat ve Teknoloji' fuarında gerçekleştirilemeyen, kitlelerin sosyopolitik olgulara karşı duyarsızlığına ve toplumsal hafızanın zayıflığına teknolojik veriler ile dikkat çekme amacını[141], bugün gerçekleştirme şansını tekno-sanatçılara sunabilir.

6.1 Bedenin Sınırlarını Esneten Yaratıcılık

Bedeni Psişenin ya da sosyal olanın yeri olarak görmek artık anlamlı değildir; bunun yerini, gözlenip değiştirilecek bir yapı olarak beden alacaktır – bedeni artık özne değil, nesne saymak gerekir – Beden artık arzu nesnesi değil, tasarımlama nesnesidir.[142] Beden, Stelarc 'ın da bahsettiği gibi artık deri ile çizilen sınırlarına sığmamaktadır, bedenin köhnemişliği benliğin isteklerine cevap veremez olduğundan İnsansonrası teknolojiler ile bu sınırlar aşılmak durumundadır. Zaten beden toplumsal ve kültürel bir oluşum, tarihsel bir inşa sonucu şekil almış, bu sebeple sorunlu bir proje, et, kemik ve sıvı kütlesi değil midir? Bu çerçevede esas kabul etmemiz gereken bedenin onarılamaz olduğudur, Postmodern onarım çabaları, bedeni ancak yorar ve daha da kırılgan hale getirir. O zaman evrimsel verilenin ve üzerine kurulan toplumsal inşaatın artık sonlanması gerekir. Müdahaleler ile yorgun beden, tekillik sayesinde ulaşılan bilişsellik, bilim ve bio-teknolojilere kıyasla iptidai kalmıştır ve yeniden ele alınıp tasarlanması gerekir. Burada mevzubahis olan

---

[140] Rıfat Şahiner, (2015) Çağdaş Sanatta Temsiliyet Krizi, s.95
[141] A.g.e., s.96
[142] Edward A. Shanken, (2009) Sanat ve Elektronik Medya, s.251

yeniden tasarıma maruz kalan bedenin, eski şekillenmelerine benzer sorunları yaşamadan, insansonrası düşünce çerçevesinde ele almaya çalıştığım konuların izinde oluşmasının gerekliliğidir. Aslında yeniden tasarımlama süreci başlamıştır, ivme kazanarak da devam etmektedir. İnsan bedeninin işleyiş sistemi tam olarak anlaşıldığında da, (ki bunun da yakın gelecekte olması bekleniyor) deşifre olan beden kelimenin tam anlamıyla parçalara ayırılıp, evren, zaman ve uzamın bilinmeyenleri ile başedecek biyolojik donanıma sahip olacak şekilde yeniden oluşturulacaktır.

İnsansonrası varoluşun bedenleşme olarak görülmesi de sorunlu bir hal almıştır. *'İnternet, televizyon, sanal gerçeklik, anlık iletişim olanakları, robotik yapılar uzamsal ve cismani olanı bir çöküş içine sokmuştur, uzamsal olan artık derinlik ve kütleyle açıklanamamaktadır.'* [143] Dziga Vertov 'un[144] 1923 yılında geliştirdiği konstrüktivist sine-göz (kinoglaz) manifestosunda insan bedeninin hacimli olması sorun olarak gösterilmektedir ve beden sahip olduğunun ötesine geçen bir aşkınlık istenci ile sanki zaman ve doğa ile bir olur. Vertov'un sine-göz kuramı, fütürist beden tasvirleri ve insanüstü devinimi ile insanı uyuşturulmuş halinden ayıltmayı amaçlarken sanki eski insanın gördüğünün dışında bir gerçeklik vaat eder gibidir.

Ben Gözüm
Mekanik bir göz.
Ben, size dünyayı yalnızca onun bakış açısıyla yansıtan makine.
Artık insanın devinimsizliğinden kurtulacağım. Sürekli hareket halindeyim.
Nesnelere yaklaşıp, uzaklaşıyorum. Üzerlerine süzülüp aralarından geçiyorum.
Bir yarış atıyla atbaşı gidiyorum.
Kalabalıkları tüm hızımla aşıyor, taarruz eden askerlerin en önünde gidiyorum.
Uçaklarla havalanıp sırtüstü düşüyorum.
Tıpkı çevremdeki bedenler gibi düştüğüm yerden kalkıyorum.
İşte ben buyum. Karmakarışık manevralarla dönerken birbirlerinin peşi sıra kaydettiğim hareketleri yığınlar halinde bir araya getiren bir makineyim.
Zamanın ve mekânın sınırlarından bağımsız bir halde, evrenin her noktasına dilediğim şekli veriyorum.
Size tanımadığınız bir dünyanın kapılarını aralıyorum. Yolumu dünyayı yeniden değerlendirerek açıyorum...[145]

[143] Rıfat Şahiner, (2008) Sanatta Postmodern Kırılmalar ya da Modernin Yapıbozumu, s.188
[144] Dziga Vertov, Denis Arkadievich Kaufman, (1896 – 1954). Sinemada "Sine-göz" (kinoglaz manifestosu) akımının kuramcısıdır.
[145] Dziga Vertov 'un Sinemada "Sine-göz" (kinoglaz manifestosu) manifestosundan bir kısım

Çağdaş sinemada, perdede görünmek üzere şekillenmiş bedenlere yapılmayan, yapılamayacak manipülasyon kalmamıştır. Kıvrılıp bükülebilen, parça parça edilip, delinebilen, işkenceden geçip ölen sonra dirilen, etli etsiz bedenler, Sanal, ürkütücü ve provokatif şekillerde makineler ile de içiçe girerken, tekinsiz, ürkütücü canavarlara dönüştürülmüşlerdir. Ucubelik ve normallik kol kola girerken giydirildikleri kimlikler önemsizleşmektedir. İnsansonrası bedenlerin betimlenmesinde sinema teknikleri, tahayyül edileni olabilir yapmayı başarmıştır. 'Batman Returns 'te' penguen rolüne bürünerek insan ve penguen arası bir varlık olan Danny Devito, 'Terminatör' serilerinde makineleşmiş bedenin bilinç ile hareket ederek, yapay zeka (makineler) ve insan arasındaki savaşta neler yapmaya muktedir olduğunu gösteren 'Arnold Schwarzenegger', 'Edward Scissorshands'te' ucube olarak karşımıza çıkan 'Johnny Depp' ve 'Ölüm Kadına Yakışır' da bedeni hamur gibi yoğurulan 'Meryl Streep' beyazperdede bedenleri her ne kadar bizlere normal-dışı görünse de büründükleri rollerde gayet normal gibi davranarak bir nevi toplumsal normları da yıkma girişiminde bulundukları söylenebilir. Çağdaş sinema kültürü, bir yerde, hilkat garibelerinin çok büyük bir rağbet gördüğü, ailelerin, farklı sınıflardan insanların topluca hastalıklı, ucube bedenlerin ve kadavra figürlerin sergilendiği halk sağlığı merkezlerine akın ettiği *'Belle Epoque'* yıllarına özgü şaşaalı beden gösterilerinin, [146] (bedenlerin 'öteki' kategorisinden 'benzer' kategorisine geçirilmesi farklıyla) yerini aldığı söylenebilir. Dolayısıyla çağdaş sinema, türler arası ittifak kurma uğruna sınırların muğlaklaştığı bir platform işlevi görmesi açısından doğası gereği insansonrasıdır.

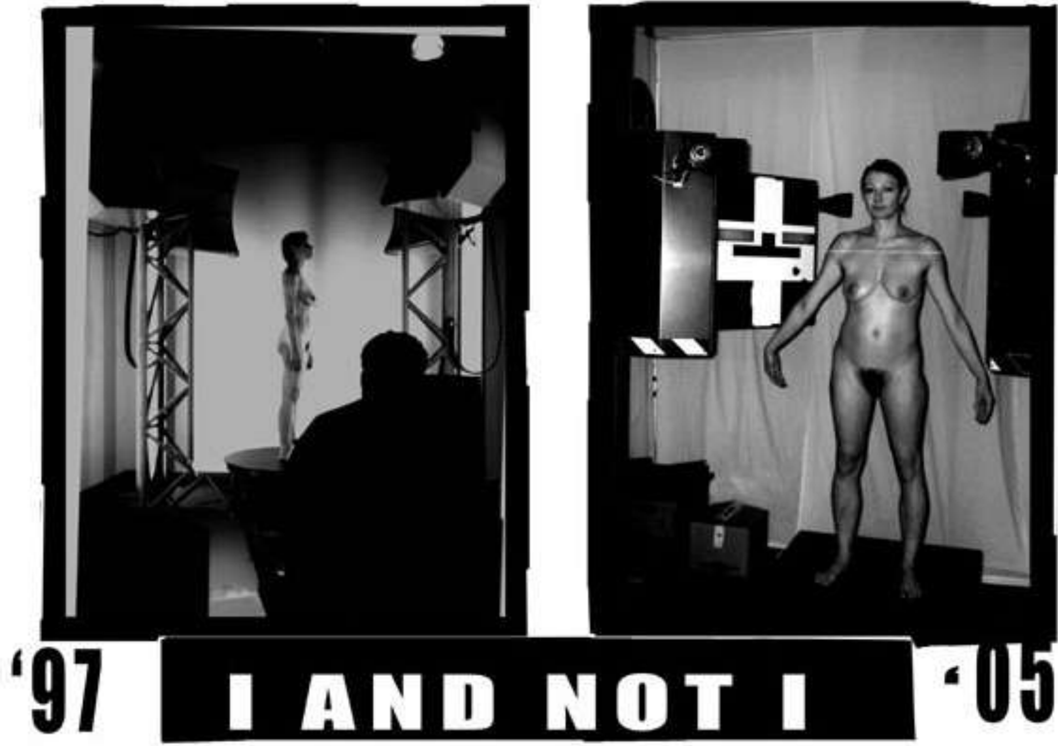
Bedenin zamansal sınırları doğum ve ölüm ile belirlenmiştir, ve bütün diğer sınırları gibi doğum ve ölümde manipüle edilerek, bir düzeltmeye muhtaçtır. İleri teknolojiler bedenin fiziksel doğasının potansiyelini genişleterek, aşkınlığını zaman boyutuna da taşımaktadırlar. Doğum ve ölümün kontrol altına alınarak, bedenin operasyonel kılınması, eski olarak görülebilecek bir stratejinin insansonrasına revize edilmesi olarak da düşünülebilir. Böylesi bir revize edilmiş, teknolojik beden, insanın bahsedilen marazlarından arındırılıp, evrim sonrası ve kültür sonrası bir hale

[146] Alain Corbin, Jean Jacques Courtine, Georges Vigarello, (2005) Bedenin Tarihi 3, Bakıştaki Değişim: 20. Yüzyıl, s.306

bürünmesi anlamına gelir. Donna Harraway ‘in mitleştirdiği Siborg, benzer bir yapıya sahiptir, üzerinde herhangi bir kurguya izin vermez, topraktan gelmemiştir ve toprağa da dönmeyecektir. Böylesi bir konstrüktif beden, hiç parçalanmamıştır dolayısıyla bütünleşmeye çalışmaz, içinde yaşam vardır ama akışkan sıvıların kontrolüne bağlı değildir. Modernizmin idealize ettiklerini anlamsız kılan bu yapı, kimliksizdir çünkü parçaları değiştirilebilir, korumak zorunda olduğu hiçbir özelliği yoktur. Harrawayin siborg tasviri konstrüktivist yapısı itibariyle insansonrası öznenin bio-konstrüktif halinin ilk örneklerinden, bir prototipi gibidir.

Bazı çağdaş sanatçılar, elektronik medya ve yeni teknolojiler ile bedenlerini birleştirerek, insan varlığının gizemini ve performatif oluşumunu irdelemek adına, siborgvari insansonrası temsili oluşumlar ve robotlar üzerinde çalışmaktadırlar. Avusturyalı sanatçı, Eva Wohlgemuth, BodyScan (1997), (IN/OUT) adlı çalışmasında, kendi bedenini tam olarak taramış ve onu dijital olarak üçboyutlu hale getirmiştir. Böylelikle bedenine sanal ortamda, dijital bir yer edinerek, maddi oluşumdan manevi oluşuma bir nevi geçiş sağlamıştır. Bedenini dijital olarak kodlayan sanatçı artık maddi evrenin etkilerinden çok insansonrası platformun işleyişine tabi olacak bir beden oluşturmuştur. Dijital ortamda var olan beden artık evrim ile şekillenmeyecek, toplumsal müdahalelere de maruz kalmayacaktır. Wohlgemuth, bu çalışmasıyla sanallık ile gerçekliği sorgularken, silikon ile et arasında da bir bağ kurmayı da basarmıştır. Sonuçta siberortamda dijital kodlar ile varolan beden wohlgemuth ’un bedeninin bir zaman kesitinde alınmış kopyasıdır ve dijital müdahalelere açıktır. Dijital ortamda bedenini sonsuz şekillerde yoğuran sanatçı, bedenini bir prezantasyon, restorasyon ve değişim alanı olarak kullanarak klonlamıştır. Wohlgemuth’un bu çalışması insansonrası maddesiz varoluşun tahayyülünde önemlidir fakat kopyalama nesnelleşmiş bedeni üçüncü boyuta taşımanın ötesine geçememiştir. Wohlegemuth, bedenini imgeleyen her farklı veriyi, çeşitli çıktılar alarak (sayı dizeleri, tel çerçeve ve yüzey görselleştirmeleri, web tabanlı sanal gerçeklik, ve stereolitografi yoluyla oluşturulmuş 3 boyutlu çıktılar, nesneler ve görseller olmak üzere) her çıktıda farklı bir benlik ile var olmuştur. Farklı olan bu çıktılarda benliğin sıfırlardan ve birlerden meydana gelmiş olmasıdır, kolayca yoğurulabilir, esnetilebilir olan sayısız biricik (unique) örnekler, bir kimliği

sayısız kimliğe parçalamayı da başarmıştır.[147] Belki sanatçının bodyscan çalışması bio-mürekkepler ile basıldığında ortaya çıkan sanatçının insansonrası re-konstrüktif biyolojik yapısı bir eser olarak, birçok kavramın yeniden sorgulanmasına neden oluşturabilir. 3 boyutlu yazıcıların, bio-mürekkepler kullanarak oluşturabildikleri bu teknoloji ürünü yapıt, bio-konstrüktif çalışmaların ilk örnekleri olarak görülebilir.

Resim 22 : Eva Wohlgemuth, üç boyutlu beden taraması (iç ve dış), iki ve üç boyutta bilgisayar görselleştirmeleri, VRML (BodyScan In/Out, VRML), 1997 - 2005, (http://artelectronicmedia.com/ artwork/bodyscan-inout)

Bedeni verili bir gerçeklikten öte bir oluş kipi *(mode of becoming)*[148] olarak gören judith butler, performatif beden teziyle insan bedeninin tarih boyunca ortaya koyduğu performanslar neticesinde oluştuğunu, katı bir öznellikten öte performansların şekil verdiği bir oluş sürecinden bahsetmektedir. Bugün için canavar görünümü ile şekillenen tüm ötekiler, (farklılıklar) kusurlu bedenler, azınlıklar, diğer türler, canlılar ve doğanın performatif anlamda birleştiği bir performatif tür,

[147] Edward A. Shanken, (2009) Sanat ve Elektronik Medya, s.178
[148] Rıfat Şahiner, (2012) Sanat Dünyamız, Çağdaş Performans Sanatı: Hibrit bir Bedene Dogru, s.21

insansonrası özne için anlamlı bir tarif olabilir. Performatif tür tanımlaması bedene ihtiyaç duymadan var olabilen insansonrası öznenin, bedenin sınırlarının yaşadığımız gezegeni de kapsayacak şekilde genişletilmesi ile, canlı / cansız var olanın beraber şekillendiği süreç olarak açıklanabilir. Performatif beden bugüne kadar yaşanan oluş sürecinin sonundaki bedeni tarif ederken, performatif tür zamanı bükerek, geleceği de kapsayan bir tanım olarak düşünülebilir. İnsansonrası düşüncenin ortaya koyduğu tüm türlerin ittifak halinde olma durumu ile parçalanmanın bütünleştirildiği bedenlerin, doğa ile birlik olarak gelecekte performatif tür oluşturmak üzere etkileşimde bulunabileceklerine işaret eder. Günümüzde performatif beden olarak tarif edilenin, gelecekte performatif tür oluşturması potansiyeline sahip olması insansonrasıdır.

Çağdaş performatif bedenleri, erkekinsan dan farklı olanları ve performatif tür olarak tarif etmeye çalıştığım insansonrası özneyi, canavar olarak betimleyen çağdaş sanatçılardan, Chapman Brothers (Jack ve Dinos Chapman) yapıtları ile, bedenler arasındaki sınırların muğlaklığını görselleştirmektedirler. Chapman kardeşler ’in heykelleri tam bir ‘anti-david’, (michelangelo nun david’i) ‘anti-vitruvian man’ (Leonardo ‘nun Antik Romalı ünlü mimar ve yazar Marcus Vitruvius Pollio'nun "De Architectura" adlı eserinde açıkladığı oranlardan esinlenerek yaptığı vitruvius adamı çizimi) olarak bedenlenmişlerdir. Sağlıklı, tam, beyaz, erkek seküler insanı chapman ‘ların çalışmalarında bulamazsınız. İnsanlık için sanki bir tehlike oluşturan, erkekinsanı esas kabul ettiğiniz zaman canavarlaşan, farklı bir dünyanın normal yaratıkları, veya bu dünyanın ucube olarak yarattıklarıdırlar. Chapman kardeşlerin heykelleri, herhangi bir sağlıklı olma ülküsünü akıllara dahi getirmemize müsaade etmezler, Postmodern kültürün kapitalist müdahaleleri ile dalga geçer gibidirler, siyasal veya toplumsal kurgulamalara tamı tamına zıtlık içinde bedenlenmişlerdir. Chapman kardeşlerin ucubeleri, farklı addedilenler ile birlikte insanlığa karşı duran, insansonrası varlıkları betimlerken normali dışlamazlar. Onların dünyasında normal kabul edilenler yok olduğundan, her beden normal ve aynı zamanda ucube kabul edilir. Bu özelliklerinden dolayı jake ve dinos chapman kardeşlerin yapıtları kimlik ile benlik arasındaki bağı kopartır atar.

Resim 23 : Jake and Dinos Chapman, Zigotik ivme, Biogenetik indirgenmiş libidinal model (Zygotic acceleration, Biogenetic de-sublimated libidinal model enlarged x 1000), 1995, 150x180x140 cm., karışık teknik, manken, peruk, spor ayakkabısı ile yapılmış heykel, enstalasyon (http://jakeanddinoschapman.com/works/zygotic-acceleration-biogenetic-de-sublimated-libidinal-model-enlarged-x-1000)

Tıpkı Chapman kardeşler gibi, Patricia Piccinini de türler arası ittifakı heykelleştirirken, aynı zamanda makine ile eti, insan ile hayvanı, doğal olan ile yapay olanı, ucube ile normali, canavar ile erkekinsanı, en narin bebekler ve çocuksu olan ile vahşi ve yırtıcı olanı birleştirir. Kimliklerin içiçe geçtiği bu heykeller, yapısı itibariyle insansonrasını andırırlar. Chapman kardeşler gibi Piccinini ‘de, masum görünen vahşi insanın gerçek yüzünü açığa vurarak insanlık denen zalim süreci yıkmaya kalkışır gibidir. Piccinini heykellerinde, insanın kibirli merkezci duruşu yok olmuştur. Chapmanlar da açıkça görünen, canavarlar Piccinini de canavar gibi değildirler, aksine sanki biz kendimizi onların dünyasını gözetleyen ucubeler gibi

hissederiz. Piccinini ‘nin erken çalışmalarından ‘protein lattice’ (2000) ‘de deney fareleri mutasyon geçirmiş halleri, fare ve insan arası organik ama insan yapımı, kulaklı pembemsi bir yaratığa dönüşürken bio-teknolojilerin beden üzerinde yapabileceklerinin kudretini de görselleştirir.[149] 2006 yılında gerçekleştirdiği ‘nest’ ile makinelere insansı bir benlik eklemeyi başarırken, 2010 yılında yarattığı ‘newborn’[150] ile insan ile insan olmayanı bio-teknolojiler ile kaynaştıran Piccinini, haraway’in siborg manifestosunda mitleştirdiği siborg ile yıkmaya çalıştığı özgün bütünlüğü (original unity) temelinden sarsmayı başarmıştır. Benzer bir yaklaşımı Thomas Grunfeld’in hibrit yaratıklarında görürüz. Grunfeld fazla ajite etmeden her türün kendi gerçek görüntülerini koruyarak, farklı türleri birbirleri ile birleştiren hibrit bedenleri, Piccinini ye benzer anlamlar yükleyerek, tek vücutta heykelleştirmiştir.

Resim 24 : Patricia Piccinini, Yuva (Nest), 2006, silikon, fiberglas, araç boyası, deri, çelik ve polykarbon ile yapılmış heykel, 90x150x170 cm., (http://www.patriciapiccinini.net/)

[149] Kim Toffoletti, (2007) Cyborgs and Barbie Dolls, Feminism, Popular Culture and the Posthuman Body, s.133

[150] www.patriciapiccinini.net (05.04.2015)

Resim 25 : Patricia Piccinini, Yenidoğan (Newborn) , 2010, silikon, fiberglas, insan saçı ve kürk ile yapılmış heykel, 19x24x17 cm., (http://www.patriciapiccinini.net/)

Jake ve Dinos Chapman kardeşler, Piccinini ’den farklı olarak siyasi duruşlarını sert bir şekilde korurlarken, yaratıcılık, dahilik, güzellik, bilinç ve nedensellik gibi insani (hümanist) olguları, insansonrası anti-metafizik fırınlarında yakarlar. Chapmanlar yapıtlarında, zevk düşkünleri, cinsel fantezilerin peşinde gözü başka birşey görmeyen, basit çıkarları uğruna her şeyi feda edecek fanilerin, yani insanlığın, insani normlarını ve ahlaki eğilimlerini sorgulamaktan öte ortada sorgulanacak birşey olmadığını göstermek ister gibidirler. ‘one day you will no longer be loved’ (2014) ‘birgün artık sevilmeyeceksin” isimli serisinde chapman kardeşler, geçmişin çürümüşlüğünü ikonlaşmış figürlerin üzerlerinden yansıtırlarken, hem ikonakırıcı (iconaclastic) hem de insanlık tarihi ile yüzleşir gibidirler. ‘Zygotic acceleration, Biogenetic de-sublimated libidinal model’ ile ‘fuckface’ ve ‘two faced cunt’ isimli çalışmalar ise tamamen provokatif, zevk ve pedofili kokan insanlikdışı olanı müstehcen bir dille anlatmaktadır. Peter Greenaway’in “Goltzius and The Pelican Company” olarak adlandırdığı 6 cinsel suç tabusunu yıkmaya çalıştığı kısa metrajlı filmindekine benzer bir girişimde bulundukları söylenebilir.

Resim 26 : Jake and Dinos Chapman, birgün artık sevilmeyeceksin (One day you will no longer be loved (that it should come to this... XIX), 2014, 100x121 cm., tual üzerine yağlıboya (http://jakeanddinoschapman.com/works/one-day-you-will-no-longer-be-loved-that-it-should-come-to-this-xix/11299/)

6.2 Bio-teknolojik Dönüşüm ve İnsansonrası Beden Konstrüksiyonları

Bio-teknoloji fabrikası PPL Therapeutics tarafından 1996 yılında klonlanan ilk hayvan olan 'Koyun Dolly', doğumuyla birlikte orijinal beden bütünlüğünün anlamsızlığını da tartışmaya açmıştır. Meme bezinden alınan kök hücre ile klonlanan Dolly, tek bir hücrenin yepyeni bir beden yaratabileceğini dramatik bir şekilde gözler önüne serer. Bedenin görünen kısmının altında yatan hücresel kodlama da günümüz bio-teknolojileri sayesinde manipüle edilebilir olmuştur dolayısıyla Dolly 'yi oluşturan DNA yapısına müdahale ile bambaşka bir varlık yaratmakta mümkündür.

Öyleyse beden olarak gördüklerimiz gerçek değildir, bedenler bir yansımadır, bedenin her hücresinde saklı DNA yapısının yüzeye yansıması. Gerçek olan ise bedeni oluşturan hücrelerdeki DNA dizilimi, kodlama diğer bir deyişle varlığı oluşturan en temel bilgiler toplamıdır. O zaman bedenler bir nevi genetik kodlamanın, bilginin farklı bir boyutta temsilidir. Bio-konstrüksiyon en temel bilginin, rastlantılar sonucu oluşması yerine, kontrollü bir şekilde yeniden tasarlanarak yapılandırılması olarak da düşünülebilir. Yeniden tasarlanma bugün bilinen bedenler üzerinden olmayabilir, hatta herhangi bir beden üzerinden de gerçekleştirilmek zorunda değildir. Kök hücrenin sahip olduğu kodlama bilgiye dönüştürüldüğünde bedenlenme, zorunluluktan öte, sadece bir seçenek olarak karşımıza çıkar. Böylelikle bedeni oluşturan bilgi siberuzayda da yer edinebilir, ve bir zamanlar beden olarak temsil edilen, bilgi olarak evrende serbest dolaşacak bir yapıya bürünür.

Stelarc da Siber-beden olarak bahsettiği, siberuzayda varlığını oluşturan bedeni, geliştirilmiş bir sistem olarak tarif eder. Bu aşkın varlığı, bir benliği hayatta tutmak amacıyla değil, verim gücünü arttırarak ve alternatif zeka sistemlerine girerek aşkınlığı yaşamak amacı taşıyan bir varoluş olarak görür. Stelarc 'a gore *'insanları yeniden biçimlendirmenin ve onları makinelerle daha iyi bir uyuma sokmanın zamanı gelmiştir'.*[151] Böylesi bir biyolojik yapıdan sıyrılarak yaşanan dönüşüm beraberinde sınırların yok olduğu, zaman ve mekânın dahi anlamsızlaştığı bir durum oluşturur. Yeniden tasarlanan bu aşkın, yaşayan nesne, günümüz fiziki koşullarına tabi olmaz, hatta fiziki koşullarını dahi kendi yaratacak donanıma sahip olabilir. İleri teknolojiler ile tarif edilen kuşkusuz 'Tanrı' olarak bilinene çok benzer, dolayısıyla insanoğlu tarih boyunca istediği tanrı olma fırsatını yakın gelecekte teknolojik gelişmeler sayesinde yakalama şansı bulabilir.

Victoria Vesna bedeni siber-uzaya (cyberspace) aktarma düşüncesi ile sanal bedenler yaratımını ve ampirik verilerin siber-bedenlere dönüşümü ile oluşturulan formların görselleştirilmesini sanatına konu edinmiştir. Vesna'ya göre de beden bilgi ile oluşur

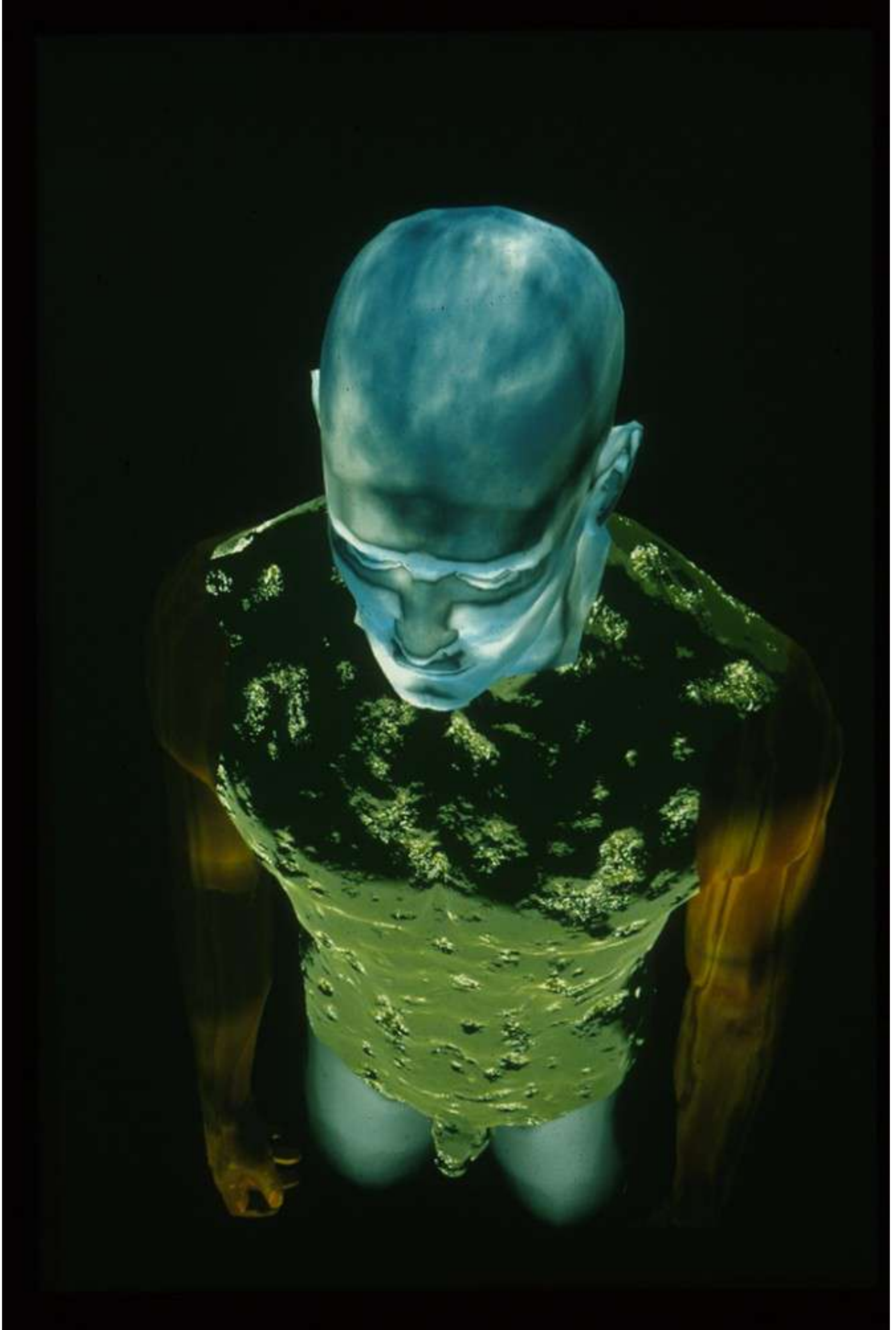
[151] https://chevrim.wordpress.com/2011/11/16/psiko-stratejilerden-siber-stratejilere-protetik-robotik-tele-varolus-stelarc (05.04.2015)

ve bilgi evrendeki sesler, titreşimler, yayınlar, ışınları vb. formlar ve müdahaleleri de kapsayan veriler ile etkileşim içindedir. Vesna ‘nın sanatında beden, duyumsanan veya duyularımız ile algılayamadığımız her girdi ile eğilir, bükülür, değişimlere göre yeniden şekillenir. Bodies INCorporated (1993), Datamining Bodies (2000), Balkan Ghosts (2004) sanal ortam ve enstalasyon projeleri bedenin gerek toplumsal, gerek fiziki şartlar ve kısıtlamalar üzerine oluşumu ve çevresel veriler ile etkileşime girerek dönüşümünü görselleştiren örnekler olarak incelemeye değerdir.[152]

Hem simülasyon, hem de simülasyonun parodisi olan Bedenler Anonim Şirketi (Bodies INCorporated), ziyaretçilerin, kendi avatarlarını kurarken dünyadakine benzer kısıtlama ve yönlendirmeleri parodileştirerek sanal ortamda oluşan bedenleri de bu müdahalelere tabi tutan bir yazılımdır. Web sitesine girilen bilgiler ile oluşan bedenler, bürokratik engeller ile boğuşarak, dünyadakine benzer sabit kategorilerin müdahaleleri sonucu üç boyutlu temsilleri ile sanal ortamda şekillenirler.[153] Veri madenciliği bedenleri (datamining bodies) çalışması da benzer anlam ve içerik ile Almanya'daki bir madende kurulan tek seferlik enstalasyon (yerine özel enstalasyon) ve web sitesinden oluşur. Dünya üzerindeki verilerin, (ışık, ses, dijital ve analog frekanslar vb.) beden tarafından emilerek, bedene şekil vermesini bir süreç olarak görselleştirir ve internet ortamında paylaşıma sunar. Bu tekno-bedenler yaratıldıktan sonra otonomik olarak yaşamlarına devam ederler. İnternet ortamında üretilen bu bedenleri Vesna, Veri-bedeni (databody) olarak tanımlar. Dolayısıyla çevremizdeki birçok beden veri üretirken, üretilen ve eklenen veriler de başka bedenleri şekillendirerek bir döngünün parçası olurlar. Balkan hayaletleri (Balkan Ghosts) projesi katılımcıların bedenlerini ve yüzlerini kayıt edip dijital ortamda Balkanların trajik hikayesini anlatan yazı ile birleştirirken izleyicileri birer hayalete dönüştürür. Anlatılan hikayenin yazısı ile insanların görüntüleri aynı formatta birleşirlerken yazılar bedenlenir, katılımcıların görünümleri de yazının içinde erir.[154] Vesna ‘nın teknolojik bedenleri çevre faktörlerinden etkilenerek sekil alan ve çevreyi etkileyen dokunamayacağınız fakat etkileşime girebileceğiniz yapılardır.

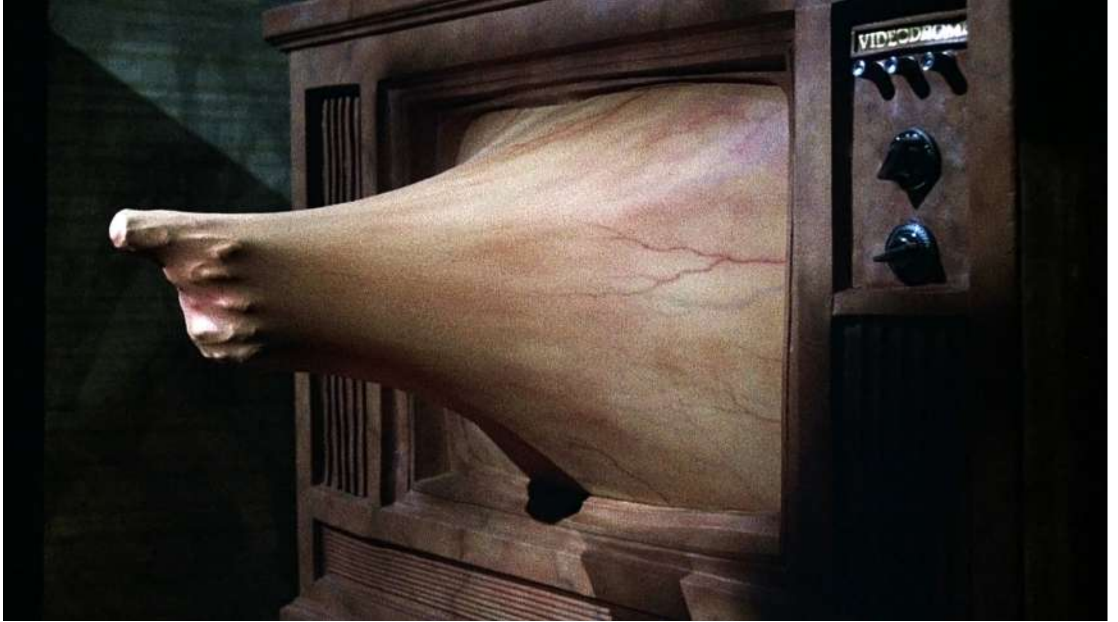
---

[152] http://victoriavesna.com/ (05.04.2015)
[153] Edward A. Shanken, (2009) Sanat ve Elektronik Medya, s.156
[154] http://victoriavesna.com/ (05.04.2015)

Resim 27 : Victoria Vesna, Bedenler A.Ş. (Bodies INCorporated), 1993-1999, Web Sitesi, sitede oluşturulmuş bir sanal bedenin görüntüsü
(http://syntheticzero.net/2015/03/25/victoria-vesnas-bodies-incorporated)

Biyolojik olanın makineleştiği gibi, makinenin veya maddenin de biyolojik yaşama dönüşmesi diğer bir deyişle katı olan yapının doku edinilerek, görselleştirmesi bio-konstrüktif düşüncenin izinde mümkün olabilir. Böylesi bir travmatik dönüşümün betimlenmesini David Cronenberg ‘in filmlerinde görürüz. Haraway ’in ‘siborg manifestosunda’ mitleştirilen makine ile yaşayan doku birleşimi olan siber organizma, Cronenberg sinemasında tersyüz edilip, makinelerin travmatik dönüşüm ile canlanması imgelenerek beyazperdeye taşınmıştır. Videodrome ‘da (1983) deri gibi esneyen canlı ekran, Existenz ‘da (1999) çinli garsonu öldürmek için kullanılan kemik ve dokulardan oluşan silah böylesi bir bio-konstrüksiyonun örnekleri olarak görülebilir.

Resim 28 : David Cronenberg, Videodrome, 1983, Film karesi, (https://thedissolve.com/features/movie-of-the-week/559-the-sex-violence-and-new-flesh-of-videodrome/)

Resim 29 : David Cronenberg, Existenz, 1999, Filmde kullanılan organik yapıdaki silah maketinin fotoğrafı, (http://cronenbergmuseum.tiff.net/collaborateurs_15-collaborators_15-eng.html)

Bedenin biyolojik yapısının siberuzay'da eriyerek farklı bir formata dönüşümü ile oluşan siber-bedenler, sanal ortamlarda dolaşan sanal bedenler ve teknolojinin etkisi ile şekillenen tekno-bedenler ve benzeri gelecek beden tezahürlerinin tasarımı, sanatçı ile bilimadamı birlikteliğinin insansonrası yapıtları olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsansonrası bedenler canlıdır ve gerçektir ve bu bedenler sayesinde insansonrası yaşam gezegenin sınırlarına sığmaz olur muhtemel evrenler ve boyutlar anlaşılır ve kontrol edilebilir bir hal alabilir.

SONUÇ

İnsan yaşarken ne olduğunun veya neye dönüştüğünün tam olarak farkında olamıyor. Postmodern yaşam, medya ve kısacası sosyal hayat insanı hep şimdiki haliyle var olmuş ve var olmaya devam edecekmiş gibi inandırmış durumda, öyleki bugünkü özne ile 100 yıl önceki özne arasında fizyonomik ve fizyolojik sayısız fark olduğunu göremez olmuşuz. Günümüz İnsanı, bir yandan küresel ekonominin gerektirdiği, Postmodern yaşamın koşuşturması altında, diğer yandan da yaşanan teknolojik gelişmelerin bedene işlemesi sebebiyle deforme olmaktadır. Teknolojinin gelişimi ile hızlanarak akan zaman içerisinde, sömürgecilik sonrası (Post-emperyalizm), fordizm sonrası (Post-fordizm), sekülerizm sonrası (Post-sekülerizm), feminizm sonrası (Post-feminizm), ve benzeri sonların yaşandığı günümüzde insansonrasına da (Posthuman) geçmekte olduğumuzu tespit etmek yerinde olacaktır.

Ray Kurzweil 'in de iddia ettiği gibi '*yirmi birinci yüzyılda, yirminci yüzyılda şahit olduğumuzdan yaklaşık 1.000 kat daha teknik olan 20.000 yıllık bir gelişme kaydedeceğiz.'* [155] Bio-teknolojik gelişmeler, gen bilim ile genom haritasının çıkartılması ile deşifre olan DNA üzerindeki genetik müdahaleler, evrim ile verili DNA oluşumunu insan eli ile işleyebilme yeteneğini insansonrası özneye kazandırmıştır. Diğer yandan nanoteknoloji ve sinir bilim konusundaki gelişmeler ile robot bilim ve bilişsellik alanındaki ilerlemeler, sanal gerçeklik, yapay zeka ve tıp alanında, özetle yaşamın tamamında yeni bir dönemin sayfasını açtığımızın göstergeleridir. hassas hissedebilen yapay deri yetiştirilmesi (2010), kök hücrelerden yetiştirilmiş canlı organ (tam kapasite ile çalışan insan ve hayvan organları) (2008 - 2011) doğal olan ile değiştirilen sibernetik uzuvlar (2010) nanoteknolojik ilaçlar,

[155] Ray Kurzweil, (2008) Yeni Hümanistler; Tekillik, s.171

beden içinde yol alan ve arızaları onaran kendi başlarına karar veren mini-robotlar (2010) ve bunun gibi her geçen gün eklenen teknolojik beden yapılanmaları sayesinde insansonrası durumun kalbinde teknolojik gelişmelerin yattığını söylemek mümkün olur.

Insansonrası durum sadece teknolojik gelişmeler bütünü olarak görülmemelidir. İnsanı gezegende istisnai kılan hümanizma anlayışına karşıtlığı ile insansonrası özne türlerin ittifakı ve ekolojik dengenin korunması ile tüm canlılar için yaşamın yüceltilmesini esas kılar. İnsansonrası durum 'vitalist materyalisttir'. Ahlaki ve felsefi değerlerin bu düşüncenin ışığı altında oluşturulması, insansonrası özneyi insancılığın yarattığı yıkımın ve ayrımcılığın ötesine taşır. Hümanizma, batılı, beyaz, erkek insanı toplumsal müdahaleler ile inşa ederken, oluşturulan normlar ile merkez model olarak konumlandırmıştır. Batılı erkek insanın kibirli tutumu, 20. Yüzyılda yaşanan savaşlarda sebep olduğu vahşet ve ölüm neticesinde insancılığın sonunu getirmiştir. İnsansonrası durum bu sebeple, öteki ve farklı addedilen ile normal olarak belirleneni aynılaştırarak hümanizma karşıtlığını korur ve 'Yaşam'ın yanında yer alır.

Transhümanizma, insansonrası bedenlerde, bilgi ve bilişselliğin arttığı, uzun ömürlü ve sağlıklı bir yaşam oluşturmak üzere ileri teknolojilerinden faydalanır. İnsansonrası beden Transhümanizma 'nın öngördüğü eğilimler doğrultusunda, bilimselliğin izinde, insan eli ile tasarlanabilir olmuştur. İnsan eli ile tekrardan yapılandırılan teknolojik beden, üzerinde düzenleme ve tahakküm kurulmasına müsaade etmezken, akışkan ve değişken olduğundan aidiyetleri reddeder ve üzerlerinden yönetilemez. Böylece iktidarın savaş alanı yok olmaktadır. Bedenin boş olduğu, üzerine yüklenen anlamların un ufak olması ile görünür bir hal alır. Böylelikle insansonrası, evrim ile verilenin yanında beden üzerinde kurgulan tarihsel ve toplumsal inşaatın da sonunu getirmektedir.

İnsansonrası bedenler Postmodern değildir, çünkü Postmodernitenin yarattığı bu sanal gerçeklikten farklı dünyevi bir yaşam kurgular, temelcilik karşıtlığı ile

yetinmekten ziyade kendine özel bir teknolojik yaşam tasarlar. Braidotti ye göre *'Postyapısalcı da değildir, çünkü dilbilimsel dönüm noktasında veya diğer yapıbozum biçimlerinde iş görmez'.*[156] İnsansonrası özneyi yapısı itibariyle tarif içinde çerçevelemek zordur çünkü Braidotti 'nin de bahsettiği şekilde insansonrası özne göçebe, çokyüzlü ve ilişkisel yaşamsallık aracılığıyla edimleştirilmiştir.[157]

İnsansonrası özne olmak demek insanlıktan çıkmak veya insanı yok etmek demek değildir, aksine insanın sahip olması gereken ahlaki değerleri kolektif anlamda gezegene yayarak deneyimlemek demektir. İnsanın bencilliğinin ve kibrinin insansonrası öznede bulunmaması, insansonrası ahlaki anlayışın temellerini oluşturur. İnsansonrası ahlak anlayışı, insanı merkeze koyan normların yıkılarak, çeperin evreni de saracak şekilde tüm türleri içine alıp sonsuza uzamasının getirdiği bir merkezsizleşme olarak düşünülebilir. Merkezsizleşme beraberinde yaratıcılığın serbestliği diğer deyişle muhafazakârlığın sonunu da getireceğinden, insansonrası yaşamı bir fırsata çevirmek insanın inisiyatifine kalır. Böylesi bir umut kaynağı ile mümkün gelecekler arasından, ortak bir dünyanın yeniden tanımlanması sayesinde kentsel, toplumsal, ekolojik ve evrensel değerleri yücelten ahlaki değerler bütünü insansonrası oluşu temellendirir.

İleri Kapitalizm bizzat kendi sistematiği içerisinde veya İleri teknolojilerin geliştirdiği ölüm makinelerinin kullanımı ile bir nekro-politika yaratarak, böylesi bir umudun gerçekleşmesinin karşısında tehdit oluşturabilirler. İnsansonrası öznenin fırsat ve tehditlerini, bir yanda gezegenin bütününü kucaklayan yaşam diğer yanda teknoloji ve kapitalizm ile gelen yıkım olarak karşımıza koymak, insansonrası durumun iyi anlaşılmasının önemini de görmemize neden olur. İnsansonrası durumun getirdiklerinin incelenmesini, yapmaya muktedir olduklarımızın ve beraberinde gelen tehditlerin anlaşılmasını, toplumsalın etkisinden sıyrılarak beraber karar vermemizin önkoşulu olarak görebiliriz. Korku ve yıkım ile tehdit edilmeden, kâr peşinde koşmadan şekillenen bir gelecek fırsatı ancak bu ahlaki zorunlulukların yerine getirilmesi sonucu gerçekleşebilir. İleri kapitalizmin elinde ticarileştirilerek

[156] Rosi Braidotti, (2013) İnsansonrası, s. 205
[157] A.g.e. s.205

meta haline getirilmek istenen yaşam, insansonrası düşüncede ekolojik anlam edinerek, kolektif fayda uğruna edimselleşir.

Evrenin, maddenin, dünyanın ve üzerinde yaşayanların varoluş serüvenin düşünüldüğünde, insan sanki daha dün inşa edilmiş gibi, yakın geçmişe ait bir varlıktır. Bu sonsuz süregelen gelişim içerisinde insanın, kendi doğasını yaratarak, insansonrası çoklu bedenlere bürünmesi, veya Lyotard 'in *'The inhuman'* isimli kitabında bahsettiği gibi bedensiz ve maddesiz olarak sonsuzluğa uzanan teknolojik varlık haline geçmesi garipsenmemelidir. Haraway 'de *'siborg manifestosu'* nda et ve kemik birlikteliği ile oluşan melez bir yaratık olan *siborg* 'tan bahsederken, insan bedeni, makine ve hayvan karisimi olan, bedenleşip bedenleşmediği bile kesin olmayan bir varlıktan söz eder. Butler *'cinsiyet belası'* isimli kitabında, ortaya koyduğu queer teorisi ile kimlik eksenli tartışmaların odağına performatif beden kavramını yerleştirir. Butler bu süregelirlik içerisinde bedenin icra ettiği performanslar neticesinde şekillendiğini, *queer* (farklı, ucube) olanı dışarıda bırakan normların yıkılması ile kimliklerinden kurtulan merkez modelsiz insansonrası bedenleri tarif eder.

Kepler 'in *'evrenin özünde geometri olduğunu'* tespit etmesinin, Röntgen ve Hertz 'in elektromanyetik dalgalar, radyasyon ve titreşimlerden oluşan bir uzam tarif etmeleri, Henri Poincare 'nin eğrilerden oluşan uzam ile dördüncü boyuttan bahsetmesinin Cezanne ve öncülüğünü yaptığı kübistlerin sanatına yön verdiği gibi, İnsan bedeninin ne olduğundan çok neye dönüştüğü, katı olarak kabul edilenin paramparça, akışkan olması hatta maddesizleşmesi de, yapıtlarında çağdaş gerçekleri sorgulayan günümüz sanatçılarına esin kaynağı olmaktadır. Einstein 'in kütle ve uzay ilişkisini yeniden kurgulaması sayesinde ışığın dahi gözün gördüğü gerçekliğin ötesinde, eğik olduğunun anlaşılması, madde olan her yerde uzayında eğilmesinin neticesinde maddenin parçalanmasının ve deforme olmasının Kübizm akımının temelini oluşturmasına benzer bir şekilde organik bedenlerin de gözün gördüğü katılıkta olmadığının anlaşılması bio-konstrüktif sanat anlayışına temel oluşturmaktadır. Bio-konstrüktif sanat yaşayan zeki maddenin tekrardan tasarlanmasıdır ve yaşayan zeki madde sadece insan bedeninden ibaret olarak

görülmemelidir, aksine evreni ve gezegenimizi oluşturan maddeler bütünüdür çünkü her madde aynı insan bedeni gibi süregelen bir varoluş serüveninin ürünüdür.

Sanat ve teknolojinin içiçeliği beraberinde sanatçının da yeniden tarif edilmesi ihtiyacını getirirken, teknolojinin sanatın kalbine yerleşmesi, sanatçı ile bilimadamı arasındaki ayrımı da bulanıklaştırır. Yaratıcılık insansonrası özneleri tatmin edecek boyutlarda, insansonrası felsefenin izinde yeniden sorgulanırken, yaratımlar sınırlarını kırarak, mekan ve uzamın ötesinde hacimli veya hacimsiz hal alırlar. Sanat doğası gereği aşkınlığın betimlenmesini içerdiğinden, insansonrası durum çerçevesinde malzemesini yaşayan madde olarak belirler. Üniversite bünyesinde açılan, sanatsal üretimler için laboratuvar desteği ve bilgisi veren programlar (symbiotica), geçen yüzyılın ortalarından bu yana sanatçılar ile beraber projeler yürüten bilimadamları, bilgisayar programcıları ve tıp doktorları, bu birlikteliğin somut örneklerini oluşturur. Bio-konstrüktif üretimler için biyoloji ve tıp alanında yapmaya muktedir olduklarını öğrenmek zorunda olan sanatçılar, uzmanlar ile ortak çalışmanın ötesinde kendileri de uzman olmak durumundadırlar. Yaşayan maddenin yeniden şekillenme sürecinde sanatçılar, kapitalizmin kendilerini sıkıştırdığı dört duvar arasından çıkarak gerçek ile yüzleşip bizzat hamura ellerini daldırmalıdırlar.

İnsansonrası sanat yaklaşımı bedenin yeniden yapılanması, teknolojik bedenler ve insansonrası siborgyen varoluşların yanısıra gezegeni kapsayan ekolojik duyarlılık ve türlerin ittifakı ile gelen gezegen boyutundaki kollektiviteden de destek alır. İnsan gezegende yaşayan canlılara davranışı ile sanki ikinci dünya savaşı 'Nazi' partisi subaylarının kılığına girmiştir. Klonlanan koyunlar, laboratuvarlarda denek olarak kullanılan fareler, yiyecek olarak üretilen hayvanlar, zevk için öldürülenler, tasmalanıp gezdirilenler, akvaryumlarda hapis edilenler, ve benzeri insanlıkdışı uygulamalar sanki gezegenin ve içinde yaşayanların, insanın emrinde onun için varoşmuşlarcasına tüketildiklerini gözler önüne serer. İnsan, hayvanları yok ettiği gibi hem onların ve hem de kendisinin yaşam alanını da yok eder olmuştur. Global ısınma sebebiyle eriyen buzullar, küresel çevre felaketleri, radyasyon yayan nükleer atıklar, kirlilik ve doğal yaşam alanlarının ticari sebepler ile talan edilmesi insanın yarattığı ekolojik yıkımın sonuçlarıdır. İnsansonrası sanat akımları böylesi bir

katliama duyarsız kalamaz. Doğa insansonrası bedenlerin bir parçası gibidir, ve kolektif yaşam modeli ancak insanmerkezciliğin son bulduğu türlerin barışıklığı ile ekolojik dengenin korunması sonucu var olabilir. İnsansonrası doğanın yüceliğine meydan okumak yerine, kendi varlığını doğanın adi bir parçası olarak kabul eder çünkü doğa halen bugün sırlarla dolu, mükemmel işleyen kompleks yapısıyla insansonrasının ulaşmak istediği, toplam yaşamın yüceltildiği kolektif bir varlık gibidir.

Çizmeye çalıştığım insansonrasına ait portre yer yer silik çizgiler ile bulanıklaşırken, yer yer koyu ve net çizgiler ile aşina bir görünüm almaktadır. İnsansonrası için kesin olan, bedenin muktedir olduklarının ötesine sıçrama hevesindeki insanın zamanımıza layık olma, özgürlüğe sahip olma ve insanmerkezcilikten çıkarak yaşamı merkeze koyabileceğimiz bir dünya oluşturma inisiyatifini ele alması girişimidir. Böyle bir girişim ancak, insansonrası göçebe düşünceler, teknolojik gelişmeler ve yeni ahlaki görüşler çerçevesinde, muhtemel tehditlerin eliminasyonu ile mümkün olabilir. İnsan biçimli olmayan, kibirden yoksun, aşkınlığı ile övünen insansonrası yaşamın her öğesi, yeniden tasarlanmaya muhtaçtır dolayısıyla, insansonrası sanat, melez sanatçılarının elinde bilimsellikten aldıkları destekle, tanrıvari bir girişimle canlandırdığı insan sonrası formlarda var olur.

KAYNAKÇA

Makale:

Martin, R. (1999) “Michel Foucault ve kendini bilmek (Technologies of the self)” *Michel Foucault ile iktidar ve benlik üzerine söyleşi,* Vermont University – A.B.D. s.16

Cengiz, Ö. (2009) “Benedictus Spinoza” *Bir anti-hümanist olarak Spinoza*, Varlık Dergisi, Mayıs sayısı, Varlık Yayınları, İstanbul

Grey, A.D. (2012) “The Futurist” Dergisi, May-June 2012, *A Thousand Years Young, (bin yıllık genç),* A.B.D.

Mbembe, A. (2003) “Public Culture”, *Necropolitics*, Duke Universitesi –A.B.D.

Pearce, D. (1996) “The Post-Darwanian Transition”

Hülür, H. (2009) “Faşist Olmayan Varolma Biçimlerinin Olanakları Üzerine: Michel Foucault’da Normalleşme, Benlik ve Etik*”, Ekev Akademi Dergisi*, sayı. 40, s. 448.

Hülür, H. (2008) ‘İktidar/Bilgi Sarmalı: Michel Foucault’da Disiplinsel Doğruluk ve Özne’, *Ekev Akademi Dergisi*, sy. 35, s. 159.

Hazır, M. (2012) “Postsekülerliğin Gelişi: 21. Yüzyılda Sekülerliğin Sosyolojisini Yapmak”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, cilt ;7 sayı; 2

Durak, Y. (2013) “Post-Sekülerizm, Yahut Yaşayan Ölüler Gecesi” Birgün Gazetesi 20 Ekim 2013 sayısı

Direk, Z. (2013), “Queer kuram ve cinsiyet farklılığı”, yayın tarihi 4 ocak.

Yardımcı, S. (2012) “Ne O! Ne Bu! Ne Şu! Queer Kuramı ve Kimliksizleşme” e-skop sanat tarihi eleştiri, skopbülten, yayın tarihi 18 mayıs.

‘The Economist’ dergisi, (Haziran 2012), ‘robot ethics, moral and the machine’ ‘robot etiği, ahlak ve makine’

Costa, B. D., Hazegh, C. and Ponto, K. (2006) ‘Farklı Türlerin Direniş Hareketi Peşinde Ortak Çalışması’ manifestosu (Interspecies Coproduction in the Pursuit of Resistant Action)

Şahiner, R. (2012) *Sanat Dünyamız Dergisi, Çağdaş Performans Sanatı: Hibrit Bir Bedene Doğru,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

Kitap:

Braidotti, R. (2013) *İnsansonrası*, (çev: Öznur Karakaş), Kolektif Kitap Bilişim ve Tasarım Ltd. Şti., İstanbul

Lecourt, D. (2003) *İnsan Post İnsan* (çev: Hande Turan Abadan), Epos Yayınları, Ankara

Haraway, D. (1991) *Siborg Manifestosu* (çev: Osman Akınhay), Agora kitaplığı, İstanbul

Çabuklu, Y. (2004) *Toplumsalın Sınırında Beden*, Kanat Kitap (Pusula Yayıncılık), İstanbul

Fukuyama, F. (2002) *Our Posthuman Future*, Picador Reading Group, New York

Brockman, J. (2008) *Yeni Hümanistler, İnsandan Evrene Son Bilimsel Tartışmalar* (çev: S. Nalan Büyükkantarcıoğlu, Alper kumcu) TUBITAK, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu, Ankara

Lyotard, J. F. (1967) *Postmodern Durum* (çev: İsmet Birkan), Bilgesu Yayıncılık, Ankara

Nauert, C. G. (2006) *Avrupa'da Hümanizma ve Rönesans Kültürü* (çev: Bahar Tırnakçı) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

Butler, J. (1999) *Cinsiyet Belası, Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi* (çev: Başak Ertür), Metis Yayınları, İstanbul

Corbin, A., Courtine, J.J., Vigarello G. (2005) Bedenin Tarihi 3, Bakıştaki Değişim: 20. Yüzyıl (çev: Saadet Ozen) Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

Canatan, K. (2011) *Beden Sosyolojisi*, Açılım Kitap, İstanbul

Şahiner, R. (2015) *Çağdaş Sanatta Temsiliyet Krizi, Çağdaş Kuramlar ve Güncel Tartışmalar*, Ütopya Yayınevi, Ankara

Şenel, A. (2006) *Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi,* İmge Kitabevi, İstanbul

Shanken, E. A. (2009) *Sanat ve Elektronik Medya,* (çev: Osman Akınhay) Akbank Yayınları, İstanbul

Şahiner, R. (2008) *Sanatta Postmodern Kırılmalar ya da Modernin Yapıbozumu*, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul

Foucault, M. (1994) *Özne ve İktidar* (çev: Işık Ergüden, Osman Akınhay) Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Erdoğan, S. (2007) *Sinema Manifestoları, Sinemadan Videoya Görüntünün Yazılı Tarihi,* Altıkırkbeş Yayın, İstanbul

Toffoletti, K. (2007) Cyborgs and Barbie Dolls, Feminism, Popular Culture and The Posthuman Body, I. B. Tauris, New York

Habermas, J (2003) İnsan Doğasının Geleceği, Everest Yayınları, İstanbul

İnternet kaynakları :

http://www.biops.co.uk (05.04.2015)

www.symbiotica.uwa.edu.au (05.04.2015)

www.transcendencemovie.com (05.04.2015)

www.stelarc.org (05.04.2015)

http://www.alanturing.net (05.04.2015)

http://martademenezes.com (05.04.2015)

www.kurzweilai.net (05.04.2015)

www.fishandchips.uwa.edu.au (05.04.2015)

www.mbda-systems.com (05.04.2015)

www.rafael.co.il (05.04.2015)

www.ekac.org (05.04.2015)

www.patriciapiccinini.net (05.04.2015)

http://victoriavesna.com (05.04.2015)

https://chevrim.wordpress.com/2011/11/16/psiko-stratejilerden-siber-stratejilere-protetik-robotik-tele-varolus-stelarc/ (05.04.2015)

GÖKHAN BALKAN

1974 İstanbul doğumlu sanatçı, liseyi *Kadıköy Anadolu Lisesinde* bitirdikten sonra işletme öğrenimini 1997 yılında *Girne Amerikan Üniversitesinde* BM, 2000 yılında *Institut Franco-Americain de Management-Paris* de MBA derecesi ile tamamlayarak 2012 yılında *Işık Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim bölümü* yüksek lisans programına katıldı. 2015 yılında "Posthuman; Toplumsal beden inşasının sonu, Bio-Kontrüktif Sanat" başlıklı tezini teslim etti.

Çalışmalarında insansonrası beden oluşumlarının görselleştirilmesi üzerinde yoğunlaşırken, aynı zamanda günümüz bedenlerinin katılığı sorgulanmaktadır. Sanatçı, insan bedeni etrafında oluşturulan tartışmalara öteki addedilen bedenleri de ekleyerek, bedenler arasındaki sınırları da yerle bir etmeyi amaçlar.

Halen çalışmalarını İstanbul'da sürdürmektedir.